

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
V L A D A

Broj: 02/1-24-15788-1/24
Tuzla, 30.12.2024. godine

Na osnovu člana 5. i 29. Zakona o Vladi Tuzlanskog kantona ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 17/00, 1/05, 11/06, 13/11 i 15/17), Vlada Tuzlanskog kantona na sjednici održanoj dana 30.12.2024. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

I

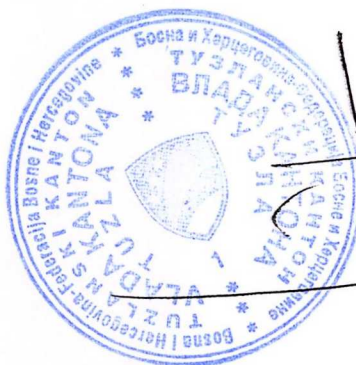
Prihvata Izvještaj o razvoju Tuzlanskog kantona za 2023. godinu.

II

Izvještaj iz tačke I ovog Zaključka uputit će se Skupštini Tuzlanskog kantona na razmatranje.

DOSTAVITI:

1 x Skupštini Tuzlanskog kantona
1 x Ministarstvu privrede
1 x Evidenciji ✓
1 x a/a

PREMIJER KANTONA

[Signature]
Irfan Halilagić

IZVJEŠTAJ O RAZVOJU TUZLANSKOG KANTONA ZA 2023. GODINU

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo privrede

IZVJEŠTAJ O RAZVOJU TUZLANSKOG KANTONA ZA 2023. GODINU

Tuzla, novembar 2024. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	6
1. RAZVOJ TUZLANSKOG KANTONA I KRETANJE KLJUČNIH RAZVOJNIH POKAZATELJA	7
1.1. Sažetak osnovnih indikatori razvoja.....	7
1.2. Nivo razvijenosti	14
1.3. Demografske karakteristike i kretanja	16
1.3.1. Gustina naseljenosti	16
1.3.2. Prirodni priraštaj	17
1.3.3. Starosna struktura stanovništva	18
1.4. Ekonomski pokazatelji	21
1.4.1. Registar poslovnih subjekata	22
1.4.2. Vanjskotrgovinski bilans	25
1.4.3. Tržište rada.....	28
1.4.4. Prihodi od poreza na dohotke.....	34
1.4.5. Industrijska proizvodnja	35
1.4.6. Poljoprivredna proizvodnja.....	36
1.4.7. Turizam	39
1.5. Društveni pokazatelji.....	41
1.5.1. Obrazovanje	42
1.5.2. Kultura i umjetnost.....	45
1.5.3. Zdravstvena zaštita.....	47
1.5.4. Socijalna zaštita	47
1.5.5. Penziona politika.....	49
1.6. Infrastruktura i zaštita okoliša	50
1.6.1. Zaštita okoliša.....	51
1.6.2. Komunalna infrastruktura	52
1.6.3. Saobraćajna infrastruktura	52
2. STEPEN PROVEDBE STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA	54
2.1. Struktura Strategije razvoja Tuzlanskog kantona	54
2.2. Sažetak Akcionog plana za period 2023-2025. godina	58
2.3. Provedba Akcionog plana u 2023. godini.....	59
2.4. Pregled finansijskih ulaganja u 2023. godini	65
3. IMPLEMENTACIJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA (SDG) KROZ PROVEDBU STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA	67

3.1. Razvojni pravac: Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom	68
3.1.1. Akcelerator: Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor	68
3.1.2. Akcelerator: Vladavina prava, sigurnost i osnovna prava	69
3.1.3. Akcelerator: Otpornost na katastrofe	69
3.2. Razvojni pravac: Pametni rast	69
3.2.1. Akcelerator: Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	70
3.2.2. Akcelerator: Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem	70
3.2.3. Akcelerator: Unapređenje pristupa i kvaliteta obrazovanja i obuke	70
3.2.4. Akcelerator: Zeleni rast i čista energija	71
3.2.5. Akcelerator: Povećanje investicija u infrastrukturu	71
3.3. Razvojni pravac: Društvo jednakih mogućnosti	71
3.3.1. Akcelerator: Unaprijeđenje politike socijalne zaštite	72
3.3.2. Akcelerator: Efikasna zdravstvena zaštita za sve	72
3.3.3. Akcelerator: Pобољшanje inkluzivnosti obrazovnih sistema	72
3.3.4. Akcelerator: Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije	73
4. PREPORUKE ZA REALIZACIJU I UNAPREĐENJE PROVEDBE STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA	74

LISTA TABELA I GRAFIKONA

Tabela 1. Osnovni indikatori razvoja FBiH i TK u periodu 2021-2023. godina	8
Tabela 2. Nivo razvijenosti FBiH po kantonima u 2023. godini	14
Tabela 3. Indikatori Indeksa razvijenosti TK u periodu 2019-2023. godina	15
Tabela 4. Nivo razvijenosti JLS u TK u 2023. godini	15
Tabela 5. Gustina naseljenosti stanovništva u TK u periodu 2019-2023. godina	16
Tabela 6. Prirodni priraštaj u TK i FBiH u periodu 2019-2023. godina	17
Tabela 7. Prirodno kretanje stanovništva po JLS u Tuzlanskom kantonu u 2023. godini	18
Tabela 8. Radno sposobno stanovništvo u 2023. godini po JLS u Tuzlanskom kantonu	19
Tabela 9. Pregled indikatora ekonomskog razvoja TK u periodu 2021-2023. godina	21
Tabela 10. Struktura poslovnih subjekata u TK i FBiH u periodu 2019-2023. godina	23
Tabela 11. Struktura poslovnih subjekata po JLS u TK u 2023. godini	25
Tabela 12. Vanjskotrgovinska razmjena po JLS u TK u 2023. godini	26
Tabela 13. Pregled zaposlenih, nezaposlenih i plaća na nivou godišnjeg prosjeka u TK	29
Tabela 14. Pregled zaposlenih, nezaposlenih i plaća po JLS u TK za 2023. godinu	33
Tabela 15. Porezi na dohotke fizičkih lica po kantonima FBiH u 2023. godini	34
Tabela 16. Pregled prinosa usjeva u TK u periodu 2016-2023. godina	37
Tabela 17. Pregled prinosa voća u Tuzlanskom kantonu u periodu 2016-2023. godina	39
Tabela 18. Pregled broja dolazaka i noćenja turista prema vrstama objekata u periodu 2016-2023.	40
Tabela 19. Pregled indikatora društvenog razvoja u TK za 2023. godinu	41
Tabela 20. Pregled osnovnog obrazovanja u Tuzlanskom kantonu i FBiH periodu 2019-2023.godina	43
Tabela 21. Pregled srednjeg obrazovanja u TK i FBiH periodu 2019-2023.godina	44
Tabela 22. Pregled visokog obrazovanja u Tuzlanskom kantonu u periodu 2017-2023. godina	44
Tabela 23. Pregled diplomiranih studenata u Tuzlanskom kantonu u periodu 2019-2023.godina	45
Tabela 24. Pregled pokazatelja za ustanove iz oblasti kulture i umjetnosti 2019-2022.....	46
Tabela 25. Pregled broja zdravstvenih radnika po djelatnostima u TK i FBiH u periodu 2019-2023.	47
Tabela 26. Pregled aktivnosti centara za socijalni rad u TK u periodu 2018-2022.	48
Tabela 27. Maloljetni korisnici socijalne zaštite prema kategorijama u periodu 2018-2022.....	48
Tabela 28. Punoljetni korisnici socijalne zaštite prema kategorijama u periodu 2018-2022.	48
Tabela 29. Broj penzionera i iznos penzija u TK i FBiH za period 2019-2023. godine	49
Tabela 30. Pregled indikatora infrastrukturnog razvoja i zaštite okoliša u TK za 2023. godinu	50
Tabela 31. Pregled broja prevezenih putnika i robe u periodu 2016-2023. godine.....	53
Tabela 32. Pregled strateških i prioritetnih ciljeva za period 2021-2027. godina.....	55
Tabela 33. Strateški projekti u Tuzlanskom kantonu.....	56
Tabela 34. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja TK za period 2021-2027.	56
Tabela 35. Pregled planiranih sredstava po strateškim ciljevima u SRTK2021-2027. i AP2023-2025.	57
Tabela 36. Pregled broja planiranih aktivnosti i projekata po strateškim ciljevima i prioritetima	58
Tabela 37. Finansijska sredstva (u KM) potrebna za realizaciju strateških ciljeva u 2021-2024.....	59
Tabela 38. Ostvareni rezultati po strateškim ciljevima i prioritetima u 2023. godini	60
Tabela 39. Vrijednost realizovanih sredstava po Strateškim ciljevima u 2023. godini	65
Tabela 40. Struktura finansiranja po strateškim ciljevima i izvorima finansiranja u 2023. godini	66
Tabela 41. Povezanost SRTK 2021-2027. sa Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH.....	67
Grafikon 1. Radno sposobno stanovništvo u JLS u TK u periodu 2020-2023. godina	20
Grafikon 2. Broj registrovanih obrta u Tuzlanskom kantonu za period 2014-2023. godina.....	24
Grafikon 3. Izvoz, uvoz i trgovinski bilans roba po stanovniku u JLS na TK u 2023. godini	27
Grafikon 4. Pregled kretanja broja zaposlenih u periodu 2013-2023. godina	30
Grafikon 5. Index industrijske proizvodnje po godinama u TK i FBiH	35
Grafikon 6. Index industrijske proizvodnje prema glavnim industrijskim granama u TK	36

UVOD

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godine predstavlja sveobuhvatan i integrisani multisektorski strateški dokument koji definiše javne politike i usmjerava razvoj Tuzlanskog kantona i jedinica lokalne samouprave unutar njegovih granica. Strategija obuhvata prioritete prostornog razvoja Kantona i razvojne pravce usklađene s relevantnim strateškim dokumentima Federacije BiH, procesom evropskih integracija Bosne i Hercegovine, te Ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDG).

Proces izrade Strategije koordiniralo je Odjeljenje za razvoj pri Ministarstvu privrede Tuzlanskog kantona, koje formalno djeluje kao kantonalno tijelo za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Strategija je usklađena sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/17) i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 74/19 i 2/21), čime se osigurava njena kompatibilnost s propisima i strategijama viših nivoa vlasti.

Efektivnost Strategije razvoja mjerljiva je jedino kroz sistematično praćenje i vrednovanje njene realizacije. Kako bi se osiguralo povezivanje razvojnih politika na širem nivou, kao i integracija politika ministarstava s provedbom mjera definisanih Strategijom, Odjeljenje za razvoj priprema Izvještaj o razvoju. Ovaj dokument, izrađen u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju, monitoringu i izvještavanju („Službene novine Federacije BiH“, br. 74/19 i 2/21), pruža uvid u rezultate ostvarivanja razvojnih ciljeva i implementaciju strateških dokumenata.

Izvještaj o razvoju Tuzlanskog kantona za 2023. godinu je sedmi po redu izvještaj koji je pripremljen s ciljem da analizira ekonomske, društvene, infrastrukturne i okolišne aspekte razvoja Kantona. Njegova primarna svrha je pružiti Vladi i Skupštini Tuzlanskog kantona pregled aktuelne situacije i napretka, kao i osigurati osnovu za donošenje informisanih odluka o budućim razvojnim procesima. Izvještaj, pored toga, služi kao temelj za pripremu novog trogodišnjeg akcionog plana za implementaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona.

Izvještaj se sastoji od dva integralna dijela. Prvi dio se bavi analizom razvojnih pokazatelja i obuhvata praćenje ključnih demografskih, ekonomskih, društvenih, infrastrukturnih i okolišnih pokazatelja, pružajući sveobuhvatan pregled trenutnog stanja Kantona. S tim u vezi analiziraju se demografski trendovi, ekonomski razvoj, društveni razvoj, te razvoj okoliša i infrastrukture. Drugi dio Izvještaja obuhvata evaluaciju implementacije Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021–2027. godine i fokusira se na stepen realizacije strateških ciljeva, prioriteta i mjera definisanih Strategijom. Dodatno, posebna pažnja posvećena je usklađivanju s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

Prikupljanje podataka za Izvještaj uključivalo je statističke podatke federalnih zavoda i drugih institucija, izvještaje o radu kantonalnih ministarstava, te podatke prikupljene od jedinica lokalne samouprave, javnih preduzeća i drugih relevantnih aktera. Na osnovu prikupljenih podataka, izvršena je analiza zahvaljujući kojoj Izvještaj pruža cjelovit pregled razvojnih trendova i strukturnih izazova Tuzlanskog kantona, omogućavajući kontinuirano planiranje održivog i dugoročnog razvoja.

1. RAZVOJ TUZLANSKOG KANTONA I KRETANJE KLJUČNIH RAZVOJNIH POKAZATELJA

Usvajanjem Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godine postavljeni su temelji za usklađen i dugoročan razvoj Kantona, koji se temelji na održivom ekonomskom razvoju na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije, na razvoju inkluzivnog, prosperitetnog i modernog društvenog sektora, na resursno efikasnom i održivom infrastrukturnom i prostornom razvoju u funkciji zaštite okoliša, na efikasnoj javnoj administraciji u funkciji unapređenja kvaliteta života građana i privlačenja investicija u svim aspektima razvoja, te na digitalizaciji ekonomije i javnih usluga.

Definisana je Vizija razvoja Kantona koja odražava stratešku namjeru i željenu transformaciju, a ona uključuje posvećenost uravnoteženom razvoju, gdje svi sektori zadržavaju svoje ciljeve, ali ih ostvaruju kroz međusobnu sinergiju:

„Tuzlanski kanton - otvorena, ekonomski atraktivna i društveno dinamična evropska regija, koja na prepoznatljiv način osigurava spoj industrijske tradicije, održivog razvoja i kvaliteta života, poštovanja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti“.

Planirano je da će se ostvarenje Vizije razvoja realizirati kroz sljedeća tri strateška cilja:

1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju.
2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor s jednakim pravima za sve građane.
3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj.

Za procjenu napretka u realizaciji strateških ciljeva uspostavljen je sistem praćenja kroz ključne indikatore uticaja koji omogućavaju procjenu rezultata i utvrđivanje stepena realizacije ciljeva:

Kako bi se osigurao visok stepen realizacije zacrtanih strateških ciljeva Tuzlanskog kantona, definisan je i set od 12 strateških prioriteta do 2027. godine, koji pokrivaju sve oblasti od strateškog značaja za razvoj Kantona i koji su razrađeni na 48 konkretnih mjera. Definisani prioriteti pokrivaju ključne oblasti razvoja, uključujući ekonomiju, društveni sektor, infrastrukturu i okoliš, i oni čine osnovu za mjerenje uspjeha strateških ciljeva i predstavljaju najvažnije poluge za dugoročan razvoj.

U nastavku je elaboriran stepen razvoja u 2023. godini, kroz praćenje kretanja ključnih razvojnih pokazatelja, odnosno definisanih indikatora u ključnim pravcima razvoja Kantona.

1.1. Sažetak osnovnih indikatori razvoja

Posmatrajući razvoj kroz prizmu definisanih strateških ciljeva, očigledno je da se pozitivne promjene pokazatelja uticaja realizuju kroz razvoj nekoliko ključnih sektora. Shodno tome, uticaj strateških ciljeva na razvoj Tuzlanskog kantona se prati putem relevantnih indikatora koji imaju polaznu osnovu u 2019. odnosno 2020. godini, a na osnovu kojih se prati razvoj i napredak Tuzlanskog kantona u godinama implementacije Strategije razvoja.

Tabela osnovnih ekonomskih indikatora Federacije Bosne i Hercegovine i Tuzlanskog kantona u periodu od 2021. do 2023. godine predstavljena je u nastavku:

Tabela 1. Osnovni ekonomski indikatori FBiH i TK u periodu 2021-2023. godina

Elementi	Federacija BiH			Tuzlanski kanton			Učešće TK u FBiH		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Stanovništvo (proc. sred. god)	2.168.602	2.156.846	2.150.054	434.424	431.938	430.571	0,20	0,20	0,20
Indeks starenja stanovništva	122	127	133	125	131	137	-	-	-
Stopa prirodnog priraštaja u %	-5,6	-3,1	-1,9	-5,6	-3,2	-1,9	-	-	-
Stopa ukupnog fertiliteta u %	32,3	33,0	31,6	32,1	33,0	32,1	-	-	-
Stopa registrovane zaposlenosti u %	35,0	36	36,3	33,1	33,9	34,4	-	-	-
Stopa registrovane aktivnosti u %	55,8	55,5	55,5	57,5	57,1	56,8	-	-	-
Radno sposobno stanovništvo (15-64)	1.499.495	1.486.833	1.475.596	300.921	298.134	295.325	0,20	0,20	0,20
Prosječan broj zaposlenih osoba	525.397	535.665	541.261	99.589	101.192	101.715	0,19	0,19	0,19
Prosječan broj nezaposlenih osoba	311.679	289.912	277.160	73.295	68.973	66.161	0,24	0,24	0,24
Prosječan broj nezaposlenih mladih	41.055	33.736	30.861	9.513	8.629	7.748	0,23	0,26	0,25
Stopa registrovane nezaposlenosti u %	37,2	35,1	33,9	42,4	40,5	39,4	-	-	-
Prosječna neto plaća u KM	996	1.114	1.261	906	1.022	1.161	0,91	0,92	0,92
Indeks industrijske proizvodnje	109,8	101,2	96,9	102,8	101,3	96,8	-	-	-
Broj penzionera	429.545	434.167	444.666	72.149	72.145	73.593	0,17	0,17	0,17
Prosječna penzija u KM	428	483	583	458	522	634	1,07	1,08	1,09
Broj poslovnih subjekata (bez podružnica)	117.160	120.307	124.169	21.214	21.417	21.808	0,18	0,18	0,18
Izvoz robe - u 000 KM	9.571.099	12.106.706	11.163.653	2.076.750	2.732.608	2.588.897	0,22	0,23	0,23
Uvoz robe - u 000 KM	15.131.784	20.395.216	19.733.305	2.377.354	3.049.718	2.863.260	0,16	0,15	0,15
Trgovinski bilans - u 000 KM (deficit)	-5.560.685	-8.288.510	-8.569.652	-300.604	-317.110	-274.363	0,05	0,04	0,03
Pokrivenosti uvoza izvozom u %	63,3	59,4	56,6	87,4	89,6	90,4	-	-	-
Porezi na dohotke fizičkih lica u mil. KM	530	637	721,8	83	103	123,9	0,16	0,16	0,17
Porezi na dohotke per capita	245	296	336	192	239	288	0,78	0,81	0,86

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH), Federalni zavod za statistiku

Prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku (FZS) u 2023. godini u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) je bruto domaći proizvod (BDP) iznosio 31.844 miliona KM i nominalno je veći za 8,1%, dok su procjene da je u istom periodu realni rast iznosio 1,8%. U periodu 2019-2023. godine, BDP je nominalno prosječno godišnje rastao za 8,3%. BDP FBiH po glavi stanovnika (PC) je u stalnom rastu i u izvještajnoj godini iznosio je 14.811 KM, što je više za 7,6% nominalno. U periodu 2019-2023. godine bruto domaći proizvod po glavi stanovnika je prosječno godišnje rastao za 8,8%. Struktura učešća djelatnosti, po standardnoj klasifikaciji (KD BiH 2010), u BDP-u FBiH u 2023. godini slična je kao i prethodne godine. Najznačajnije učešće imaju sektor trgovine (16,2%) i prerađivačke industrije (14,7%). Javna uprava i odbrana i dalje zauzima značajan udio BDP-a od 6,7%, dok najmanje učešće ima sektor snabdijevanja vodom i upravljanja otpadom (0,9%).

Na osnovu prikupljenih statističkih podataka može se zaključiti da su kretanja ekonomskih aktivnosti u Federaciji BiH, pa tako i u Tuzlanskom kantonu, u 2023. godini imala blagi rast što ukazuje da se pokazatelji vraćaju na trend rasta prije pojave pandemije Covid 19. Stopa zaposlenosti i prosječna plaća su također blago porasle, dok je registrovana nezaposlenost nastavila blagi trend opadanja. BH ekonomija, kao i druge svjetske ekonomije, doživjela je nekoliko šokova od 2020. godine, prije svega trajni efekti pandemije koji su se odrazili na lance snabdijevanja, zatim rast cijena, što je dovelo do toga da su u decembru 2023. godine u odnosu na decembar 2022. godine, potrošačke cijene porasle za 2,2% na nivou BiH, a ako posmatramo cijelu 2023. godinu u odnosu na 2022. godinu zabilježen je rast od 6,1%.

Analizirajući demografske pokazatelje, možemo zaključiti da je prema broju stanovnika Tuzlanski kanton i dalje najmnogoljudniji kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji zauzima 10,14% površine Federacije BiH i 5,18% površine Bosne i Hercegovine. Tuzlanski kanton je sa 30.06.2023. godine imao 430.571 stanovnika, što čini 20,00% stanovnika FBiH. Broj stanovnika u TK u odnosu na prethodnu godinu manji je za 1.367 ili 0,4%, dok je broj stanovnika u Federaciji BiH manji za 6.792.

Radni kontingent stanovništva (od 15 do 64 godine starosti) čini najveći dio stanovništva, tačnije 68,58% od ukupnog stanovništva TK, i u 2023. godini iznosi 295.325 te je u odnosu na prethodnu godinu manji je za 1,0%. U 2023. godini na području TK evdeintiran je porast broja stanovništva starosti do 14 godina za 2,69%, ali i povećanje učešća stanovništva iznad 65 godina za 4,13%. Indeks starenja stanovništva u TK u 2023. godini iznosio je 137, što ukazuje na to da je populacija ušla u fazu intenzivnog starenja, koja se odražava u rastućem udjelu starijih osoba zajedno sa padom udjela radno sposobnog stanovništva.

U Tuzlanskom kantonu je u 2023. godini broj živorođenih i dalje manji od broja umrlih, te prirodni priraštaj u TK i dalje ima negativan trend. Zabilježen je pad broja novorođene djece za 24 živorođeno dijete, ali i pad broja umrlog stanovništva za 530 u odnosu na prošlu godinu, što je u konačnici ipak rezultiralo negativnim prirodnim priraštajem. Stopa prirodnog priraštaja iznosila je -1,9‰, stopa nataliteta iznosila je 7,3‰, a stopa opšteg mortaliteta 9,2‰. Vitalni indeks iznosio je 79,0 dok je opšta stopa fertiliteta iznosila 32,1 i viša je u odnosu na 2022. godinu kada je iznosila 31,9.

Smanjenje broja stanovnika, kako u Tuzlanskom kantonu, tako i u cijeloj Bosni i Hercegovini, se u velikoj mjeri može dovesti u vezu sa evidentnim trendom rasta broja stanovnika koji napuštaju Bosnu i Hercegovinu i odlaze u druge zemlje, prije svega zemlje Evropske Unije. Negativni prirodni priraštaj, kao i migracijski tokovi, predstavljaju ključne izazove za demografsku stabilnost Kantona. Starosna struktura stanovništva ukazuje na proces intenzivnog starenja, sa sve većim udjelom populacije starije od 65 godina.

Analizirajući ključne indikatore u oblasti ekonomskog razvoja, utvrđeno je da je prema Indeksu razvijenosti Tuzlanski kanton na 6. mjestu u Federaciji BiH. Iako rang Tuzlanskog kantona nije promijenjen u odnosu na prethodnu godinu, bitno je istaći da je došlo do blagog porasta same vrijednosti indeksa, što je u najvećem dijelu rezultat porasta evidentiranih prihoda od poreza na dohodak. Radno sposobno stanovništvo u Tuzlanskom kantonu se smanjuje, dok broj poslovnih subjekata na području Tuzlanskog kantona kontinuirano raste. Broj pravnih lica na području Tuzlanskog kantona, ali i broj registrovanih obrtnika u 2023. godini bilježi povećanje. Uvoz i izvoz bilježe blago smanjenje u odnosu na 2022. godinu, ali je pokrivenost uvoza izvozom zabilježila porast i u 2023. godini.

Prema statističkim podacima ukupan broj poslovnih subjekata u FBiH na dan 31.12.2023. godine iznosi 124.169, što je više za 2,4% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan broj poslovnih subjekata u TK iznosi 21.808 i veći je za 391 ili 1,8% u odnosu na prethodnu godinu. Broj poslovnih subjekata u TK učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata u Federaciji BiH sa 17,6%. Registrovan broj pravnih lica u FBiH na dan 31.12.2023. godine iznosi 67.477, što je više za 2,8% u odnosu na prethodnu godinu, dok u TK broj registrovanih pravnih lica iznosi 10.415, što je više za 235 ili 2,3% u odnosu na 2022. godinu. Broj registrovanih pravnih lica u TK učestvuje u ukupnom broju registrovanih pravnih lica u Federaciji BiH sa 15,4%. Broj registrovanih fizičkih lica – obrtnika u FBiH, sa stanjem na dan 31.12.2023. godini iznosi 56.692 što je više za 3,7% u odnosu na 2022. godinu, dok u TK broj registrovanih obrtnika iznosi 11.393 što je više za 156 ili 1,4% u odnosu na 2022. godinu. Broj registrovanih fizičkih lica - obrtnika u TK učestvuje u ukupnom broju registrovanih obrtnika u FBiH sa 20,1%.

U 2023. godini najveće učešće u izvozu Federacije BiH imao je Tuzlanski kanton sa 23,2%, sa ostvarenih 2.589 miliona KM izvoza. U TK ostvaren je uvoz od 2.863 miliona KM, te Tuzlanski kanton učestvuje u uvozu Federacije BiH sa 14,5%. U 2023. godini na Tuzlanskom kantonu je evidentirano smanjenje trgovinskog deficita za 43 miliona u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 274,1 miliona KM, te ujedno predstavlja i najveće zabilježeno smanjenje trgovinskog deficita na nivou jednog kantona. Procenat pokrivenosti uvoza izvozom iznosila je 90,4% i veća je za 0,8 procentnih poena u odnosu na 2022. godine, te također bilježi kontinuiran rast u posmatranom periodu.

Prema podacima Porezne uprave FBiH, u 2023. godini u Federaciji BiH, ukupni porezi na dohotke fizičkih lica iznosili su 721,8 miliona KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 13,31% (prihodi u 2022. godini su iznosili 637 miliona KM). U TK su u 2023. godini prikupljeni porezi na dohotke fizičkih lica u iznosu od 123,9 miliona KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 20,29%.

U 2023. godini u FBiH ostvaren je prosječan mjesečni broj zaposlenih u iznosu od 541.261, što je u odnosu na isti period prethodne godine više za 1,04% ili 5.596. U TK broj zaposlenih iznosi 101.715 što je u odnosu na 2022. godinu više za 523. Broj zaposlenih u TK učestvuje u ukupnom broju zaposlenih u FBiH sa 19,0%. Povećanje broja zaposlenih zabilježeno je u većini općina TK. Stopa registrovane zaposlenosti u TK u 2023. godini (zvanično registrovan broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo) iznosi 34,4% što je u odnosu na prethodnu godinu više za 0,5 procentnog poena.

Registrovana nezaposlenost u TK u 2023. godini iznosi 66.161 lice, što je za 2.812 manje ili 4,07% u odnosu na prethodnu godinu, a udio nezaposlenih u TK u ukupnom broju nezaposlenih u FBiH iznosi 23,8%. Stopa nezaposlenosti u TK u 2023. godini iznosi 39,4%, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 0,9 procentnih poena. Smanjenje broja nezaposlenih registrirano je u svim općinama. Nekvalifikovani i kvalifikovani radnici čine najveći broj nezaposlenih u TK, a zatim slijede radnici sa srednjom stručnom spremom, dok najmanje u broju nezaposlenih učestvuju osobe sa nižom stručnom spremom.

U TK prosječna neto plaća iznosi 1.161 KM, što je više za 13,6% u odnosu na 2022. godinu i predstavlja 92,1% u odnosu na prosjek u FBiH. Bruto plaća u TK u 2023. godini iznosila je 1.780 KM i viša je za 14,2% u odnosu na prethodnu godinu. Povećanje prosječne mjesečne neto plaće zabilježeno je u svim općinama TK.

U 2023. godini u FBiH ostvaren je pad fizičkog obima industrijske proizvodnje za 4,2%, dok je u TK ostvaren pad ukupnog fizičkog obima industrijske proizvodnje za 3,2%. Na osnovu dostupnih zvaničnih podataka utvrđeno je da je u 2023. godini u TK najveće učešće u padu fizičkog obima industrijske proizvodnje imalo područje proizvodnje i snabdijevnja električnom energijom i plinom.

Poljoprivreda predstavlja jednu od potencijalnih ključnih oblasti razvoja imajući u vidu prirodne resurse kojim Kanton raspolaže. Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na području iznosi 120.006 ha, od čega je površina obradivog zemljišta 109.489 ha, odnosno 91,24%. Mogućnosti za bolje korištenje zemljišta leže i u nepovoljnom omjeru između obradivog i neobrađenog zemljišta, s obzirom na činjenicu da se koristi tek oko 50% obradivih površina. Evidentiran je rast broja registriranih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu u 2023. godini, što ukazuje na širenje sektora, a također je i procenat sredstava novčane podrške od vrijednosti poreskih prihoda godišnjeg Budžeta Tuzlanskog kantona porastao je u 2023. godini, što ukazuje na veće ulaganje u ovu oblast.

Analizirajući pokazatelje u oblasti turizma, možemo utvrditi da je u 2023. godini u TK zabilježen rast pokazatelja u odnosu na prethodnu godinu, što se može dovesti u direktnu vezu sa globalnim poremećajima izazvanim pandemijom COVID-19. U 2023. godini Kanton je posjetilo ukupno 59.626 što je za 8.381 više u odnosu na 2022. godinu, te je ostvaren broj noćenja od 102.514, što je za 9.875 više u odnosu na prethodnu godinu.

Od ključnih indikatora u oblasti društvenog razvoja, zabrinjavajući je kontinuirani negativni prirodni priraštaj stanovništva te negativni stepen migracije stanovništva. Također je primjetna izmjena u starosnoj strukturi gdje dolazi do izrazitog povećanja populacije starije od 65 godina,

uz istovremeno smanjenje populacije mlađe od 14 godina. Vitalni indeks i dalje ostaje ispod početne vrijednosti, iako je zabilježen blagi porast u odnosu na 2022., dok je broj studenata na 1.000 stanovnika smanjen, a broj doktora medicine porastao u odnosu na početne vrijednosti iz Strategije razvoja Tuzlanskog kantona.

Prema podacima Federalnog Zavoda za statistiku i Federalnog Zavoda za programiranje razvoja, na području TK je u školskoj 2023/2024. godini evidentirano 245 osnovnih i srednjih škola, što uključuje i objekte područnih škola koje su u sastavu centralnih škola. Ukupno 49.929 učenika pohađa osnovnu i srednju školu, što je za 589 učenika više u odnosu na prošlu godinu (49.340). Na području TK u akademskoj 2023/2024. godini registrovano je 5 ustanova za visoko obrazovanje, od toga 1 javna i 4 privatne. Kada je riječ o visokoškolskom obrazovanju, nosilac visokog obrazovanja na području TK je Javna ustanova Univerzitet u Tuzli. Ukupno 7.553 studenata je upisano u visokoškolske ustanove, što je za 284 studenta manje u odnosu na prošlu akademsku godinu.

Primarna zdravstvena zaštita na području TK pruža se u 13 domova zdravlja sa 168 područnih ambulanti i 228 timova porodične medicine, dok se sekundarna zdravstvena zaštita provodi u domovima zdravlja koji pružaju konsultativno-specijalističke, dijagnostičke, stomatološke i laboratorijske usluge, u okviru Univerzitetsko-Kliničkog Centra Tuzla, Opće Bolnice „Mustafa Beganović“ Gračanica i u privatnim ordinacijama specijalističke medicine. U 2023. godini je evidentirano 399 stanovnika na jednog ljekara, dok broj stanovnika na jednog stomatologa iznosi 5.142. Ukupni bolnički kapaciteti u TK su stagnirali u posljednjih nekoliko godina, te su u 2022. i 2023. godini blago povećani i iznose 1.621 krevet.

Na području TK djeluje 13 centara za socijalni rad, po jedan u svakoj JLS. Broj slučajeva obrađenih u okviru navedenih centara je varirao u proteklm godinama, te je u 2022. godini zabilježen ponovo porast. Kada je u pitanju broj intervencija, isti je također varirao, da bi u 2022. godini zabilježen porast u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan broj maloljetnih korisnika je u 2022. godini iznosio 8.620, te u posmatranom periodu bilježi tendenciju opadanja. Ukupan broj punoljetnih korisnika je u 2022. godini iznosio 43.117, te u posmatranom periodu također bilježi tendenciju opadanja.

Ukupan broj penzionera u FBiH na kraju decembra 2023. godine iznosio je 444.666, što je za 10.499 ili 1,2% više u odnosu na prethodnu godinu. U TK u decembru 2023. godine broj penzionera iznosi 73.593 što je više za 1.448 osobe nego prethodne godine, sa učešćem od 20,45% u odnosu na ukupan broj penzionera u FBiH. Prosječna isplaćena penzija u FBiH u decembru 2023. godine iznosila je 583 KM, što je više za 20,8% u odnosu na prethodnu godinu, dok je u TK prosječna isplaćena penzija iznosila 633,58 KM što je više za 21,5% u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna penzija TK čini 108,7% prosjeka FBiH, a povećanje prosječne isplaćene penzije zabilježeno je u svim općinama TK.

Infrastrukturni razvoj, uključujući poboljšanje saobraćajne i komunalne infrastrukture, ključan je za ekonomski i socijalni razvoj Kantona. Implementacija projekata usmjerenih na unapređenje javne i komunalne infrastrukture i upravljanja otpadom doprinose poboljšanju kvalitete života i očuvanju okoliša. Posmatrajući vrijednosti ključnih pokazatelja u oblasti infrastrukturnog razvoja

i zaštite okoliša, utvrđeno je da su površina zaštićenih područja u odnosu na ukupnu teritoriju Kantona, procenat općina/gradova Kantona pokrivenih sistemom monitoringa kvaliteta zraka, procenat općina/gradova u pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda, procenat domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu i procenat općina koje primjenjuju odvajanje otpada na mjestu nastanka, ostali na istom nivou. Procenat domaćinstava priključenih na centralni sistem grijanja je zabilježio je porast, ukupna površina prostora grijanih putem sistema centralnog grijanja (m²) je također povećana, dok je ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije u domaćinstvima značajno povećana i u 2023. godini.

Osnovni razvojni problem u oblasti kvalitete i zaštite zemljišta jesu oštećenja i gubitak zemljišta koji se javljaju usljed eksploatacije mineralnih sirovina te formiranja površinskih kopova u rudarstvu, kao i zagađenje tla koji se javlja zbog neadekvatno odloženog otpada iz privrede i domaćinstava, otpadnih voda iz septičkih jama, te neadekvatnog korištenja hemijskih sredstava u poljoprivredi. Kvalitet zraka se prati putem pet mjernih stanica, od koje se tri nalaze na području grada Tuzle, jedna na području grada Živinica te jedna na području općine Lukavac. Pored pet stacionarnih mjernih stanica, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice raspolaže i sa jednom mobilnom stanicom koja služi za mjerenje zagađenja u ostalim jedinicama lokalne samouprave.

Stanje u oblasti kvaliteta voda je također nepovoljno, imajući u vidu da su višegodišnja praćenja kvaliteta voda pokazala da su svi vodotoci u daleko lošijem stanju u odnosu na zakonski utvrđeni kvalitet. Rijeka Spreča je, nažalost, postala otvoreni kolektor za sve otpadne vode sa područja 12 lokacija. Na osnovu podataka dobivenih od javnih komunalnih preduzeća, ukupan procenat stanovništva obuhvaćenog sistemom javnog vodosnabdijevanja iznosi 69,59%, dok ukupan procenat stanovništva priključenih na kanalizacione sisteme u ovim jedinicama lokalne samouprave iznosi 40%, a procenat stanovništva obuhvaćen organizovanim odvozom otpada je 65%. Kada je u pitanju tretman otpadnih voda iz naselja, samo gradovi Gradačac, Srebrenik i Živinice imaju funkcionalne sisteme za prečišćavanje otpadnih voda.

Saobraćajnu infrastruktura na području Kantona čine cestovna mreža u dužini od 1.993 km, željeznička mreža dužine 187 km, te Međunarodni aerodrom Tuzla. Područje Tuzlanskog kantona posjeduje nezadovoljavajuću cestovnu mrežu koju najvećim dijelom čine lokalne ceste, potom regionalne ceste, te magistralne ceste. Stanje cestovne infrastrukture nije na zadovoljavajućem nivou, te se ističe kao jedna od najvećih prepreka za progresivniji i intenzivniji privredni razvoj Kantona. Željeznički saobraćaj je zastupljen isključivo kada je riječ o teretnom prevozu, dok je razvoj zračnog saobraćaja u proteklm godinama bio u uzlaznoj putanji, te je u 2023. godini zabilježeno 582.445 putnika i realizovano ukupno 3.951 aerodromskih operacija.

Prema statističkim podacima u toku 2023. godine, na području Tuzlanskog kantona prevezeno je ukupno 2.420 hiljade tona robe, što je u odnosu na količinu prevezene robe iz 2022. godine više za 261 hiljada tona robe. Gradsko-prigradskim prevozom, na području Tuzlanskog kantona u 2023. godini, prevezeno je oko 3,83 miliona putnika, što je za cca 193.000 manje u odnosu na broj prevezenih putnika iz 2022. godine.

1.2. Nivo razvijenosti

Federalni zavod za programiranje razvoja (FZZPR) analizira razvijenost kantona spram nivoa razvijenosti prosjeka FBiH i to iskazuje Indeksom razvijenosti, koji predstavlja kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek sljedećih socioekonomskih pokazatelja:

- Porezi na dohotke fizičkih lica po stanovniku (X1) – odnos ukupnog iznosa naplaćenih poreza koji su tokom fiskalne godine platili poreski obveznici, fizička lica s prebivalištem ili uobičajenim boravištem na određenom području za koje se vrši izračunavanje, i broja stanovnika koji žive na tom području. Za izračun se koriste podaci Porezne uprave FBiH i podaci Federalnog zavoda za statistiku (FZS) o procijenjenom broju stanovnika.
- Stopa zaposlenosti (X2) – odnos ukupnog broja zaposlenih na određenom području i radno sposobnog stanovništva na tom području. Za izračun se koriste podaci FZS.
- Kretanje stanovništva (X3) – odnos procijenjenog broja stanovnika na određenom području u godini za koju se radi indeks razvijenosti i broja stanovnika tog područja prema rezultatima posljednjeg zvaničnog popisa stanovništva. Za izračun se koriste podaci FZS.
- Udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu (X4) – odnos broja stanovnika sa 65 godina i više na određenom području i procijenjenog ukupnog broja stanovnika tog područja u godini za koju se radi indeks razvijenosti. Za izračun se koriste podaci FZS.
- Stopa obrazovanja radne snage (X5) – odnos broja stanovnika sa srednjom školom i višim nivoom obrazovanja i radne snage na nivou određenog područja u godini za koju se radi indeks razvijenosti. Za izračun se koriste podaci FZS.

Tabela 2. Nivo razvijenosti FBiH po kantonima u 2023. godini

Naziv	Rang	Rast / pad**	Grupa	Indeks 2023	Prihod od poreza na dohodak	Stepen zaposlenosti	Kretanje stanovništva 2013-2023	Učešće starog stanovništva	Stepen obrazovanja radne snage
Kanton Sarajevo	1	0	I	1,99	2,82	2,33	1,83	0,90	1,60
Zapadno-hercegovački kanton	2	0	II	1,09	0,74	0,86	1,07	0,91	1,90
Hercegovačko neretvanski kanton	3	1	II	1,02	1,15	1,20	0,76	0,57	1,29
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	4	-1	II	1,02	1,54	1,78	0,06	0,30	1,09
Zeničko-dobojski kanton	5	0	II	0,84	0,62	0,89	0,89	1,24	0,74
Tuzlanski kanton	6	0	II	0,84	0,71	0,88	0,98	0,98	0,70
Srednjobosanski kanton	7	0	II	0,65	0,27	0,56	0,85	1,24	0,58
Unsko-sanski kanton	8	0	III	0,4	0,12	0,00	0,75	1,43	0,00
Kanton 10	9	0	III	0,28	0,00	0,08	0,11	0,00	1,22
Posavski kanton	10	0	III	0,27	0,04	0,15	0,00	0,73	0,60

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Po Indeksu razvijenosti, na 1. mjestu je i dalje Kanton Sarajevo, na posljednjem, 10. mjestu je Posavski kanton, dok je Tuzlanski kanton rangiran ponovo na 6. mjestu. Iako rang Tuzlanskog kantona nije promijenjen u odnosu na prethodnu godinu, bitno je istaći da je došlo do blagog porasta same vrijednosti indeksa, što je u najvećem dijelu rezultat porasta evidentiranih prihoda od poreza na dohodak. Pregled TK indikatora u periodu 2019-2023. prezentirani su u Tabeli 3.

Tabela 3. Indikatori Indeksa razvijenosti TK u periodu 2019-2023. godina

Godina	Rang	Grupa	Indeks	Prihod od poreza na dohodak	Stepen zaposlenosti	Kretanje stanovništva 2013-2023.	Učešće starog stanovništva	Stepen obrazovanja radne snage
2019	6	II	0,81	0,53	0,85	0,98	1,03	0,78
2020	5	II	0,84	0,67	0,88	0,97	1,01	0,73
2021	6	II	0,84	0,64	0,9	0,98	1,00	0,75
2022	6	II	0,83	0,67	0,89	0,97	1,00	0,72
2023	6	II	0,84	0,71	0,88	0,98	0,98	0,70

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Pokazatelji razvijenosti jedinica lokalne samouprave u TK prikazani su u Tabeli 4. Po Indeksu razvijenosti u 2023. godini je evidentirana identična situacija, kao i godinu ranije. Na 1. mjestu po rangu razvijenosti je grad Tuzla, dok je na posljednjem mjestu i dalje općina Sapna.

Tabela 4. Nivo razvijenosti JLS u TK u 2023. godini¹

Naziv	Rang	Rast / pad ²	Grupa	Indeks 2023	Prihod od poreza na dohodak	Stepen zaposlenosti	Kretanje stanovništva 2013-2023	Učešće starog stanovništva	Stepen obrazovanja radne snage
Tuzla	10	0	II	1,21	1,41	1,56	1,01	0,83	1,10
Banovići	22	1	III	0,96	0,93	0,93	0,98	1,12	0,87
Gračanica	23	1	III	0,95	0,77	1,01	1,07	1,00	0,96
Živinice	28	0	III	0,9	0,72	0,73	1,16	1,14	0,87
Lukavac	27	3	III	0,92	0,93	0,95	0,83	0,9	0,99
Gradačac	33	1	III	0,87	0,66	0,93	1,03	1,02	0,80
Doboj Istok	38	2	III	0,82	0,67	0,77	0,85	1,10	0,83
Srebrenik	43	-1	III	0,79	0,53	0,65	1,07	1,03	0,81
Kalesija	56	-2	IV	0,71	0,41	0,49	1,03	1,14	0,64
Kladanj	65	0	IV	0,63	0,4	0,51	0,63	1,02	0,74
Čelić	74	0	V	0,47	0,19	0,44	0,7	0,95	0,26
Teočak	76	0	V	0,42	0,18	0,15	0,75	1,02	0,22
Sapna	77	0	V	0,38	0,16	0,12	0,72	1,17	0,00

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2023).

Grad Tuzla kao prvorangirani ima višestruko veće vrijednosti pojedinih indikatora u odnosu na općinu Sapna, koja je rangirana na posljednjem mjestu i zajedno sa općinama Teočak i Čelić spada u V grupu (izrazito nerazvijene općine). U grupu IV (nerazvijene općine) spadaju Kalesija i Kladanj, dok u grupu III (srednje razvijene općine) spada najveći broj lokalnih zajednica, i to Banovići, Lukavac, Doboj Istok, Gračanica, Živinice, Gradačac i Srebrenik. U grupu II, grupu razvijenih JLS, spada grad Tuzla i ovu grupu u FBiH čine većinom administrativna sjedišta kantona. Porast ranga je zabilježen u pet lokalnih zajednica, i to Banovići, Doboj Istok, Gračanica, Gradačac i Lukavac, dok su Kalesija i Srebrenik bilježili pad ranga u odnosu na 2022. godinu.

¹Podaci po pokazateljima ne predstavljaju nominalne vrijednosti, nego normalizirane vrijednosti u skladu s metodologijom.

²Promjena ranga (pozicije) u odnosu na prošlu godinu.

1.3. Demografske karakteristike i kretanja

Ukupan broj stanovnika u Federaciji BiH, prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku (FZS), sredinom 2023. godine iznosio je 2.150.054, od čega je 1.094.783 ili 50,9% žena. Broj stanovnika u FBiH manji je za 6.792 ili 0,3% u odnosu na 2022. godinu. U periodu 2019-2023. godine broj stanovnika FBiH je prosječno godišnje opadao za 0,5%.

Prema podacima FZS u 2023. godini (stanje na dan 30.06.2023. godine) na području TK živjelo je ukupno 430.571 stanovnik, što čini 20,03% stanovnika FBiH, a TK i dalje najmnogoljudnijim kantonom u FBiH. Od ukupnog broja stanovnika, 220.312 ili 51,2% je žena. Broj stanovnika u odnosu na prethodnu godinu je manji za 1.367 ili 0,4% u odnosu na 2022. godinu. U periodu 2019-2023. godina, broj stanovnika je prosječno godišnje opadao za 0,5%.

Osnovni pokazatelji koji opisuju demografska kretanja na području TK su negativan migracijski saldo, napuštanje ruralnih sredina i pritisak na urbana sjedišta, te negativan prirodni priraštaj. Migracija stanovništva postala je upečatljiv fenomen unutar globalnog konteksta u nedavnom vremenskom razdoblju, s vrlo jasnim uticajem na cjelokupnu teritoriju BiH, pa tako i na TK.

1.3.1. Gustina naseljenosti

Tuzlanski kanton zauzima ukupnu površinu od 2.649 km², odnosno 10,14% teritorije FBiH ili 5,18% teritorije BiH. Gustina naseljenosti u TK u 2023. godini iznosi 162,5 stan/km² i znatno je veća od gustine naseljenosti u FBiH, koja iznosi 82,3 stan/km², te ga svrstava u kategoriju gusto naseljenih kantona. Najgušće naseljeno područje je i dalje grad Tuzla sa 366,6 stan/km², dok je najmanja gustina naseljenosti zabilježena u Kladnju 34 stan/km² i Čeliću 69 stan/km².

Tabela 5. Gustina naseljenosti stanovništva u TK u periodu 2019-2023. godina

Grad/ Općina	Broj naseljenih mjesta	Površina u km ²	Stanovništvo					Gustina naseljenosti u 2023.	Stanovništvo po popisu 1991.
			2019	2020	2021	2022	2023		
Banovići	20	185	22.616	22.508	22.291	22.130	21.968	119	26.590
Čelić	17	140	9.942	9.854	9.772	9.675	9.621	69	12.541
Doboj Istok	5	41	9.879	9.861	9.764	9.693	9.656	236	10.096
Gračanica	23	216	45.033	44.985	44.745	44.493	44.327	205	47.398
Gradačac	34	218	38.905	38.798	38.552	38.358	38.345	176	41.776
Kalesija	28	201	32.697	32.643	32.448	32.271	32.202	160	35.089
Kladanj	45	331	11.689	11.568	11.415	11.306	11.181	34	15.665
Lukavac	44	337	43.217	42.927	42.518	42.084	41.833	124,1	56.408
Sapna	13	118	10.640	10.538	10.410	10.307	10.280	87	13.609
Srebrenik	49	248	39.500	39.479	39.231	38.960	38.896	156,8	40.896
Teočak	10	29	7.133	7.066	6.993	6.923	6.872	237	9.270
Tuzla	66	294	109.674	109.527	108.533	108.073	107.783	366,6	131.513
Živinice	29	291	57.886	57.853	57.752	57.665	57.607	198	54.783
TK	383	2.649	438.811	437.607	434.424	431.938	430.571	162,5	495.634
FBiH	3.329	26.110,5	2.190.098	2.184.680	2.168.602	2.156.846	2.150.054	82,3	2.758.416

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

Tuzla je najnaseljenije mjesto sa 107.783 stanovnika, drugo naseljeno mjesto sa 57.607 stanovnika su Živinice, dok je najmanje naseljen Teočak sa 6.872 stanovnika, koji je ujedno i najmanja JLS sa površinom od 29 km². Najveću površinu zauzima Lukavac (337 km²), te Kladanj (331 km²), dok najveći broj naseljenih mjesta imaju Tuzla (66) i Srebrenik (49), a najmanji Doboj Istok (5).

1.3.2. Prirodni priraštaj

Prirodni priraštaj u FBiH ima negativan trend i u 2023. godini iznosio je -4.080. Iako je broj živorođenih u FBiH nešto manji u odnosu na 2022. godinu, značajniji pad broja umrlih doveo je do pada prirodnog priraštaja od -1,9‰. Vitalni indeks iznosio je 79, stopa nataliteta u 2023. godina je iznosila 7,3‰, a stopa općeg mortaliteta 9,2‰. Stopa ukupnog fertiliteta iznosila je 1,12 i niža je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 1,13. Uzimajući u obzir činjenicu da stopa ukupnog fertiliteta treba biti na nivou 2,1 djeteta po ženi kako bi se obezbijedila stopa proste reprodukcije stanovništva, može se reći da je stanovništvo FBiH ušlo u proces starenja i smanjenja populacije.

Tabela 6. Prirodni priraštaj u JLS, TK i FBiH u periodu 2019-2023. godina

Grad/ Općina	Živorodeni					Umrli					Prirodni priraštaj				
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Banovići	175	200	196	170	148	206	247	292	203	184	-31	-47	-96	-33	-36
Čelić	50	57	48	51	36	121	109	109	106	83	-71	-52	-61	-55	-47
Doboj Istok	84	98	87	83	70	121	137	145	110	108	-37	-39	-58	-27	-38
Gračanica	415	318	334	376	377	290	445	509	449	438	125	-127	-175	-73	-61
Gradačac	355	296	338	309	325	371	452	467	407	345	-16	-156	-129	-98	-20
Kalesija	251	223	208	233	204	243	288	357	291	244	8	-65	-149	-58	-40
Kladanj	79	55	57	71	67	91	95	112	75	55	-12	-40	-55	-4	12
Lukavac	319	301	266	284	295	488	555	589	524	467	-169	-254	-323	-240	-172
Sapna	60	45	46	56	42	82	103	98	79	67	-22	-58	-52	-23	-25
Srebrenik	346	321	329	264	295	338	413	513	388	335	8	-92	-184	-124	-40
Teočak	47	36	35	27	35	57	63	89	57	46	-10	-27	-54	-30	-11
Tuzla	752	829	771	781	751	1.169	1.430	1.618	1.283	1.105	-417	-601	-847	-502	-354
Živinice	524	443	504	443	479	514	609	624	518	483	10	-166	-120	-75	-4
TK	3.457	3.222	3.219	3.148	3.124	4.191	4.946	5.522	4.490	3.960	-734	-1.724	-2.303	-1.342	-836
FBiH	17.490	16.716	16.390	16.070	15.670	21.198	25.014	28.177	22.431	19.750	-3.708	-8.298	-11.787	-6.361	-4.080

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

U Tuzlanskom kantonu je u 2023. godini broj živorođenih je i dalje manji od broja umrlih, te prirodni priraštaj u TK i dalje ima negativan trend. Zabilježen je pad broja novorođene djece za 24 živorođeno dijete, ali i pad broja umrlog stanovništva za 530 u odnosu na prošlu godinu, što je u konačnici ipak rezultiralo negativnim prirodnim priraštajem koji je iznosio -836. Stopa prirodnog priraštaja iznosila je -1,9‰ i nešto je viša u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila -3,2‰. Stopa nataliteta u TK u 2023. godini iznosila je 7,3‰, a stopa opšteg mortaliteta 9,2‰. Vitalni indeks iznosio je 79,0 u 2023. godini, dok je opšta stopa fertiliteta iznosila 32,1 i viša je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 31,9.

Iako je u 2023. godini u TK evidentiran negativni prirodni priraštaj, čime je nastavljena negativna tendencija iz prethodnog perioda, obzirom da je posljednji put pozitivan prirodni priraštaj u evidentiran u 2014. godini, potrebno je istaći da je sama vrijednost negativnog prirodnog priraštaja smanjena za čak 506 u odnosu na 2022. godinu.

Sve jedinice lokalne samouprave u TK su u toku 2023. godine zabilježile negativan prirodni priraštaj, izuzev Kladnja koji je nakon duže godina ostvario pozitivan prirodni priraštaj.

Tabela 7. Prirodno kretanje stanovništva po JLS u Tuzlanskom kantonu u 2023. godini

Grad/Općina	Stanovništvo	Živorodeni	Umrli	Umrli dojenčad	Zaključeni brakovi	Razvedeni brakovi	Priraštaj
Banovići	21.968	148	184	0	131	25	-36
Čelić	9.621	36	83	0	54	4	-47
Doboj Istok	9.656	70	108	0	69	7	-38
Gračanica	44.327	377	438	4	180	39	-61
Gradačac	38.345	325	345	2	207	41	-20
Kalesija	32.202	204	244	0	205	39	-40
Kladanj	11.181	67	55	0	38	0	12
Lukavac	41.833	295	467	1	24	87	-172
Sapna	10.280	42	67	1	46	4	-25
Srebrenik	38.896	295	335	0	202	60	-40
Teočak	6.872	35	46	0	37	2	-11
Tuzla	107.783	751	1.105	14	445	109	-354
Živinice	57.607	479	483	4	337	18	-4
TK	430.571	3.124	3.960	26	1.987	435	-836
FBIH	2.150.054	15.670	19.750	103	10.639	1.447	-4.080

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

1.3.3. Starosna struktura stanovništva

Od ukupnog broja stanovnika u FBiH u 2023. godini, populacija 0-14 godina čini 13,6%, radno sposobna populacija 15-64 čini 68,6%, dok populacija starija od 65 godina i više čini 17,8% broja stanovnika FBiH. U periodu 2019-2023. godine populacija djece od 0-14 se prosječno godišnje smanjivala za 2,2%. Indeks starenja stanovništva u FBiH u 2023. godini iznosio je 133, što ukazuje na to da je populacija ušla u fazu intenzivnog starenja koja se odražava u rastućem udjelu starijih osoba zajedno sa padom udjela djece i radno sposobnog stanovništva. Ovakvi negativni demografski trendovi značajno će uticati na budžetsku potrošnju, prije svega u kontekstu penzija i zdravstvenog osiguranja stanovništva.

U 2023. godini na području TK živjelo je 13,53% stanovništva starosti do 14 godina, što je u odnosu na 2022. godinu više za 2,69%. Procenat stanovništva iznad 65 godina u 2022. godini iznosi 17,88%, i to predstavlja povećanje učešća ove kategorije stanovništva za 4,13%. Radni kontingent stanovništva, grupacija od 15 do 64 godine starosti, čini najveći dio stanovništva, tačnije 68,58% od ukupnog stanovništva TK.

U periodu 2019-2023. godina populacija djece od 0-14 se prosječno godišnje smanjivala za 2,1%. Indeks starenja stanovništva u TK u 2023. godini iznosio je 137, što ukazuje na to da je populacija ušla u fazu intenzivnog starenja koja se odražava u rastućem udjelu starijih osoba zajedno sa padom udjela radno sposobnog stanovništva.

Prema procjeni FZS broj radno sposobnog stanovništva u FBiH u 2023. godini iznosio je oko 1,47 miliona i i dalje ima trend opadanja, djelomično zbog stalnog odliva radne snage koja odlazi u inostranstvo. U periodu 2019-2023. godine broj radno sposobnog stanovništva u FBiH se prosječno godišnje smanjivao za 0,9%.

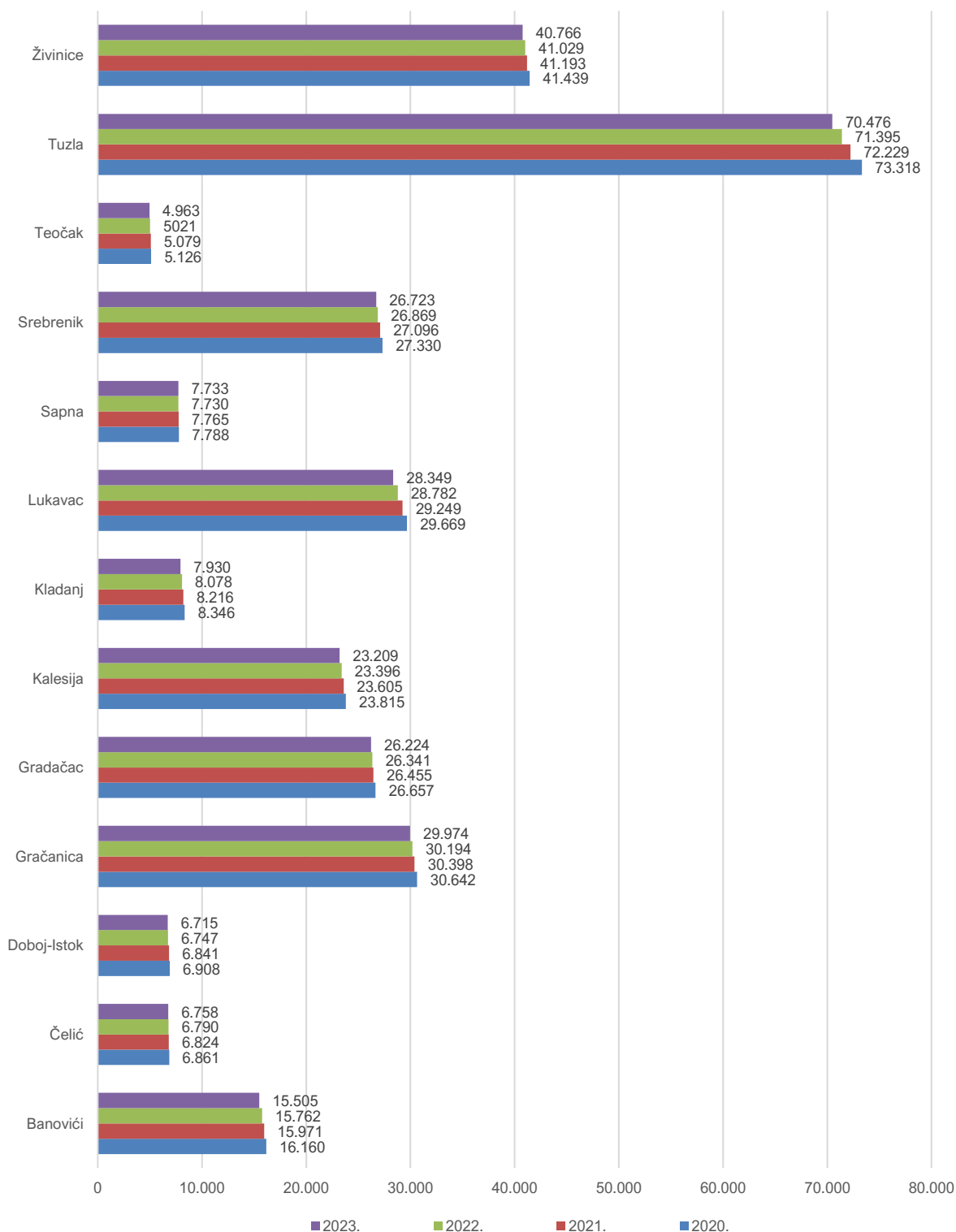
Broj radno sposobnog stanovništva (15-64), prema procjenama FZS, u TK sredinom 2023. godine iznosio je 295.325 i u odnosu na prethodnu godinu manji je za 2.809 ili 1,0%. U periodu 2019-2023. godina broj radno sposobnog stanovništva se prosječno godišnje smanjivao za 1,0%.

Tabela 8. Radno sposobno stanovništvo u 2023. godini po JLS u Tuzlanskom kantonu

Općina/Grad	Stanovništvo	Broj zaposlenih	0-14	Radno sposobno stanovništvo (15-64)	65 i više	% Radno sposobnog stanovništva
Banovići	21.968	5.292	3.163	15.505	3.300	70,60%
Čelić	9.621	1.220	1.048	6.758	1.815	70,20%
Doboj Istok	9.656	1.937	1.449	6.715	1.492	69,50%
Gračanica	44.327	11.017	6.492	29.974	7.861	67,60%
Gradačac	38.345	8.840	5.536	26.224	6.586	68,40%
Kalesija	32.202	4.550	4.366	23.209	4.627	72,10%
Kladanj	11.181	1.602	1.305	7.930	1.946	70,90%
Lukavac	41.833	9.800	5.106	28.349	8.378	67,80%
Sapna	10.280	580	1.144	7.733	1403	75,20%
Srebrenik	38.896	6.635	5.579	26.723	6.594	68,70%
Teočak	6.872	424	722	4.963	1.187	72,20%
Tuzla	107.783	38.542	13.879	70.476	23.428	65,40%
Živinice	57.607	11.176	8.482	40.766	8.359	70,80%
TK	430.571	101.715	58.271	295.325	76.976	68,60%
FBiH	2.150.054	535.659	292.573	1.475.596	381.885	68,60%

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama 2023.)

Smanjenje broja radno sposobnog stanovništva je u proteklom periodu u kontinuitetu evidentirano u svim lokalnim zajednicama u Kantonu, što je vidljivo iz Grafikona 1., u okviru kojeg su prezentirani podaci o kretanju broja radnog sposobnog stanovništva po jedinicama lokalne samouprave u periodu od 2019. do 2023. godine.

Grafikon 1. Radno sposobno stanovništvo u JLS u TK u periodu 2020-2023. godina

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama 2023.)

Najveće učešće mladog stanovništva do 14 godina, zabilježeno je u gradovima Tuzla i Živinice, a najmanje u općinama Čelić i Teočak. Učešće starije grupacije stanovnika iznad 65 godina je 21,73% najveće u gradu Tuzla i 20,02% u općini Lukavac, a najmanje u općinama Teočak (17,27%) i Sapna (13,64%).

1.4. Ekonomski pokazatelji

Pokazatelji i trendovi u oblasti ekonomskog razvoja na području Tuzlanskog kantona u 2023. godini ukazuju na jačanje privrede, porast broja zaposlenih i smanjenje broja nezaposlenih, povećanje broja turista, oporavak poljoprivrednih proizvođača, a navedeno se može dovesti u vezu sa provedenim aktivnosti u 2021. i 2022. godini, koje su obilježene pružanjem podrške i prevazilaženju posljedica globalnih poremećaja i njihovog uticaja na privredu Tuzlanskog kantona. U Tabeli 9. predstavljen je trend promjena vrijednosti ključnih indikatora ekonomskog razvoja u periodu 2021-2023. godina, sa postavljenim ciljevima u 2027. godini.

Tabela 9. Pregled indikatora ekonomskog razvoja TK u periodu 2021-2023. godina

STRATEŠKI CILJ 1. DINAMIČAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAZVOJ U POVOLJNOM POSLOVNOM OKRUŽENJU					
Indikator	Polazna vrijednost 2019/2020	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost 2027
Nivo razvijenosti – indeks/rang	0,81 (6)	0,84 (6)	0,83 (6)	0,84 (6)	1,1 (3)
Radno sposobno stanovništvo (15-64)	307.156	300.921	298.134	295.325	320.000
Broj poslovnih subjekata (stanje na 31.12.)	21.021	21.214	27.671	28.143	22.000
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	88	87,4	89,6	90,4	90
Prioritet 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije					
Industrijska proizvodnja - indeks	97,9	102,8	101,3	96,8	105
Broj subjekata poduzetničke infrastrukture	35	38	42	42	45
Zaposleni - prosjek	99.067	99.589	101.192	101.715	130.000
Broj implementiranih projekata po modelu javno-privatnog partnerstva	0	0	0	0	3
Prioritet 1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva					
Broj registriranih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	970	944	1.000	1.035	1.100
% sredstava novčane podrške od vrijednosti poreskih prihoda godišnjeg Budžeta	1,23%	1,54%	1,79%	2,59%	3,50%
Proizvodnja šumskih sortimenata (u hilj. m ³)	163	155	161	142	185
Prioritet 1.3. Razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu					
Dolasci turista	48.883	37.196	51.245	59.626	60.000
Broj noćenja turista	91.923	70.651	92.639	102.514	115.000
Prioritet 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava					
Integrisan sistem upravljanja razvojem u TK	NE	DA	DA	DA	DA
Uspostavljen funkcionalan registar organa uprave i upravnih organizacija	NE	NE	NE	NE	DA
Broj odobrenih aplikacija za finansiranje razvojnih prioriteta TK iz vanjskih izvora	10	11	14	17	20
% institucija koje implementiraju plan borbe protiv korupcije	50,00%	63,00%	82,00%	75,00%	100%

Analizirajući indikatore za Strateški cilj 1., možemo utvrditi da je Indeks razvijenosti u odnosu na polazno stanje porastao, ali je rang razvijenosti ostao na istom nivou. Radno sposobno stanovništvo u Tuzlanskom kantonu kontinuirano se smanjuje, što ukazuje na izazove u demografskoj strukturi, dok broj poslovnih subjekata na području Tuzlanskog kantona raste, što signalizira pozitivnu dinamiku poslovnog sektora. Broj pravnih lica također kontinuirano

raste, dok broj obrtnika, kao specifične kategorije poslovnih subjekata, varira, ali u 2023. godini bilježi rast. Izvoz se smanjio u odnosu na 2022. godinu, kao i uvoz, međutim, pokrivenost uvoza izvozom bilježi blaži rast i iznosi 90,42%, što pokazuje kontinuirani napredak u vanjskotrgovinskoj bilanci kantona.

Prioritet 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije pokazuje da je indeks industrijske proizvodnje zabilježio blagi pad, što može ukazivati na smanjenje proizvodnih aktivnosti u određenim industrijama. U strukturi industrijske proizvodnje prerađivačka industrija i dalje ima najveće učešće, što ističe značaj ove grane za regionalnu ekonomiju. Tuzlanski kanton se može pohvaliti razvijenom poduzetničkom infrastrukturom, uključujući 36 poslovnih zona i 6 poduzetničkih potpornih institucija, što stvara povoljan okvir za poduzetništvo. Također, bilježe se pozitivni trendove u dinamici tržišta rada, s kontinuiranim rastom broja zaposlenih koji je iznosio 101.715 u 2023. godini, što ukazuje na poboljšanje zapošljivosti i ekonomskih aktivnosti.

Prioritet 1.2. Razvoj održivog, konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva pokazuje rast broja registriranih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu u 2023. godini u odnosu na polaznu vrijednost iz Strategije razvoja Tuzlanskog kantona, što ukazuje na širenje sektora. Također, procenat sredstava novčane podrške od vrijednosti poreskih prihoda godišnjeg Budžeta Tuzlanskog kantona porastao je u 2023. godini, što ukazuje na veće ulaganje u ovu oblast. Međutim, proizvodnja šumskih sortimenata zabilježila je pad u odnosu na polaznu vrijednost, što može ukazivati na određene promjene na ovom tržištu.

Prioritet 1.3. Razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu pokazuje bolje trendove. Nakon značajnog pada turističkih pokazatelja u 2021. godini, uzrokovanog posljedicama pandemije COVID-19, pokazatelji u kontekstu dolazaka turista i broja realizovanih noćenja u 2023. godini bilježe rast, te su nadmašili nivo polaznih vrijednosti iz 2019. godine, što ukazuje na povratak turističke aktivnosti i stabilizaciju turizma u regiji.

U okviru Prioriteta 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava, Tuzlanski kanton je dodatno unaprijedio sistem upravljanja razvojem, uvođenjem procesa trogodišnjeg i godišnjeg planiranja u svim organima uprave. Također, značajno su ojačani kapaciteti za privlačenje sredstava iz vanjskih izvora što je evidentno iz broja odobrenih projektnih aplikacija, te doprinosi održivom ekonomskom razvoju. U kontekstu borbe protiv korupcije, implementacija mjera za smanjenje koruptivnih pojava je i dalje iznad polazne vrijednosti, što ukazuje na stabilan, ali i dalje potreban rad na smanjenju korupcije i poboljšanju transparentnosti u radu institucija.

1.4.1. Registar poslovnih subjekata

Registar poslovnih subjekata obuhvata sva pravna i fizička lica registrovana na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine. Poslovni subjekti čine pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost u skladu sa propisima, te tijela državne vlasti, tijela državne uprave i tijela lokalne samouprave.

Prema statističkim podacima ukupan broj poslovnih subjekata u FBiH iznosio je 124.169, što je više za 3.862 ili 2,4% u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2023. godine broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u FBiH iznosio je 57,8.

Gledano po kantonima, najveći broj poslovnih subjekata na kraju 2023. godine registrovan je u Kantonu Sarajevo sa učešćem od 29,27% u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata u FBiH, a zatim u Tuzlanskom kantonu sa učešćem od 17,56%, dok je najmanje učešće registrovano u Posavskom kantonu sa 1,3% i Bosansko-podrinjskom kantonu sa učešćem od 0,88% u ukupnom broju poslovnih subjekata u Federaciji BiH. Povećanje ukupnog broja poslovnih subjekata zabilježeno je u svim kantonima, izuzev Bosansko-podrinjskog kantona i Posavskog kantona.

Ukupan broj poslovnih subjekata u TK, bez podružnica u sastavu, iznosio je 21.808 na dan 31.12.2023. godine, i veći je za 391 ili 1,82% u odnosu na prethodnu godinu. Broj poslovnih subjekata u TK učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata u Federaciji BiH sa 17,56%.

Broj poslovnih subjekata u Tuzlanskom kantonu i Federaciji BiH predstavljen je u Tabeli 10.

Tabela 10. Struktura poslovnih subjekata u TK i FBiH u periodu 2019-2023. godina

Godina	Broj poslovnih subjekata TK, stanje na dan 31.12.			Ukupno TK (bez podružnica u sastavu pravnih lica)	Ukupno FBiH	Broj poslovnih subjekata (sa podružnicama u sastavu) na 1.000 stanovnika u TK	Učešće TK u FBiH
	Pravna lica	Podružnice u sastavu pravnih lica	Fizička lica obrtnici				
2019.	9.579	6.287	11.442	21.021	112.955	62,2	18,61%
2020.	9.740	6.268	11.408	21.148	114.867	62,6	18,41%
2021.	9.953	6.224	11.261	21.214	117.160	63,2	18,11%
2022.	10.180	6.254	11.237	21.417	120.307	64,1	17,80%
2023.	10.415	6.335	11.393	21.808	124.169	65,4	17,56%

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH)

Registrovan broj pravnih lica u FBiH na dan 31.12.2023. godine iznosi 67.477, što je više za 1.819 ili 2,8% u odnosu na prethodnu godinu. Najviše registrovanih pravnih lica po djelatnostima bilo je u trgovini na veliko i malo 22,4%, u ostalim uslužnim djelatnostima 20,0% i u prerađivačkoj industriji 10,3%, a najmanje u vađenju ruda i kamena 0,4%. Najveći broj pravnih lica na kraju 2023. godine registrovan je u Kantonu Sarajevo sa učešćem od 33,5%, Tuzlanskom kantonu 15,4% i Hercegovačko-neretvanskom 11,8%, dok je najmanje učešće u Bosansko-podrinjskom kantonu sa 0,9% u odnosu na ukupan broj pravnih osoba u FBiH.

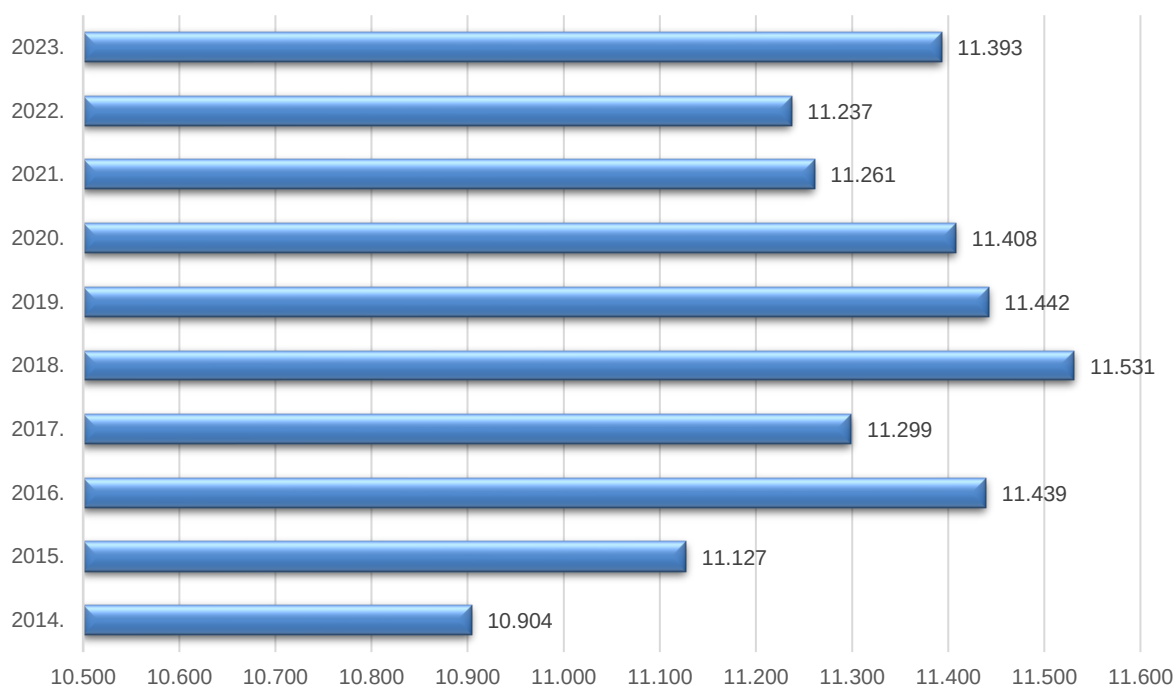
U TK broj registrovanih pravnih lica iznosi 10.415, što je više za 235 ili 2,3% u odnosu na 2022. godinu. Broj pravnih lica TK učestvuje u ukupnom broju registrovanih pravnih lica u FBiH sa 15,4%. U 2023. godini najviše registrovanih pravnih lica gledano po djelatnostima bilo je u trgovini na veliko i malo 24,4%, u ostalim uslužnim djelatnostima 17,9% i u prerađivačkoj industriji 12,0%.

Broj fizičkih osoba – obrtnika na kraju 2023. godine u FBiH, iznosio je 56.692 što je više za 2.403 ili 3,7% u odnosu na prethodnu godinu. U izvještajnoj godini najviše registrovanih fizičkih

lica po djelatnostima bilo je u trgovini na veliko i malo 20,7%, djelatnosti pružanja smještaja (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) 17,4% i u prerađivačkoj industriji 13,4%. Najveći broj fizičkih osoba – obrtnika na kraju 2023. godine registrovan je u Kantonu Sarajevo sa učešćem od 24,3%, Tuzlanskom kantonu 20,1% i Zeničko-dobojskom kantonu 15,9%, dok je najmanje učešće registrovano u Bosansko-podrinjskom kantonu sa 0,9% u odnosu na kupan broj fizičkih osoba u FBiH.

U TK broj registrovanih obrtnika iznosi 11.393 što je više za 156 ili 1,39% u odnosu na 2022. godinu. Broj registrovanih fizičkih lica – obrtnika TK učestvuje u ukupnom broju registrovanih fizičkih lica – obrtnika u FBiH sa 20,1%. Gledano po djelatnostima, u 2023. godini najviše registrovanih fizičkih lica bilo je u djelatnostima trgovine na veliko i malo 26,7% i hotelijerstvu i ugostiteljstvu 14,1%.

Grafikon 2. Broj registrovanih obrta u Tuzlanskom kantonu za period 2014-2023. godina

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Kada je u pitanju trend kretanja broja registrovanih obrta u Tuzlanskom kantonu, isti je do 2018. godine varirao, u periodu od 2019-2022. godina je bilježio trend pada, da bi se u 2023. godini bilježio ponovo porast broja obrta. Navedeni podaci ukazuju na nestabilnost opstanka postojećih obrta na tržištu Tuzlanskog kantona, te su neophodne mjere usmjerene na poticanje osnivanja novih obrta, kao i očuvanje postojećih uz obavezno unapređenje okruženja za poslovanje obrtnika.

Analizirajući broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika, evidentno je da je u kontekstu tog pokazatelja najveći broj registrovanih poslovnih subjekata u Gradu Tuzla (92 poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika) te u Gradu Gradačac (78,8 poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika). Struktura poslovnih subjekata na Tuzlanskom kantonu po jedinicama lokalne samouprave prezentirana je u Tabeli 11.

Tabela 11. Struktura poslovnih subjekata po JLS u TK u 2023. godini

Grad/Općina	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Broj poslovnih subjekata				Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika
		Ukupno (sa podružnicama u sastavu)	Pravna lica	Podružnice u sastavu pravnih lica	Fizička lica obrtnici	
Banovići	21.968	912	344	209	359	41,5
Čelić	9.621	567	184	90	293	58,9
Doboj-Istok	9.656	588	210	152	226	60,9
Grad Gračanica	44.327	2.815	955	656	1.204	63,5
Grad Gradačac	38.345	3.021	1.000	645	1.376	78,8
Kalesija	32.202	1.562	490	361	711	48,5
Kladanj	11.181	656	245	121	281	57,9
Grad Lukavac	41.833	2.376	810	455	1.111	56,8
Sapna	10.280	323	125	65	133	31,4
Grad Srebrenik	38.896	2.194	843	583	768	56,4
Teočak	6.872	231	76	46	109	33,6
Grad Tuzla	107.783	9.859	4.035	2.197	3.627	92
Grad Živinice	57.607	3.048	1.098	755	1.195	52,9
TK	430.571	28.143	10.415	6.335	11.393	65
FBiH	2.150.054	155.746	67.477	31.577	56.692	72,4

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2023)

1.4.2. Vanjskotrgovinski bilans

Obim robne razmjene Federacije BiH u 2023. godini sa inostranstvom, smanjio se i na uvoznoj i na izvoznoj strani, kako zbog smanjenjih ekonomskih aktivnosti, tako i zbog pada potražnje iz zemalja glavnih trgovinskih partnera, posebno zemalja EU. Ukupna robna razmjena FBiH u 2023. godini bilježi pad od 4,9% u odnosu na isti period prethodne godine.

U 2023. godini u Federaciji BiH ostvaren je izvoz u ukupnom iznosu od 11.164 miliona KM što je za 7,78% niže u odnosu na izvoz u 2022. godini. U periodu 2019-2023. godina izvoz FBiH se prosječno godišnje povećavao za 10,0%. Vanjskotrgovinska razmjena po kantonima FBiH u 2023. godini pokazuje da su najveće učešće u izvozu FBiH imali Tuzlanski kanton sa 23,2%, Zeničko-dobojski sa 18,9% i Kanton Sarajevo sa 16,4% dok je najmanje učešće imao Kanton 10 sa 1,4%. Povećanje izvoza zabilježeno je u svim kantonima FBiH, izuzev Kantona 10.

U 2023. godini u Federaciji BiH ostvaren je uvoz u ukupnom iznosu od 19.733 miliona KM što je za 3,24% niže u odnosu na 2022. godinu. U periodu 2019-2023. godina, uvoz FBiH se prosječno godišnje povećavao za 9,3%. Najveće učešće u uvozu Federacije BiH u 2023. godini i dalje imaju Kanton Sarajevo sa 34,7%, Tuzlanski kanton sa 14,5% i Zeničko-dobojski kanton sa 12,2% dok najmanje učešće ima Kanton 10 sa svega 0,7%. Povećanje uvoza zabilježeno je u Unsko-sanskom, Zapadno-hercegovačkom i Kantonu 10.

U TK izvoz iznosi 2.732 miliona KM što je za 5,27% niže u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz TK učestvuje u ukupnom izvozu FBiH sa 23,1% u 2023. godini, što predstavlja porast u odnosu

na 2022. godinu i predstavlja najveće pojedinačno učešće jednog kantona u izvozu FBiH. U TK uvoz iznosi 2.863 miliona KM što je za 6,1% niže u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz TK učestvuje u ukupnom uvozu FBiH sa 14,5%.

Trgovinski deficit Federacije BiH u 2023. godini ostvaren je u iznosu od 8.569 miliona KM i bilježi povećanje za 3,4% u odnosu na vanjskotrgovinski deficit prethodne godine te bilježi tendenciju rasta. U periodu 2019-2023. godina deficit se prosječno godišnje povećavao za 8,7%. Učešće trgovinskog deficita u BDP-u FBiH u 2023. godini iznosio je 26,9%, što predstavlja povećanje za 1,2 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom u FBiH u 2023. godini iznosi 56,57% i niža je za 2,79 procentnih poena u odnosu na 2022. godinu, kada je iznosila 59,36%. Učešće izvoza FBiH u ukupnom izvozu BiH u 2023. godini iznosi 66,8% što je manje za 0,5 procentnih poena, dok je učešće u ukupnom uvozu 71,1% što je manje za 0,2 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu.

Deficit je zabilježen u većini kantona FBiH u 2023. godini, osim u Bosansko-podrinjskom, Unsko-sanskom i Kantonu 10, koji bilježe suficit nekoliko godina za redom. Najveće povećanje trgovinskog deficita ove godine bilježi Hercegovačko-neretvanski 2023. godini za 36,7% i Zapadno-hercegovački kanton za 15,5%, dok je najveće smanjenje deficita zabilježio Tuzlanski kanton za 13,5%, Posavski kanton za 9,8 i Srednjobosanski kanton za 4,5%. Trgovinski bilans u TK u 2023. godini zabilježio je deficit u iznosu od 274 mil. KM i bilježi smanjenje od 43 miliona ili za 13,5% u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom u TK iznosi 90,42% i veća je za 0,82 procentnih poena u odnosu na 2022. godinu, kada je iznosila 89,60%.

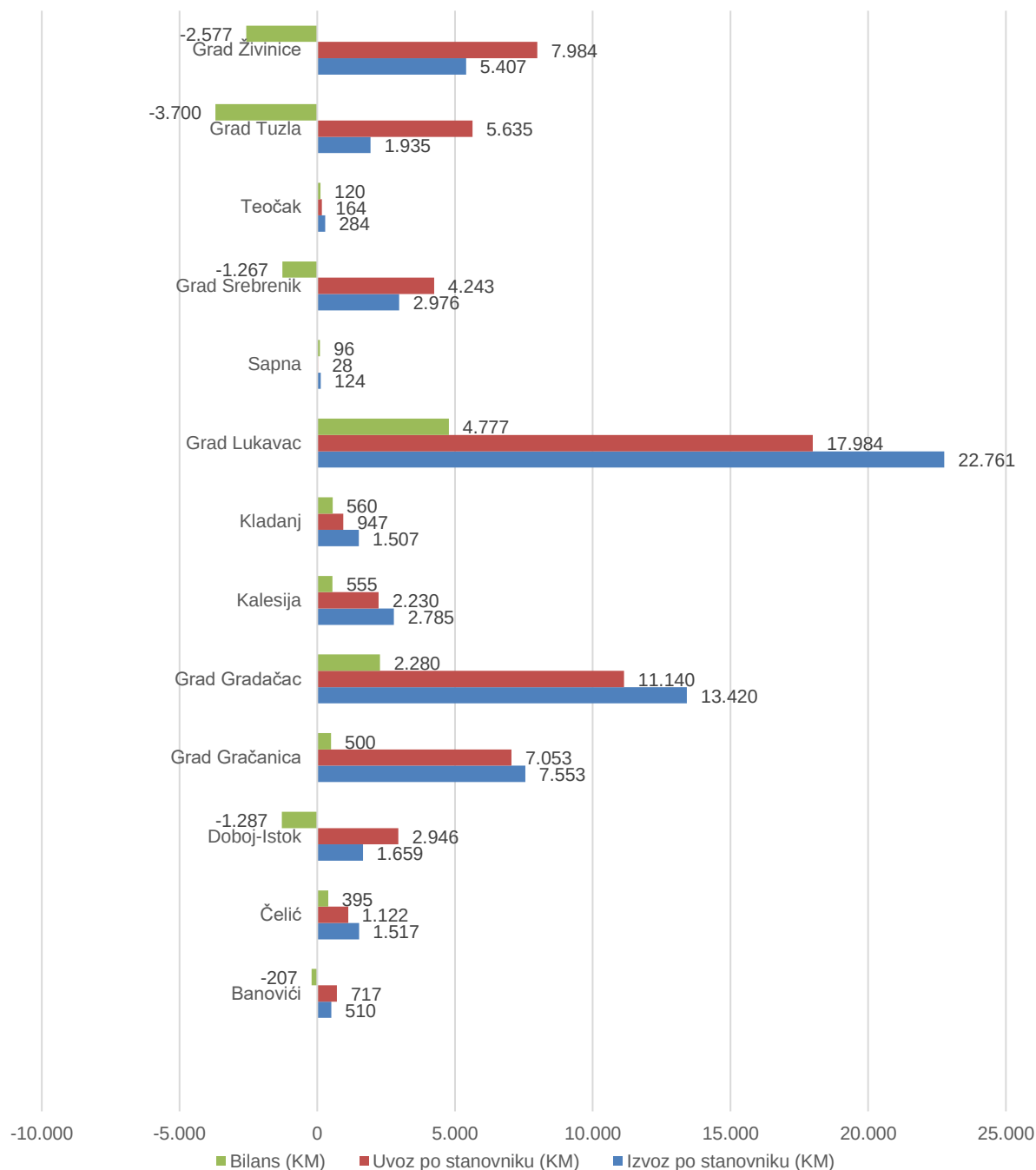
Tabela 12. Vanjskotrgovinska razmjena po JLS u TK u 2023. godini

Naziv	Izvoz u KM	Učešće u izvozu u %	Uvoz u KM	Učešće u uvozu u %	Pokrivenost uvoza izvozom u %	Saldo robne razmjene u KM
Banovići	11.193.681	0,10	15.752.006	0,08	71,06	-4.558.326
Čelić	14.592.540	0,13	1.749.299	0,05	135,19	3.791.241
Doboj Istok	16.016.993	0,14	28.445.323	0,14	56,31	-12.428.330
Gračanica	334.802.533	3,00	312.654.611	1,58	107,08	22.147.922
Gradačac	514.593.776	4,61	427.147.650	2,16	120,47	87.446.127
Kalesija	89.682.988	0,80	71.822.321	0,36	124,87	17.860.668
Kladanj	16.845.290	0,15	10.586.784	0,05	159,12	6.258.506
Lukavac	952.159.903	8,53	752.321.396	3,81	126,56	199.838.507
Sapna	1.275.016	0,01	288.362	0,00	442,16	986.654
Srebrenik	115.738.754	1,04	165.041.120	0,84	70,13	-49.302.365
Teočak	1.951.338	0,02	1.130.371	0,01	172,63	820.967
Tuzla	208.566.109	1,87	607.350.199	3,08	34,34	-398.784.090
Živinice	311.477.941	2,79	459.925.773	2,33	67,72	-148.447.833
TK	2.588.896.863	23,19	2.863.260.215	14,51	90,42	-274.363.352
FBiH*	11.163.653.528	100,00	19.733.305.602	100,00	56,57	-8.569.652.074

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2023)

Povećanje izvoza zabilježeno je u općini Teočak za 63,8% zatim u općini Sapna 20,86%, u gradu Tuzla za 17,09%, te općini Čelić za 4,58% više u odnosu na 2022. godinu, dok je smanjenje izvoza zabilježeno ostalim jedinicama lokalne samouprave u Tuzlanskom kantonu. Povećanje uvoza zabilježeno je u većem broju općina TK, a najviše u Teočaku za 123,49%, Banovićima za 45,65%, te Sapni za 43,36% u odnosu na prethodnu godinu. Pregled izvoza, uvoza i trgovinskog bilansa roba po stanovniku u jedinicama lokalne samouprave na području Tuzlanskog kantona u 2023. godini prezentiran je u Grafikonu 2.

Grafikon 3. Izvoz, uvoz i trgovinski bilans roba po stanovniku u JLS na TK u 2023. godini

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama (Federalni zavod za programiranje razvoja)

1.4.3. Tržište rada

Tržište rada u FBiH i dalje karakterizira niska stopa aktivnosti radne snage i visoka stopa nezaposlenosti. Međutim, postojanje značajne neusklađenosti između administrativnih i anketnih podataka o nezaposlenosti ukazuje na nužnost unapređenja statističkih podataka o tržištu rada, što predstavlja izazov u preciznoj ocjeni analiziranih pokazatelja i formuliranju odgovarajućih mjera.

U 2023. godini u FBiH je zabilježen rast broja zaposlenih. Ukupan prosječan broj zaposlenih u 2023. godini iznosio je 535.659 i u odnosu na 2022. godinu povećao se za 5.925 ili 1,1%. U periodu 2018-2023. godina broj zaposlenih osoba je imao prosječnu stopu rasta 0,5%. Od prosječnog broja zaposlenih osoba u FBiH u 2023. godini 238.477 ili 44,1% čine zaposlene žene, što je više za 0,7 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. U posmatranom periodu 2019-2023. godina broj zaposlenih žena se prosječno godišnje povećavao za 1,7%.

Posmatrano po kantonima u FBiH u 2023. godini najviši broj zaposlenih lica registriran je u Sarajevskom kantonu (159.636 ili 29,5%), Tuzlanskom kantonu (101.715 ili 18,8%) i Zeničko-dobojskom kantonu (83.022 ili 15,3%), dok je najmanji broj zaposlenih zabilježen u Posavskom kantonu sa svega 6.533 ili 1,2%. Kada je u pitanju broj zaposlenih žena u FBiH u 2023. godini, gledano po kantonima, najviše zaposlenih žena je zabilježeno u Sarajevskom kantonu 14,1%, Tuzlanskom 7,6% i Zeničko-dobojskom 6,5% dok je najniži udio zaposlenih žena u Posavskom kantonu 0,5%.

Povećanje broja zaposlenih zabilježeno je u skoro svim kantonima, najviše u Hercegovačko-neretvanskom i Zapadnohercegovačkom za 2,7%, Kantonu 10 za 2,5%, Kantonu Sarajevo za 2%, zatim u Posavskom za 1,1%, Tuzlanskom za 0,5%, te Zeničko-dobojskom kantonu za 0,3%, Unsko-sanskom za 0,1%, dok je u Bosansko-podrinjskom smanjenje za 1,3% i Srednjobosanskom za 0,2% u odnosu na pokazatelje u 2022. godini. Rast broja zaposlenih ukazuje na to da se trend rasta vraća na vrijednost pokazatelja prije pandemije Covid 19.

U 2023. godini u TK je zabilježen porast broja zaposlenih i iznosi 101.715 što je u odnosu na 2022. godinu više za 523 ili 0,5%. Broj zaposlenih u TK učestvuje u ukupnom broju zaposlenih u FBiH sa 18,9%. Od tog broja, 41.071 ili 40,4% je zaposlenih žena. Broj zaposlenih žena u 2023. godini se povećao za 2,5% u odnosu na prethodnu godinu. U periodu 2019-2023. godina broj zaposlenih osoba se prosječno godišnje povećavao za 0,7%.

Stopa zaposlenosti stanovništva na osnovu podataka o zvanično registriranom broju zaposlenih u Federaciji BiH u 2023. godini (broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo) iznosi 35,6% što je u odnosu na prethodnu godinu niže za 0,4 procentni poen. Stopa registrovane zaposlenosti u TK iznosi 34,4% što je u odnosu na prethodnu godinu više za 0,5 procentni poen.

Stopa aktivnosti ili učešća radne snage koja predstavlja procentualno učešće aktivnog stanovništva (radne snage) u radno sposobnom stanovništvu u FBiH u 2023. godini iznosi 55,5%. Stopa aktivnosti u Tuzlanskom kantonu iznosi 56,8% i manja je za 0,3 procentna poena u odnosu na 2022. godinu.

Tabela 13. Pregled zaposlenih, nezaposlenih i plaća na nivou godišnjeg prosjeka u TK

Godina	TK			FBiH		
	Broj zaposlenih	Nezaposleni Ø 2023	Prosječna neto plaća (KM)	Prosječan broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Prosječna neto plaća (KM)
2016.	84.736	91.693	744	457.974	372.207	839
2017.	93.445	84.250	767	505.021	349.699	860
2018.	96.461	80.989	797	529.922	335.610	889
2019.	99.067	75.461	824	531.483	313.570	928
2020.	97.836	77.112	863	520.162	321.581	956
2021.	99.589	73.295	906	525.397	311.679	996
2022.	101.192	68.973	1.022	529.734	289.912	1.114
2023.	101.715	66.161	1.161	535.659	277.160	1.261

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2023)

Povećanje broja zaposlenih zabilježeno je u većem broju općina TK, a najviše u općini Čelić za 4%, u općini Doboj Istok za 3,8% i gradu Lukavac za 2,9%, dok je najveće smanjenje broja zaposlenih zabilježeno u općini Sapna za 2,19% i općini Kladanj za 2,13% u odnosu na 2022. godinu.

Posmatrano po strukturi zaposlenih u FBiH u 2023. godini najveće učešće imali su zaposleni u prerađivačkoj industriji 19,6%, u trgovini 18,2% i u javnoj upravi 8,8% dok je najmanje učešće zaposlenih u poslovanju nekretninama 0,5%, snabdijevanju vodom i upravljanju otpadom 1,6% i djelatnostima proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom i plinom 1,6%. Najviše zaposlenih žena bilo je zaposleno u oblasti trgovine 9,4%, prerađivačkoj industriji 7,1% i u obrazovanju 6,0% u odnosu na ukupnu zaposlenost u FBiH.

U broju zaposlenih, posmatrano po djelatnostima u TK u 2023. godini, najveće učešće imali su zaposleni u prerađivačkoj industriji 24,1% i u trgovini na veliko i na malo 18,2%, dok je najmanje učešće zaposlenih zabilježeno u djelatnostima poslovanja nekretnina 0,2% i djelatnosti proizvodnje i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija 1,3%. Od ukupnog broja zaposlenih u TK najviše zaposlenih žena je zaposleno u djelatnosti trgovine na veliko i malo 9,3% i u prerađivačkoj industriji 8,6%.

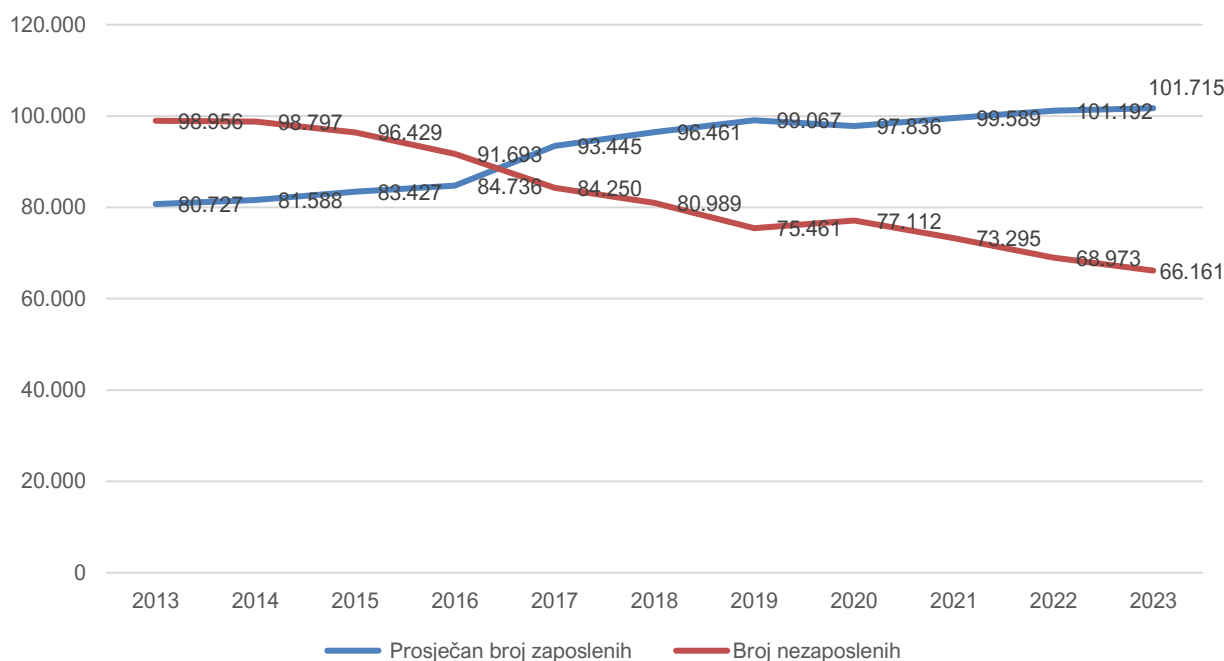
Kada je u pitanju registrovana nezaposlenost u FBiH u 2023. godini zabilježen je blagi pad broja nezaposlenih osoba. U 2023. godini u Federaciji BiH prosječan mjesečni broj nezaposlenih lica iznosi 277.160 što je manje za 12.752 ili 4,39% u odnosu na 2022. godinu. U periodu 2019-2023. godina broj nezaposlenih osoba u FBiH se prosječno godišnje smanjivao za 3,0%.

Smanjenje broja nezaposlenih u 2023. godini je registrirano u svim kantonima. Najveće smanjenje broja nezaposlenih ostvareno je u Unsko-sanskom za 8,8%, Hercegovačko-neretvanskom kantonu za 6,3% i Bosansko-podrinjskom kantonu za 6,1%, u odnosu na prethodnu godinu.

Registrovana nezaposlenost u TK u 2023. godini iznosi 66.161 lice što je za 2.812 manje ili 4,07% u odnosu na prethodnu godinu. Udio nezaposlenih u TK u ukupnom broju nezaposlenih u FBiH iznosi 23,8%. Od tog broja, 42.325 ili 64,0% je nezaposlenih žena. U posmatranom periodu 2019-2023. godina broj nezaposlenih osoba u TK se prosječno godišnje smanjivao za 3,2%. Broj nezaposlenih žena u 2023. godini manji je za 1.033 ili 2,4% u odnosu na prethodnu godinu.

Pregled kretanja broja zaposlenih i nezaposlenih u periodu 2013-2023. godine na području Tuzlanskog kantona predstavljen je u Grafikonu 3., iz kojeg je vidljiva razlika broja zaposlenih u odnosu na broj nezaposlenih.

Grafikon 4. Pregled kretanja broja zaposlenih u TK u periodu 2013-2023. godina

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Smanjenje broja nezaposlenih registrirano je u svim općinama, a najviše u Gradu Tuzla za 7,2%, zatim općini Kladanj za 6,3%, Doboju istok za 5,4% i u Općini Banovići za 5,07%, dok je najmanje smanjenje zabilježeno u općini Sapna za 0,3% u odnosu na prethodnu godinu. Nominalno posmatrano, grad Tuzla i grad Živinice, obzirom da su lokalne zajednice sa najvećim brojem stanovništva u TK, bilježe i najveći broj nezaposlenih (13.466 i 9.271), dok po stepenu nezaposlenosti prednjače općina Sapna (76,1%) i općina Teočak (73,5%).

Od prosječnog broja nezaposlenih osoba u FBiH u 2023. godini 164.945 ili 59,54% čine nezaposlene žene, što je neznatno više u odnosu na prethodnu godinu, odnosno veći je za 0,6 procentnih poena u odnosu na 2022. godinu. U posmatranom periodu od 2019. do 2023. godine, broj nezaposlenih žena se prosječno godišnje smanjivao za 2,4%. Kada je u pitanju broj nezaposlenih žena po kantonima FBiH, u 2023. godini najviši broj zabilježen je u Tuzlanskom kantonu 42.325 ili 15,3%, Kantonu Sarajevo 32.619 ili 11,8% i Zeničkodobojskom kantonu 30.493 ili 11,0% dok je najmanje nezaposlenih žena zabilježeno u Bosansko - podrinskom kantonu 1.646 ili 0,6% u odnosu na ukupan broj nezaposlenih osoba u FBiH.

Prosječan broj nezaposlenih mladih (15-24 godina starosti) na evidencijama zavoda za zapošljavanje u FBiH smanjio se za 9,3% u odnosu na prethodnu godinu. Nezaposleni mladi čine 11,13% od ukupnog broja nezaposlenih. Kada je u pitanju prosječan broj nezaposlenih mladih osoba (15-24 godina starosti) po kantonima FBiH u 2023. godini, najviši je u Tuzlanskom kantonu 2,8%, Zeničko-dobojskom 2,1% i Kantonu Sarajevo 1,6%, dok je najmanji postotak nezaposlenih mladih osoba u Posavskom i Bosansko-podrinjskom kantonu i iznosi 0,1% u odnosu na ukupan broj nezaposlenih osoba u FBiH.

Prosječan broj nezaposlenih mladih osoba (15-24 godine) u TK u 2023. godini iznosio je 7.748 i manji je za 881 nezaposlenih osoba ili 10,2% u odnosu na prethodnu godinu. Udio nezaposlenih mladih osoba u 2023. godini iznosi 11,7% u ukupnoj nezaposlenosti Kantona. U posmatranom periodu 2019-2023. godina broj nezaposlenih mladih osoba se prosječno godišnje smanjivao za 8,0%.

Stopa registrovane nezaposlenosti u FBiH, koja se izračunava kao udio nezaposlenih osoba u odnosu na radnu snagu, na kraju 2023. godini iznosila je 33,9% što je za 1,3 procentnih poena manje u odnosu na prethodnu godinu. Stopa nezaposlenosti u TK u 2023. godini iznosi 39,4%, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 0,9 procentnih poena.

Posmatrano po kvalifikacijama od prosječnog broja nezaposlenih registriranih lica u FBiH u 2023. godini, 189.305 (68,3%) su osobe sa određenim nivoom stručne spreme, a 87.854 (31,7%) su osobe bez stručne spreme. Među nezaposlenim licima u FBiH u 2023. godini najviše je KV (87.205 ili 31,5%) i NKV (83.565 ili 30,2%) osoba, a najmanje je nezaposlenih osoba sa NSS (312 ili 0,1%) i VKV stručnom spremom (653 ili 0,2%). Smanjenje nezaposlenosti prema stručnom obrazovanju u FBiH u 2023. godini zabilježeno je najviše kod osoba sa VKV kvalifikacijama za 13,4%, NSS za 9,2% i VŠS za 9,1%, dok je najmanje smanjenje nezaposlenih osoba zabilježeno kod osoba sa NKV kvalifikacijama za 2,3% u odnosu na prethodnu godinu.

Među nezaposlenim ženama učešće je nešto drugačije, najviše nezaposlenih stručnih žena je sa SSS kvalifikacijama 30,3%, a najmanje nezaposlenih žena sa VKV kvalifikacijama 0,1%, dok je među nestručnim ženama najviše njih sa NKV kvalifikacijama 31,1%, a najmanje sa NSS kvalifikacijama 0,2%.

Posmatrano po kvalifikacijama od prosječnog broja nezaposlenih registriranih osoba u TK u 2023. godini 43.130 (65,2%) su osobe sa određenim nivoom stručne spreme, tzv. stručne osobe dok su 23.032 (34,8%) osobe bez stručne spreme. Među nezaposlenim osobama u TK u 2023. godini najviše je NKV (22.307 ili 33,7%), a najmanje nezaposlenih osoba sa NSS (13 ili 0,02%). Među nezaposlenim ženama u TK najviše nezaposlenih žena je sa NKV kvalifikacijama 34,3% i sa KV 26,5%, a najmanje nezaposlenih žena sa VKV kvalifikacijama 0,1%. Smanjenje nezaposlenosti prema stepenu stručnog obrazovanja u TK u 2023. godini zabilježeno je najviše kod osoba sa VKV kvalifikacijama za 16,6% i kod osoba sa NSS za 14,6%.

U 2023. godini u FBiH zabilježen je rast prosječne mjesečne neto plaće u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna mjesečna neto isplaćena plaća po zaposlenom radniku u FBiH iznosila je 1.261 KM, za 13,19% viša u odnosu na prethodnu godinu. Federalna Vlada je donijela Odluku da se najniža plaća za period od 1. januara do 31. decembra 2023. godine utvrđuje u neto

iznosu od 596 KM. U periodu 2019-2023. godina neto plaća se prosječno godišnje povećavala za 8,0%. Bruto plaća u FBiH u 2023. godini iznosila je 1.959 KM i viša je za 13,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Kada su u pitanju kantoni, najviša prosječna neto plaća je isplaćena u Kantonu Sarajevo (1.558 KM), Hercegovačko–neretvanskom kantonu (1.327 KM) i Bosansko-podrinjski kanton (1.225 KM), dok je najniža u prosječna plaća isplaćena u Srednjobosanskom kantonu (1.030 KM). Povećanje prosječne mjesečne neto plaće zabilježeno je u svim kantonima. Najveće povećanje je zabilježeno u Bosansko-podrinjskom kantonu za 19,4%, Srednjobosanskom kantonu za 15,3% i u Tuzlanskom kantonu za 13,6%, dok je najmanje povećanje prosječne plaće zabilježeno u Hercegovačko-neretvanskom kantonu za 10,7% u odnosu na prethodnu godinu.

U TK prosječna neto plaća iznosi 1.161 KM što je više za 13,6% u odnosu na 2022. godinu i što čini 92,1% u odnosu na prosjek FBiH. U periodu 2019-2023. godina neto plaća se prosječno godišnje povećavala za 8,9%. Bruto plaća u TK u 2023. godini iznosila je 1.780 KM i viša je za 14,2% u odnosu na prethodnu godinu.

Najviša prosječna isplaćena neto plaća u FBiH u 2023. godini, zabilježena je proizvodnji i snabdijevanju električnom energijom i plinom u prosječnom iznosu od 1.978 KM, u području informacija i komunikacija u prosječnom iznosu od 1.906 KM i u finansijskim djelatnostima 1.894 KM, dok je najniža plaća i zabilježena u djelatnostima pružanja smještaja i pripreme hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) u prosječnom iznosu od 757 KM. Najveće prosječno povećanje neto plaće zabilježeno je u djelatnostima administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti za 18,7%, u Informacijama i komunikacijama za 17,1% i u djelatnostima vađenja ruda i kamena za 16,7% %, dok je najmanje povećanje neto plaće zabilježeno u finansijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja za 7,1% u odnosu na prethodnu godinu.

Posmatrano po djelatnostima najviša prosječna isplaćena neto plaća u TK u 2023. godini zabilježena je u djelatnostima proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom u iznosu od 1.939 KM, u djelatnostima informacija i komunikacija u iznosu od 1.910 KM, te u djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite u iznosu od 1.749 KM, dok je najniža neto plaća zabilježena je u hotelijerstvu i ugostiteljstvu u iznosu od 831 KM i u građevinarstvu u iznosu od 884 KM. Najveće prosječno povećanje neto plaće zabilježeno je u djelatnostima hotelijerstva i ugostiteljstva za 21,7% i u vađenju ruda i kamena za 16,6%, dok je najmanje povećanje neto plaće zabilježeno u stručnim, naučnim i tehničkim djelatnostima za 7,1%.

Povećanje prosječne mjesečne plaće zabilježeno je u svim općinama TK, a najviše u općini Srebrenik za 17,2%, Gradu Gračanici za 15,7%, Gradu Gradačcu za 15,3%, dok je najmanje povećanje zabilježeno u općini Čelić za 10,6% i Gradu Živinice za 10,3% u odnosu na prethodnu godinu. Najveća prosječna plata zabilježena je u gradu Tuzla (1.179 KM), a zatim u općinama Banovići (1.157 KM) i Sapna (1.116 KM). Najmanja prosječna plata zabilježena je u gradu Gračanica (815 KM) i općini Doboј Istok (745 KM).

Pregled ključnih pokazatelja vezanih za zaposlenost, nezaposlenost i prosječne neto plaće po lokalnim zajednicama u Tuzlanskom kantonu za 2023. godinu prezentiran je u Tabeli 14.

Tabela 14. Pregled zaposlenih, nezaposlenih i plaća po JLS u TK za 2023. godinu

Općina/Grad	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Radno spособno stanovništvo (15-64)	Broj zaposlenih	Nezaposleni Ø 2023	Prosječna neto plaća	Radna snaga	Stepen nezaposlenosti u %	Stopa zaposlenosti u %	Stopa aktivnosti u %	% Radno spособnog stanovništva
Banovići	21.968	15.505	5.292	3.630	1.318	8.992	40,7	34,1	57,5	70,58
Čelić	9.621	6.758	1.220	2.081	966	3.301	63,1	18,1	48,8	70,24
Doboj-Istok	9.656	6.715	1.937	1.725	839	3.662	47,1	28,8	54,5	69,54
Gračanica	44.327	29.974	11.017	6.667	943	17.684	37,7	36,8	59,0	67,62
Gradačac	38.345	26.224	8.840	5.768	1.021	14.708	39,2	34,1	56,1	68,39
Kalesija	32.202	23.209	4.550	5.658	986	10.208	55,4	19,6	44	72,07
Kladanj	11.181	7.930	1.602	1.845	983	3.447	53,5	20,2	43,5	70,92
Lukavac	41.833	28.349	9.800	6.687	1.113	16.487	40,6	34,6	58,2	67,77
Sapna	10.280	7.733	580	1.851	1.270	2.431	76,1	7,5	31,4	75,22
Srebrenik	38.896	26.723	6.635	6.334	1.035	12.969	48,8	24,8	48,5	68,70
Teočak	6.872	4.963	424	1177	1203	1601	73,5	8,5	32,3	72,22
Tuzla	107.783	70.476	38.542	13.466	1.332	52.008	25,9	54,7	73,8	65,39
Živinice	57.607	40.766	11.176	9.271	1.024	20.447	45,3	27,4	50,2	70,77
TK	430.571	295.325	101.715	66.161	1.161	167.876	39,4	34,4	56,8	68,59
FBiH	2.150.054	1.475.596	535.659	277.160	1.261	818.421	33,9	35,6	55,5	68,63

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

1.4.4. Prihodi od poreza na dohotke

Porezi na dohotke fizičkih lica po stanovniku se računaju kao odnos ukupnog iznosa naplaćenih poreza koji su tokom jedne fiskalne godine platili poreski obveznici, fizička lica, rezidenti sa prebivalištem ili uobičajenim boravištem na području kantona za koje se vrši izračunavanje, nerezidenti koji rade kod poslodavca na teritoriji FBiH i broja stanovnika koji žive na području kantona. Ovaj pokazatelj je jedan od indikatora koji se koristi za izračun indeksa razvijenosti i predstavlja aproksimaciju ukupnog prosječnog ostvarenog dohotka po svim osnovama fizičkih lica koja žive u nekom kantonu.

Prema podacima Porezne uprave FBiH, u 2023. godini u Federaciji BiH, ukupni porezi na dohotke fizičkih lica iznosili su 753.420.345 KM, što je više za 18,2% u odnosu na prethodnu godinu. Najviše uplaćenih poreza je po osnovu dohotka od nesamostalne djelatnosti u iznosu od 525,5 miliona KM, zatim po osnovu dohotka od iznajmljivanja imovine 107,4 miliona KM, te od dohotka od samostalne djelatnosti 52,3 miliona KM.

Tabela 15. Porezi na dohotke fizičkih lica po kantonima FBiH u 2023. godini

Kanton	Stanovništvo (prisutno)		Porezi na dohotke fizičkih lica u KM		Porezi na dohotke fizičkih lica/ PC u KM		Porezi/PC u KM FBiH=100	
	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Unsko-sanski	262.277	260.859	41.000.000	49.500.000	157	190	53,0%	56,5%
Posavski	40.018	39.629	6.000.000	6.900.000	150	175	50,7%	52,0%
Tuzlanski	431.938	430.571	103.000.000	123.900.000	239	288	80,7%	85,7%
Zeničko-dobojski	352.114	350.778	80.000.000	95.200.000	227	271	76,7%	80,65%
Bosansko-podrinjski	22.011	21.728	8.000.000	9.200.000	354	426	119,6%	126,78%
Srednjo-bosanski	245.633	244.547	44.000.000	52.200.000	177	213	59,8%	63,3%
Hercegovačko-neretvanski	213.127	212.101	65.000.000	76.400.000	305	360	103,0%	107,1%
Zapadno-hercegovački	92.390	92.305	23.000.000	27.000.000	251	292	84,8%	86,9%
Kanton Sarajevo	419.543	420.287	229.000.000	268.400.000	544	639	183,8%	190,1%
Kanton 10	77.795	77.249	12.000.000	13.000.000	149	169	50,3%	50,2%
Federacija BiH	2.156.846	2.150.054	637.387.444	753.420.345	296	336	100,0%	100,0%

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Posmatrano po kantonima, najviši porezi na dohotke fizičkih lica u 2023. godini ostvareni su u Kantonu Sarajevo u iznosu od 268,4 miliona KM, zatim u Tuzlanskom kantonu u iznosu od 123,9 miliona KM i Zeničko-dobojskom kantonu u iznosu od 95,2 miliona KM, dok su najniži porezi na dohotke fizičkih lica ostvareni u Posavskom kantonu u iznosu od 6,9 miliona KM.

U Tuzlanskom kantonu u 2023. godini prikupljeni su porezi na dohotke fizičkih lica u iznosu od 123,9 miliona KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 20,2%. Najviši porezi na dohotke fizičkih lica ostvareni su u Tuzli u iznosu od 49,3 miliona KM, a najniži u općini Teočaku u iznosu od 632,3 hiljada KM.

Porezi na dohotke fizičkih lica po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika) u FBiH u 2023. godini iznosili su 336 KM i viši su za 13,6% u odnosu na prethodnu godinu. Najviši porezi na dohotke fizičkih lica per capita u 2023. godini ostvareni su u Kantonu Sarajevo u iznosu od 639 KM, te Bosansko-podrinjskom kantonu 426 KM i Hercegovačko-neretvanskom kantonu u iznosu od 360 KM, a najniži u Kantonu 10 u iznosu od 169 KM per capita.

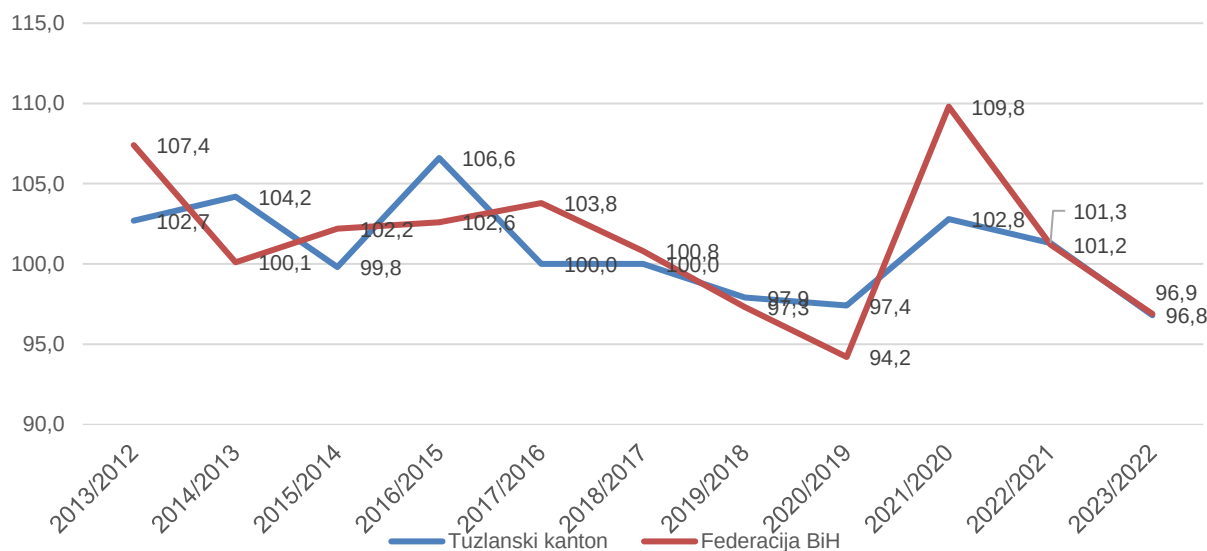
Porezi na dohotke fizičkih lica po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika) u Tuzlanskom kantonu bilježe ponovo rast i u 2023. godini iznose 288 KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 20,5% i što predstavlja 85,7% u odnosu na prosjek FBiH. Najviši porezi na dohotke fizičkih lica per capita ostvareni su u Tuzli u iznosu od 458 KM, a najniži u općini Sapna 84 KM.

1.4.5. Industrijska proizvodnja

Prema statističkim podacima, u 2023. godini u FBiH je došlo do pada ukupne industrijske proizvodnje za 4,2% u odnosu na 2022. godinu. Industrijska proizvodnja u prerađivačkoj industriji manja je za 4,3%, vađenje ruda i kamena za 10,6%, te proizvodnja i snabdijevanju električnom energijom i plinom za 0,3%. Struktura industrijske proizvodnje se neznatno promijenila, tako da i dalje najveće učešće ima prerađivačka industrija (78,8%).

Gledano po kantonima FBiH, u 2023. godini najveći rast industrijske proizvodnje zabilježio je Kanton 10 (6,7%), Hercegovačko-neretvanski kanton (6,2%) i Zapadno-hercegovački (0,6%), dok su svi ostali kantoni zabilježili pad a najveći pad zabilježio je Bosansko-podrinjski (11,4%), Zeničko-dobojski (10,0%) i Posavski kanton (6,3%).

Indeks industrijske proizvodnje TK i FBiH u periodu 2013-2023. prezentiran je u Grafikonu 4.

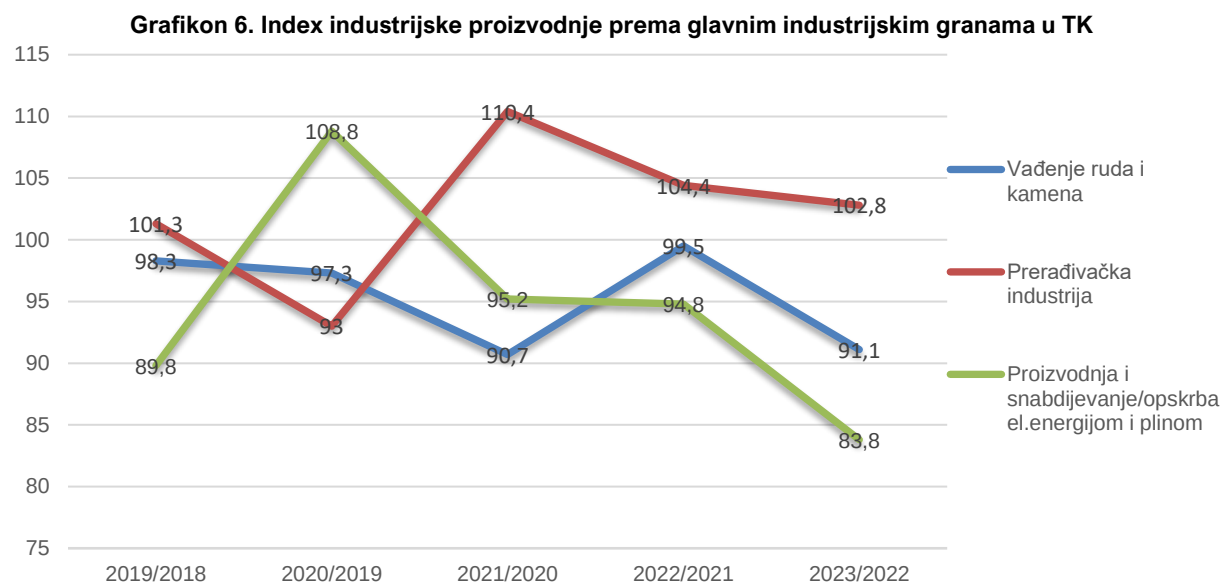

Grafikon 5. Index industrijske proizvodnje po godinama u TK i FBiH

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH)

U 2023. godini je u TK ostvaren pad ukupnog fizičkog obima industrijske proizvodnje za 3,2%. Prema glavnim industrijskim grupacijama, područjima i oblastima najveći pad bilježi energija, a prema područjima i oblastima KD, najveće učešće u padu fizičkog obima industrijske proizvodnje TK imalo je područje proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom i plinom.

Index industrijske proizvodnje u Tuzlanskom kantonu prema glavnim industrijskim granama je po godinama predstavljen u Grafikonu 5.

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

1.4.6. Poljoprivredna proizvodnja

Poljoprivreda predstavlja jednu od potencijalnih ključnih oblasti razvoja imajući u vidu prirodne resurse kojim Tuzlanski kanton raspolaže, a najveći izazovi sa kojima se poljoprivredni proizvođači susreću su usitnjenost parcela, niska produktivnost i niska specijalizacija rada sa jedne strane, te nedovoljni kapaciteti za otkup sa druge strane. Broj registriranih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (osnovne pravne osobe i obrti) iznosi 1.035 i bilježio je rast u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu, ali i u odnosu na polaznu vrijednost iz Strategije razvoja Tuzlanskog kantona, gdje je evidentiran broj od 970 poslovnih subjekata.

Jedan od najznačajnijih prirodnih resursa su šume na kojem je bazirana stogodišnja tradicija prerade drveta u TK, a ukupna površina šuma i šumskog zemljišta iznosi 126.071 ha, dok je ukupna zaliha drvne mase procijenjena na 16,825 miliona m³. Proizvodnja šumskih sortimenata u 2023. iznosi 142 hiljada m³ i bilježi pad u odnosu na 2022. godinu 19 hiljada m³.

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na području Kantona iznosi 120.831 ha, od čega je površina obradivog zemljišta 110.301 ha, odnosno 91,3%. Mogućnosti za bolje korištenje zemljišta leže i u nepovoljnom omjeru između obradivog i neobrađenog zemljišta, s obzirom na činjenicu da se koristi tek oko 50% obradivih površina. U strukturi sjetvenih površina dominiraju žita, naročito pšenica i kukuruz koji je dominantna kultura za spremanje stočne hrane, dok je udio raži, ječma i zobi niži. Prinosi ovih kultura variraju, ovisno o vremenskim uvjetima, s obzirom da gotovo ne postoje sistemi za navodnjavanje, te zaštitu od leda i drugih vremenskih nepogoda. Proizvodnja krmnog bilja bilježi rast, zahvaljujući povećanju sjetvenih površina pod silažnim kukuruzom, koji bilježi i rast prinosa. Tradicionalno se uzgajaju povrtarske kulture, najviše krompir, a sve veći značaj ima i plastenička proizvodnja.

Tabela 16. Pregled prinosa usjeva u TK u periodu 2016-2023. godina

Usjevi	Požnjevena površina (ha)								Prinos, tona															
									ukupno							po ha								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pšenica	3.711	3.485	3.682	3.256	3.448	3.832	3.502	3.258	15.216	12.741	13.465	11.897	17.217	20.274	16.542	11.100	4,1	3,7	3,7	3,7	5	5,3	4,7	3,4
Raž	247	234	253	236	230	256	266	249	820	593	718	688	645	810	969	807	3,3	2,5	2,8	2,9	2,8	3,2	3,7	3,2
Ječam	564	562	622	1.053	972	1157	1.103	1.024	2.155	2.052	2.506	5.824	6.377	4.529	4.120	3.366	3,8	3,7	4	5,5	6,6	3,9	3,7	3,3
Zob	441	376	421	362	384	377	336	315	1.323	1.014	1.178	1.070	1.469	1.341	1.032	749	3	2,7	2,8	3	3,8	3,6	3,1	2,4
Tritikale	n/a	803	969	821	773	921	812	820	n/a	3.679	3.459	3.960	5.195	3.744	3.011	2.490	n/a	4,6	3,6	4,8	6,7	4,1	3,7	3
Kukuruz - zрно	21.535	21.779	21.667	21.068	21.914	22.023	21.690	20.321	118.121	73.515	107.287	107.756	138.365	93.450	78.299	84.353	6	3,4	5	5,1	6,3	4,2	3,6	4,2
Mrkva	n/a	100	94	93	103	98	122	83,8	n/a	483	504	499	531	430,5	575	346	n/a	4,8	5,4	5,4	5,1	4,4	4,7	4,1
Krastavac	n/a	492	620	589	523	531,1	533	436	n/a	2.886	3.391	3.758	6.534	2.696	2.613	2.069	n/a	5,9	5,5	6,4	12,5	5,1	4,9	4,7
Krompir/ Krumpir	7.220	7.143	7.199	7.052	7.462	7.096	7.303	6.882	78.630	61.655	70.751	75.752	82.559	62.373	60.903	49.325	11	8,6	9,8	10,7	11,1	8,8	8,3	7,2
Crni luk	683	672	658	661	690	669	652	628	3.953	2.950	4.491	4.878	5.752	5.017	3.734	4.624	6	4,4	6,8	7,4	8,3	7,5	5,7	7,4

Bijeli luk/ češnjak	n/a	244	251	234	266	246	259	240	n/a	571	705	698	828	730,3	836	756	n/a	2,3	2,8	3	3,1	3,2	3,1
Grah - zrno	655	657	636	671	637	728	687	600	1184	843	1.207	1.364	1.041	927	709	555	2	1,3	1,9	2	1	0,9	0,9
Grašak - zrno	n/a	82	105	55	58	61	59	99	n/a	82	105	55	58	58,5	53	99	n/a	1	1	1	1,4	0,9	1,0
Kupus	1.013	992	1017	1.002	1.058	1.050	1.056	986	4.620	3.347	4.849	5.632	6.734	5.685	5.643	3.228	5	3,4	4,8	5,6	5,4	5,3	3,3
Paradajz/ Rajčica	647	626	621	609	665	652	668	612	3.540	2.828	3.192	3.404	3.964	3.505	3.249	2.767	6	4,5	5,1	5,6	5,4	4,9	4,5
Paprika zelena	562	550	548	539	611	596	620	545	2.205	1.865	2.041	2.358	2.931	2.452	2.282	1.879	4	3,4	3,7	4,4	4,1	3,7	3,4
Djetelina- sijeno	2.187	2.102	2.140	2.100	2.188	2.173	2.058	1.817	8.606	6.873	8.084	8.012	8.167	5.920	5.710	4.705	4	3,3	3,8	3,8	2,7	2,8	2,6
Lucer./ Lucerna	2.204	2.115	1.953	2.070	2.098	2.019	1.928	1.744	8.279	6.359	7.225	7.219	7.340	5.573	5.738	4.774	4	3	3,7	3,5	3	2,7	2,7
Kukuruz za krmu	12.334	12.288	12.845	13.191	14.205	14.392	13.778	13.607	189.295	104.645	183.381	129.807	167.293	191.815	164.188	224.705	15	8,5	14,3	9,8	11,8	11,9	16,5
Stočna repa	18	23	22	22	23	24	23	25	206	234	321	380	445	398	345	341	11	10,2	14,6	17,3	15	13,6	13,6
Trav. djet. smj.	3.228	3.433	3.176	3.267	3.237	2.993	2.941	2.912,8	9.172	7.163	8.153	9.454	10.783	7.397	7.972	7.000	3	2,1	2,6	2,9	2,7	2,4	2,4

U strukturi voćarskih kultura zastupljena je proizvodnja jabučastog, jezgrastog, koštičavog i jagodičastog voća. U ukupnoj voćarskoj proizvodnji dominira proizvodnja šljive i jabuke, a zatim i kruške, koje kao i ostale voćarske kulture uglavnom bilježe povećanja broja rodnih stabala, ali i oscilacije u prinosima ovisno o vremenskim uvjetima, što je prezentirano u Tabeli 17.

Tabela 17. Pregled prinosa voća u Tuzlanskom kantonu u periodu 2016-2023. godina

Broj rodnih stabala		Godina	Voće								
			Trešnje	Višnje	Kajsije	Jabuke	Kruške	Šljive	Breskve	Orasi	Grožđe
		2016	193.688	97.305	37.880	1.377.674	588.398	2.710.750	38.538	85.615	n/a
		2017	201.641	101.090	38.095	1.419.715	598.036	2.597.869	49.055	73.480	30.900
		2018	205.923	102.938	38.906	1.463.980	613.252	2.650.980	49.552	72.655	30.900
		2019	209.835	103.483	39.379	1.489.925	630.521	2.712.428	50.100	74.170	32.990
		2020	214.348	103.235	40.315	1.527.090	649.292	2.782.477	49.300	75.245	19.290
		2021	217.886	104.006	41.256	1.572.782	647.457	2.836.281	49.191	73.885	40.850
		2022	220.997	105.138	38.677	1.631.260	659.423	2.886.485	48.258	74.934	40.710
2023	152.019	105.419	19.780	1.650.877	658.187	2.892.936	48.254	77.068	41.390		
Prinos	ukupno (t)	2016	3.017	1.329	123	14.371	4.755	28.327	293	555	n/a
		2017	2.943	1.189	522	12.268	3.779	16.616	257	346	100
		2018	3.278	1.232	233	16.670	5.543	26.297	327	521	91
		2019	2.733	1.026	389	14.088	4.586	19.116	306	538	87
		2020	2.962	1.143	245	17.985	5.821	23.485	345	554	53
		2021	2.673	1.164	202	15.957	4.352	17.809	264	451	92
		2022	2.603	1.094	228	24.590	7.756	27.878	219	567	102,9
		2023	1.586	952	171	19.903	7.466	27.837	205	472	93,8
	kg/stablu	2016	16	14	3	10	8	10	8	7	n/a
		2017	15	12	14	9	6	6	5	5	3
		2018	16	12	6	11	9	10	7	7	3
		2019	13	10	10	10	7	7	6	7	3
		2020	13,8	11,1	6,1	11,8	9	8,4	7	7,4	2,7
		2021	12,3	11,2	4,9	10,1	6,7	6,3	5,4	6,1	2,4
		2022	11,8	10,4	5,9	15,1	11,8	9,7	4,5	7,6	2,5
		2023	10,4	9,0	8,6	12,1	11,3	9,6	4,3	6,1	2,3

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojka)

1.4.7. Turizam

Analizirajući pokazatelje u oblasti turizma, možemo utvrditi da je u 2023. godini u Tuzlanskom kantonu zabilježen rast posmatranih pokazatelja, te da sa sigurnošću možemo reci da je zabilježen potpuni oporavak nakon globalnih poremećaja izazvanih pandemijom COVID-19. Pregled ključnih pokazatelja u oblasti turizma prezentiran je u Tabeli 18.

Tabela 18. Pregled broja dolazaka i noćenja turista prema vrstama objekata u periodu 2016-2023. godina

	DOLASCI TURISTA			NOĆENJA TURISTA		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
2018	47.077	25.096	21.981	81.512	38.117	43.395
Hoteli i sličan smještaj	44.487	23.765	20.722	76.496	35.556	40.940
Odmarališta i slični objekti	2.152	1.011	1.141	3.393	1.387	2.006
Ostali smještaj	438	320	118	1.623	1.174	449
Broj ležaja	1.913					
2019	48.883	27.648	21.235	91.923	47.679	44.244
Hoteli i sličan smještaj	45.895	25.741	20.154	85.710	43.720	41.990
Odmarališta i slični objekti	2.497	1.517	980	4.197	2.485	1.712
Ostali smještaj	491	390	101	2.016	1.474	542
Broj ležaja	1.614					
2020	20.877	14.575	6.302	40.338	25.520	14.818
Hoteli i sličan smještaj	19.698	13.478	6.220	38.172	23.507	14.665
Odmarališta i slični objekti	894	831	63	1.282	1.203	79
Ostali smještaj	285	266	19	884	810	74
Broj ležaja	1.788					
2021	37.196	22.436	14.760	70.651	38.800	31.851
Hoteli i sličan smještaj	36.456	21.770	14.686	68.103	36.423	31.680
Odmarališta i slični objekti	321	275	46	1.404	1.340	64
Ostali smještaj	419	391	28	1.144	1.037	107
Broj ležaja	1.744					
2022	51.245	27.759	23.486	92.639	45.009	47.630
Hoteli i sličan smještaj	50.607	27.226	23.381	90.581	43.249	47.332
Odmarališta i slični objekti	172	172	–	462	462	–
Ostali smještaj	466	361	105	1.596	1.298	298
Broj ležaja	1.700					
2023	59.626	32.228	27.398	102.514	50.888	51.626
Hoteli i sličan smještaj	58.907	31.567	27.340	99.966	48.814	51.152
Odmarališta i slični objekti	236	236	–	784	784	–
Ostali smještaj	483	425	58	1.764	1.290	474
Broj ležaja	1.783					

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

TK je u 2023. godini posjetilo ukupno 59.626 turista, što je za 16,35% više u odnosu na 2022. godinu. Nastavljen je trend rast kako broja stranih gostiju za 16,65%, tako i broja noćenja stranih turista za 8,39% u odnosu na pokazatelje u 2022. godini. Također, zabilježen je rast broja domaćih turista za 16,10%, kao i rast broja noćenja domaćih turista za 13,06%.

Kada su u pitanju smještajni kapaciteti, preko 50% istih se nalazi na prostoru grada Tuzla, dok druge JLS sa turističkim potencijalima u sveukupnoj ponudi učestvuju sa manjim kapacitetima. Najveći broj turista dolazi iz zemalja regiona (Hrvatska, Srbija, Slovenija), zatim zemalja u kojima je brojna bosanskohercegovačka dijaspora (Njemačka, Austrija, Švedska) te iz Turske, koja se smatra bliskom zemljom zbog sličnosti u kulturi.

1.5. Društveni pokazatelji

U Tabeli 19. predstavljen je trend promjena vrijednosti ključnih pokazatelja društvenog razvoja u TK u periodu od 2021-2023. godine, sa postavljenim ciljevima u 2027. godini.

Tabela 19. Pregled indikatora društvenog razvoja u TK za 2023. godinu

STRATEŠKI CILJ 2. RAZVIJEN INKLUZIVNI I PROSPERITETNI DRUŠTVENI SEKTOR SA JEDNAKIM PRAVIMA ZA SVE GRAĐANE					
Indikator	Polazna vrijednost 2019/2020	Vrijednost u 2021	Vrijednost u 2022	Vrijednost u 2023	Ciljna vrijednost 2027
Stepen migracije stanovništva, %	-1,57	-1,26	-0,95	-0,8	5
Stopa prirodnog priraštaja stanovništva, na 1.000 stanovnika	-4,2	-5,6	-3,2	-2,2	0,01
Vitalni indeks	82	58	70,1	79	110
Broj doktora medicine, na 1.000 stanovnika TK	2,44	2,72	2,86	2,85	2,8
Broj studenata na 1.000 stanovnika	22,7	18,5	18,14	17,48	28
Indeks socijalne isključenosti HSEI	0,5032	n/a	n/a	n/a	0,4
Prioritet 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke					
% obuhvata predškolskim obrazovanjem (3-6 god)	10	15,14	18,57	21,31	50
% udio radno sposobnog stanovništva sa višom i visokom školom, magisterijem i doktoratom u ukupnoj radnoj snazi	12,87%	8,57%	13,1%	15,0%	16,00%
Rang univerziteta na međunarodnoj ljestvici	3.107	3.954	3.913	3.183	<3000
Prioritet 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite					
% osoba sa zdravstvenim osiguranjem	93%	91,24%	90,60%	87%	95%
Stopa mortaliteta, na 1.000 stanovnika	9,89	13,3	10,8	9,7	8
Informatički uvezana primarna, sekundarna i tercijarna zdravstvena zaštita u TK	NE	NE	DA	DA	DA
Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva					
Stopa fertiliteta	1,24	1,17	33	31,9	1,4
Stopa nataliteta, na 1.000 stanovnika	7,8	7,7	7,6	7,5	9,5
Indeks starosti (odnos 60+ i 0-14)	107,4	118,3	131	137	95
Procenat općina i gradova u TK u kojima je formirano Vijeće mladih	61,50%	61,50%	61,50%	61,50%	100%
Prioritet 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti					
Broj sportista upisanih u registar sportista	0	0	0	9	10.000
% JLS sa adekvatnim multifunkcijskim sportskim dvoranama	77,00%	77,00%	77,00%	84,00%	100%
Broj korisnika rekonstruisanih objekata kulture na godišnjem nivou	0	n/a	n/a	n/a	12.000
Prioritet 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća					
Procenat općina i gradova sa formiranim, obučanim i opremljenim Službama za zaštitu i spašavanje	77%	77%	77%	77%	100%
Procenat ukupne rasvjetljenosti krivičnih djela	68,78%	70,18%	71,36%	70,70%	75,00%

Napomena: Pojedini indikatori odstupju od vrijednosti u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona, zbog različite metodologije obrade podataka. Za dalju analizu indikatora će se kao relevantno polazište uzimati vrijednosti koje su unesene u ovoj tabeli.

Kada je riječ o vrijednostima pokazatelja u okviru Strateškog cilja 2, zabrinjavajući su kontinuirani negativni prirodni priraštaj stanovništva, dok negativni stepen migracije dodatno pogoršava situaciju. Starosna struktura stanovništva se značajno promijenila u proteklim godinama, s povećanjem broja osoba starijih od 65 godina i opadanje broja djece mlađe od 14 godina. Vitalni indeks i dalje ostaje ispod početne vrijednosti, iako je zabilježen blagi porast u odnosu na 2022. godinu, dok je broj studenata na 1.000 stanovnika smanjen, a broj doktora medicine porastao u odnosu na početne vrijednosti iz Strategije razvoja.

Pokazatelji u okviru Prioriteta 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke pokazuju pozitivan trend. Obuhvat djece predškolskim obrazovanjem u TK je porastao na 21,37% u 2022. godini, što je ohrabrujuće i ukazuje na povećanje dostupnosti obrazovanja. Rang Univerziteta u Tuzli na međunarodnoj ljestvici značajno je porastao, što ukazuje na unapređenje kvaliteta visokog obrazovanja i prepoznavanje na globalnoj razini.

Indikatori na nivou prioriteta 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite donose mješovite rezultate. Iako je došlo do smanjenja procenta osoba sa zdravstvenim osiguranjem, stopa mortaliteta je smanjena u odnosu na 2022. godinu, što je pozitivan signal o napretku u oblasti zdravstva. Uspješna implementacija informatičke povezanosti zdravstvenih usluga iz 2022. godine potvrđuje nastojanja u povećanju efikasnosti zdravstvenog sistema.

Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva ukazuje na negativne trendove u društvenoj strukturi. Smanjenje stope fertiliteta i nataliteta, te povećanje indeksa starosti, sugerira da demografski izazovi postaju sve veći. Ipak, nepromijenjeni postotak lokalnih zajednica sa formiranim Vijećem mladih pokazuje da postoji stabilnost u participaciji mladih, ali je i dalje potrebno dodatno unapređenje u tom segmentu.

Prioritet 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti bilježi pozitivne pomake, obzirom da je započeo upis u registar sportista, što može doprinosti boljoj organizaciji sportskih aktivnosti, dok je broj jedinica lokalnih samouprava sa adekvatnim sportskim dvoranama također porastao. Međutim, nedostatak podataka o korisnicima rekonstruiranih objekata kulture može ukazivati na potrebu za boljim praćenjem uticaja investicija u kulturu.

Prioritet 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća pokazuje stabilnost, ali i nekoliko izazova. Procjenjuje se da je postotak općina i gradova sa formiranim Službama za zaštitu i spašavanje ostao na početnoj razini, što ukazuje da je dodatno ulaganje u ljudske i materijalne resurse u ovom sektoru potrebno planirati u narednom periodu. Nivo rasvijetljenosti krivičnih djela u 2023. godini, uprkos manjem postotku u odnosu na 2022. godinu, je kontinuirano iznad početne vrijednosti iz Strategije razvoja.

1.5.1. Obrazovanje

Prema podacima FZS i FZZPR, u TK je u školskoj 2023/2024. godini evidentirano 245 osnovnih i srednjih škola, što uključuje i područne škole u sastavu centralnih. Prema evidenciji Ministarstva obrazovanja i nauke, djelatnost osnovnog obrazovanja se realizuje u 90 ustanova, dok se djelatnost srednjeg obrazovanja realizuje u 34 ustanove.

Tabela 20. Pregled osnovnog obrazovanja u Tuzlanskom kantonu i FBiH periodu 2019-2023.godina

Grad/ Općina		Banovići	Čelić	Doboj Istok	Gračanica	Gradačac	Kalesija	Kladanj	Lukavac	Sapna	Srebrenik	Teočak	Tuzla	Živinice	Tuzlanski kanton	Federacija BiH
Broj škola	2019/2020	13	7	5	20	23	19	9	24	6	26	4	33	20	209	1.042
	2020/2021	13	7	5	20	23	19	9	24	6	26	4	33	20	209	1.031
	2021/2022	13	7	5	20	23	19	8	24	6	26	4	33	20	208	1.023
	2022/2023	13	8	5	20	23	19	9	24	6	26	4	35	20	212	1.036
	2023/2024	13	8	5	20	23	19	9	24	6	26	4	35	20	212	1.016
Broj odjeljenja	2019/2020	101	43	48	210	175	154	53	157	38	186	26	387	240	1.818	9.310
	2020/2021	100	45	48	202	172	144	50	153	38	170	25	384	234	1.765	9.340
	2021/2022	100	44	49	200	166	143	54	154	37	175	24	399	232	1.777	9.221
	2022/2023	105	45	48	209	175	149	46	160	41	190	26	422	238	1.854	9.447
	2023/2024	105	45	48	209	175	149	46	160	41	190	26	422	238	1.854	9.522
Broj učenika	2019/2020	1992	737	932	4366	3607	2791	857	3104	689	3630	457	8151	5275	36.588	179.050
	2020/2021	2148	715	874	4213	3561	2738	821	3022	652	3376	434	8086	5173	35.813	174.938
	2021/2022	2148	692	888	4146	3423	2657	787	3039	638	3527	391	8436	5075	35.847	172.500
	2022/2023	2.102	659	887	4.039	3.399	2.611	742	2.961	599	3.461	360	8.425	4.960	35.205	169.804
	2023/2024	1.878	659	887	4.039	3.399	2.611	742	2.961	599	3.461	360	8.425	4.960	35.212	166.817
Broj nastavnika	2019/2020	165	79	78	382	290	229	83	277	21	298	40	708	387	3.037	15.283
	2020/2021	204	84	80	390	292	228	84	276	58	325	38	747	371	3.177	15.688
	2021/2022	187	75	75	361	313	224	89	282	54	329	39	758	396	3.182	15.668
	2022/2023	201	80	85	374	310	233	85	306	55	322	38	788	399	3.276	15.848
	2023/2024	199	80	85	374	310	233	85	306	55	322	38	788	399	3.726	15.991
Broj učenika na 1000 stanovnika	2019/2020	88	74	94	97	93	85	73	72	65	92	64	74	91	83	82
	2020/2021	95	73	89	94	92	84	71	70	62	86	61	74	89	82	80
	2021/2022	96	71	91	93	89	82	69	71	61	90	56	78	88	83	80
	2022/2023	95	68	92	91	89	81	66	70	58	89	52	78	86	82	79
	2023/2024	85	68	89	93	87	84	73	69	54	87	49	77	85	81	78

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

Tabela 21. Pregled srednjeg obrazovanja u TK i FBiH periodu 2019-2023.godina

TK	Školska godina	Broj škola	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj nastavnika	Broj učenika na 1.000 stanovnika
	2019/2020	34	736	15.078	1.658	34
	2020/2021	34	729	14.923	1.714	34
	2021/2022	33	725	14.384	1.706	33
	2022/2023	34	720	14.128	1.694	33
	2023/2024	33	719	14.117	1.701	33
FBiH	Školska godina	Broj škola	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj nastavnika	Broj učenika na 1.000 stanovnika
	2019/2020	216	3.678	73.029	8.516	33
	2020/2021	215	3.679	71.458	8.543	33
	2021/2022	214	3.639	70.094	8.567	32
	2022/2023	212	3.736	70.325	8.763	33
	2023/2024	212	3.745	70.356	8.693	33

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

U Tuzlanskom kantonu ukupno 49.929 učenika pohađa osnovnu i srednju školu, što je za 589 učenika više u odnosu na prošlu godinu, kada je prema objavljenim statističkim pokazateljima evidentirano 49.340 učenika. Broj učenika na jednog nastavnika i prosječan broj učenika u odjeljenju u osnovnom obrazovanju ima i dalje tendenciju smanjenja u Tuzlanskom kantonu. I dalje, određeni broj djece ostaje izvan školskog sistema. U većini slučajeva su to djeca iz ranjivih kategorija poput pripadnika romske nacionalnosti, djeca iz porodica u stanju socijalne potrebe, i to najčešće u ruralnim sredinama, te djeca s posebnim obrazovnim potrebama.

U FBiH, ukupan broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja u 2023/2024. godini iznosi 237.173, što je manje za 2.956 učenika u odnosu na prethodnu godinu (240.129). Na nivou prosječnog broja učenika su po tri JLS iz Tuzlanskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona, kao i šest JLS iz Srednjobosanskog kantona. Iznad prosjeka učenika ima 25 JLS, najviše iz Tuzlanskog kantona, njih 5 JLS.

Tabela 22. Pregled visokog obrazovanja u Tuzlanskom kantonu u periodu 2017-2023. godina

Akademska godina	Broj visokoškolskih ustanova		Upisani studenti					
			Ukupno		Žene		Redovni studenti	
	Javne	Privatne	Javne	Privatne	Javne	Privatne	Javne	Privatne
2017/2018	13	5	9.342	1.578	5.735	645	9.274	1.091
2018/2019	13	5	8.304	1.654	5.197	688	8.228	1.037
2019/2020	13	4	7.620	1.452	4.842	655	7.539	907
2020/2021	13	4	7.608	1.281	4.785	619	7.529	732
2021/2022	13	4	6.866	1.182	4.454	530	6.781	676
2022/2023	1	4	6.673	1.164	4.458	524	6.628	847
2023/2024	1	4	6.323	1.230	4.164	551	6.221	758

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

Na području Tuzlanskog kantona u akademskoj 2023/2024. godini registrovano je 5 ustanova za visoko obrazovanje, od toga 1 javna i 4 privatne. Nosilac visokog obrazovanja na području Tuzlanskog kantona je Javna ustanova Univerzitet u Tuzli, a pored toga se nastava odvija i na četiri privatne visokoškolske ustanove.

Ukupno 7.553 studenata je upisano u visokoškolske ustanove, što je za 284 studenta manje u odnosu na prošlu akademsku godinu (7.837), te poput trenda u osnovnom i srednjem obrazovanju prati tendenciju smanjenja iz prethodnog perioda. Smanjenje broja upisa studenata prati i druge visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine, a kao direktan uzrok tome identificirana su demografska i migracijska kretanja, te rast broja stanovnika koji napuštaju Bosnu i Hercegovinu odlaze u druge zemlje. Kada su u pitanju diplomirani studenti u Tuzlanskom kantonu, uvidom u zvanične podatke je utvrđeno da je taj broj u 2023. godini niži u odnosu na prošlu godinu za ukupno 174 studenta i iznosi 1.172 diplomirana studenta.

Tabela 23. Pregled diplomiranih studenata u Tuzlanskom kantonu u periodu 2019-2023.godina

Godina	Ustanova	Diplomirani studenti			
		Ukupno	Žene	Redovni studenti	Žene
2019	Javne visokoškolske ustanove	1.450	959	1.356	900
	Privatne visokoškolske ustanove	276	152	107	62
	Visoke škole	39	16	16	9
	Ukupno	1.765	1.127	1.479	971
2020	Javne visokoškolske ustanove	1.265	838	1.204	803
	Privatne visokoškolske ustanove	231	133	115	60
	Visoke škole	0	0	0	0
	Ukupno	1.496	971	1.319	863
2021	Javne visokoškolske ustanove	1.107	751	1.030	704
	Privatne visokoškolske ustanove	297	168	142	83
	Visoke škole	0	0	0	0
	Ukupno	1.404	919	1.172	787
2022	Javne visokoškolske ustanove	1.082	737	1.067	727
	Privatne visokoškolske ustanove	264	145	184	104
	Visoke škole	0	0	0	0
	Ukupno	1.346	882	1.251	831
2023	Javne visokoškolske ustanove	912	597	902	595
	Privatne visokoškolske ustanove	260	140	138	63
	Visoke škole	0	0	0	0
	Ukupno	1.172	737	1.040	658

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

1.5.2. Kultura i umjetnost

Iz oblasti kulture i umjetnosti, na području Tuzlanskog kantona djeluju po jedno profesionalno i amatersko pozorište, i dva kina, a ukupan broj predstava i posjetitelja je predstavljen u Tabeli 26. Obzirom da zvanični podaci za 2023. godinu nisu još uvijek objavljeni, u tabeli su

predstavljani pokazatelji za period 2019-2022. godina. S obzirom da su 2020. i 2021. godina bile obilježene pandemijom COVID-19, koja je značajno uticala i ograničavala odvijanje kulturno-društvenog života u Tuzlanskom kantonu, navedeni pokazatelji su značajno smanjeniji u odnosu na 2019. godinu. Uzimajući u obzir da je 2022. godina bila godina oporavka i povratka na prijašnje stanje, navedeni pokazatelji su dosta unaprijeđeni, ali još uvijek nisu bilježili vrojke kao prije pandemije.

Tabela 24. Pregled pokazatelja za ustanove iz oblasti kulture i umjetnosti 2019-2022.

	2019				2020				2021				2022			
POZORIŠTA / KAZALIŠTA	Pozorišta / Kazališta	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni	Pozorišta / Kazališta	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni	Pozorišta / Kazališta	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni	Pozorišta / Kazališta	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni
Profesionalna pozorišta / kazališta	2	136	14.770	40	2	39	3.510	43	1	46	3.690	39	1	72	12.440	44
Grad Tuzla	2	136	14.770	40	2	39	3.510	43	1	46	3.690	39	1	72	12.440	44
Amaterska pozorišta / kazališta	2	23	9.874	79	2	32	1.540	79	2	17	3.906	-	1	6	900	-
Grad Tuzla	1	13	8.374	50	1	18	1.100	50	1	7	2.906	-	-	-	-	-
Grad Srebrenik	1	10	1.500	29	1	14	440	29	1	10	1000	-	1	6	900	-
Pozorišta / kazališta za mlade	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	2.906	-	-	-	-	-
Grad Tuzla	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	2.906	-	-	-	-	-
KINA	Kina	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni	Kina	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni	Kina	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni	Kina	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni
Kina ukupno	2	7.103	168.258	12	3	2.791	48.665	8	2	7.354	44.124	9	2	7.471	23.124	8
Grad Gračanica	-	-	-	-	1	3	230	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grad Tuzla	1	7.100	167.858	10	1	2.788	48.435	6	1	7.341	36.705	7	1	7.462	22.386	8
Grad Živinice	1	3	400	2	1	-	-	2	1	13	7.419	2	1	9	738	-

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

1.5.3. Zdravstvena zaštita

Ranjivost zdravstvenog sektora posebno je postala očigledna tokom pandemije COVID-19, koja je iscrpila ljudske resurse u zdravstvenim ustanovama. Pandemija je dovela do potpunog popunjavanja kapaciteta zdravstvenih institucija, što je blokiralo pružanje drugih kvalitetnih zdravstvenih usluga, osim mjera liječenja pacijenata oboljelih od COVID-19. Iako su se kapaciteti zdravstvenog sistema oporavili, i dalje se suočavamo s izazovima poput nedostatka medicinskog osoblja, velikog broja pacijenata koji ne obuhvata samo stanovnike TK, te nedovoljne opremljenosti koja otežava pružanje efikasnije zdravstvene zaštite.

Primarna zdravstvena zaštita u TK pruža se u 13 domova zdravlja sa 168 područnih ambulanti i 228 timova porodične medicine, dok se sekundarna zdravstvena zaštita provodi djelimično u domovima zdravlja koji pružaju konsultativno-specijalističke, dijagnostičke, stomatološke i laboratorijske usluge, u privatnim ordinacijama specijalističke medicine i u okviru Univerzitetsko-Kliničkog Centra Tuzla i Opće Bolnice „Mustafa Beganović“ Gračanica.

Tabela 25. Pregled broja zdravstvenih radnika po djelatnostima u TK i FBiH u periodu 2019-2023. godine

	Godina	Broj ljekara	Broj stomatologa	Broj bolesničkih postelja	Broj stanovnika		
					na 1 ljekara	na 1 stomatologa	na 1 bolničku postelju
TK	2019.	1.071	74	1.623	410	5.930	270
	2020.	1.168	81	1.610	375	5.403	272
	2021.	1.182	74	1.610	368	5.871	270
	2022.	1.235	84	1.616	350	5.142	267
	2023.	1.260	78	1.621	342	5.520	266
FBiH	2019.	4.922	592	8.107	445	3.699	270
	2020.	5.092	612	7.872	429	3.570	278
	2021.	5.233	576	7.872	414	3.765	275
	2022.	5.279	583	8.595	409	3.700	251
	2023.	5.387	575	8.582	399	3.739	251

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

U 2023. godini je u TK evidentirano 342 stanovnika na jednog ljekara, što je za 8 manje u odnosu na podatak iz prethodne godine. Broj stanovnika na jednog stomatologa iznosi 5.520, što je u odnosu na 2022. godinu više za 378. Broj ljekara u TK je u nominalnom iznosu veći u odnosu na prethodnu godinu, te se uz prateće smanjenje broja stanovnika, nastavlja tendencija smanjenja broja stanovnika na jednog ljekara, ali i na jednu bolničku postelju. Ukupni bolnički kapaciteti su u 2022. i 2023. godini blago povećani i iznose 1.621 krevet, dok je broj stanovnika na jednu bolesničku postelju u padu i iznosi 266 stanovnika na 1 bolesničku postelju. Analizirajući bolničke kapaciteti u odnosu na 1.000 stanovnika, možemo utvrditi da taj broj u TK iznosi 3,76 kreveta na 1.000 stanovnika što je skoro dva puta niže od evropskog standarda od šest kreveta na 1.000 stanovnika.

1.5.4. Socijalna zaštita

Socijalna zaštita igra ključnu ulogu u smanjenju siromaštva i socijalnih nejednakosti, pružajući podršku ranjivim grupama i omogućavajući pristup osnovnim uslugama, te na taj način poboljšava kvalitet života i doprinosi društvenoj stabilnosti i koheziji. Iako zvanični podaci za 2023. godinu još nisu objavljeni, detaljno su prezentirani dostupni pokazatelji.

Na području TK djeluje 13 centara za socijalni rad, a broj zaposlenih u ovim centrima bilježi tendenciju rasta u posmatranom periodu, te je u 2022. godini iznosio 161.

Tabela 26. Pregled aktivnosti centara za socijalni rad u TK u periodu 2018-2022.

	2018	2019	2020	2021	2022
Broj centara za socijalni rad	13	13	13	13	13
Zaposleni u centrima - ukupno	154	158	160	161	178
Broj slučajeva obrađenih u centru					
Ukupno	71.854	71.546	63.166	59.940	62.571
žene	23.012	23.075	22.421	21.770	22.731
Broj intervencija pruženih u centru					
Ukupno	92.459	89.802	56.979	55.776	57.388
žene	31.447	29.614	29.511	22.143	19.331

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

Broj slučajeva obrađenih u okviru navedenih centara je varirao u proteklom godinama, te je u 2022. godini zabilježen ponovo porast. Kada je u pitanju broj intervencija, isti je također varirao, da bi u 2022. godini zabilježen porast u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 27. Maloljetni korisnici socijalne zaštite prema kategorijama u periodu 2018-2022.

Kategorija korisnika	2018	2019	2020	2021	2022
Ugroženi porodičnom situacijom	6.808	6.795	6.577	6.184	3.547
Osobe sa smetnjama u psihičkom i fizičkom razvoju	1.607	1.581	1.558	1.203	908
Osobe sa poremećajima u ponašanju ličnosti	212	198	190	190	166
Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja	594	619	633	683	699
Psihički bolesne osobe	30	32	36	39	31
Osobe u stanju različitih socijalno-zaštitnih potreba	4.554	4.406	4.321	4.102	2.847
Bez specifične kategorije (ostali)	404	394	401	392	422
Ukupno	14.209	14.025	13.716	12.793	8.620

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

Analizirajući podatke o maloljetnim korisnicima socijalne zaštite, možemo utvrditi da najveći broj njih dolazi iz kategorije ugroženih porodičnom situacijom i kategorije osoba u stanju različitih socijalno-zaštitnih potreba. Ukupan broj maloljetnih korisnika je u 2022. godini iznosio 8.620, te u posmatranom periodu bilježi tendenciju opadanja.

Tabela 28. Punoljetni korisnici socijalne zaštite prema kategorijama u periodu 2018-2022.

Kategorija korisnika	2018	2019	2020	2021	2022
Korisnici subvencioniranja troškova	205	183	197	158	278
Osobe sa smetnjama u psihičkom i fizičkom razvoju	3.565	3.668	3.431	2.960	2.403
Osobe sa poremećajima u ponašanju ličnosti	160	152	143	132	80
Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja	967	936	909	930	802
Psihički bolesne osobe	448	443	452	428	353
Osobe koje nemaju dovoljno prihoda za izdržavanje	27.231	26.551	25.159	25.289	21.881
Osobe u stanju različitih socijalno-zaštitnih potreba	21.589	20.487	19.988	19.523	16.857
Bez specifične kategorije (ostali)	1.955	2.135	2.072	1.921	463
Ukupno	56.120	54.555	52.351	51.341	43.117

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

Kada su u pitanju punoljetni korisnici socijalne zaštite, možemo utvrditi da najveći broj njih dolazi iz kategorije osoba koje nemaju dovoljno prihoda za izdržavanje i kategorije osoba u stanju različitih socijalno-zaštitnih potreba. Ukupan broj punoljetnih korisnika je u 2022. godini iznosio 43.117, te u posmatranom periodu također bilježi tendenciju opadanja.

1.5.5. Penzionarna politika

Ukupan broj penzionera u FBiH na kraju decembra 2023. godine iznosio je 444.666, što je za 10.499 ili 1,2% više u odnosu na prethodnu godinu. U periodu 2019-2023. godina broj penzionera se prosječno godišnje povećavao za 2,4%. U 2023. godini penzioneri čine 20,7% ukupnog stanovništva u FBiH. Broj zaposlenih na jednog penzionera u FBiH na kraju 2023. godine iznosi 1,2 i ostao je nepromijenjen u odnosu na prethodnu godinu. Gledano po kantonima FBiH na kraju 2023. godine, najviši broj penzionera zabilježen je u Sarajevskom kantonu sa učešćem od 19,9%, Tuzlanskom sa 16,6% i Zeničko-dobojskom sa 14,2%, dok je najniži u Posavskom kantonu sa učešćem od 1,0% u ukupnom broju penzionera u FBiH. Broj penzionera se povećao u svim kantonima u FBiH.

Ukupan broj penzionera u TK u decembru 2023. godine iznosio je 73.593, što je za 1.448 više u odnosu na 2022. godinu i čini 20,5% ukupnog broja penzionera u FBiH. Broj penzionera u TK na kraju izvještajne godine čini 16,9% ukupnog stanovništva Kantona. U periodu 2019-2023. godina broj penzionera u TK se prosječno godišnje povećavao za 0,3%. Broj zaposlenih na jednog penzionera u TK na kraju 2023. godine iznosi 1,4 i nije se mijenjao u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 29. Broj penzionera i iznos penzija u TK i FBiH za period 2019-2023. godine

Godina	TK		FBiH	
	Broj penzionera	Iznos prosječne penzije (KM)	Broj penzionera	Iznos prosječne penzije (KM)
2019.	71.935	443,75	424.009	416,45
2020.	72.472	456,95	428.117	470,83
2021.	72.149	457,85	429.545	427,5
2022.	72.145	521,56	434.167	482,51
2023.	73.593	633,58	444.666	582,76

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH)

Prosječna isplaćena penzija u FBiH u 2023. godini iznosila je 582,76 KM, što je više za 20,7% u odnosu na prethodnu godinu. Najniža isplaćena penzija iznosila je 538,3 KM, a zajamčena 645,4 KM. Najviša isplaćena penzija u FBiH iznosila je 2.626,4 KM. U periodu 2019-2023. godina prosječna penzija u FBiH se u prosjeku godišnje povećavala za 8,8%. Najviša prosječna isplaćena penzija na kraju 2023. godini ostvarena je u Kantonu Sarajevo u iznosu od 738 KM, Hercegovačko-neretvanskom kantonu 666 KM i Bosansko-podrinjskom 647 KM, dok je najniža penzija zabilježena u Unsko-sanskom kantonu u iznosu od 570 KM. Povećanje prosječne penzije zabilježeno je u svim kantonima.

U TK je prosječna isplaćena penzija iznosila 633,58 KM što je više za 21,5% u odnosu na 2022. godinu. Povećanje prosječne isplaćene penzije zabilježeno je u svim općinama TK. Prosječna penzija TK čini 108,7% prosjeka FBiH. U periodu 2019-2023. godina isplaćena penzija u TK se prosječno godišnje povećavala za 9,3%.

1.6. Infrastruktura i zaštita okoliša

U Tabeli 30. predstavljen je trend promjena vrijednosti ključnih indikatora infrastrukture i zaštite okoliša u TK u periodu od 2019. do 2023. godine, sa postavljenim ciljevima u 2027. godini.

Tabela 30. Pregled indikatora infrastrukturnog razvoja i zaštite okoliša u TK za 2023. godinu

STRATEŠKI CILJ 3 RESURSNO EFIKASAN I ODRŽIV INFRASTRUKTURNI RAZVOJ					
Indikator	Polazna vrijednost 2019/2020	Vrijednost u 2021	Vrijednost u 2022	Vrijednost u 2023	Ciljna vrijednost 2027
Površina zaštićenih područja u odnosu na ukupnu teritoriju TK	3,26	3,26	3,26	3,26	10,00%
% domaćinstava priključenih na centralni sistem grijanja	18,50%	18,57%	18,60%	18,63%	30,00%
% općina/gradova Kantona pokrivenih sistemom monitoringa kvaliteta zraka	23%	23%	23%	23%	53,85%
% općina/gradova u pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda	23%	23%	23%	23%	53,85%
% Domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu	54,47%	54,47%	54,50%	54,53%	65,00%
% općina koje primjenjuju odvajanje otpada na mjestu nastanka	46,15%	46,15%	46,15%	46,15%	84,60%
Ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije u domaćinstvima	6.000 kW	22.500 kW	24.000 kW	46.500 kW	63.000 kW
Prioritet 3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora					
Procenat uključenosti prostornih podataka u jedinstveni informacijski sistem	0%	0%	0%	0%	100%
Uspostavljen integrirani sistem zaštite okoliša i upravljanja prostorom	NE	NE	NE	NE	DA
Stepen obuhvata stanovništva sistemom javnog vodosnabdijevanja	72%	69,59%	69,59%	69,59%	85%
% JLS koje imaju adekvatne deponije komunalnog otpada	23%	23%	23%	23%	50%
Procenat stanovništva i pravnih lica priključenih na kanalizacione sisteme	54,47%	39,53%	40%	40%	65%
Pokrivenost JLS sistemom redovnog monitoringa osnovnih parametara zaštite okoliša	53%	53%	53%	53%	85%
Prioritet 3.2. Povećanje energijske efikasnosti					
Ukupna površina prostora grijanih putem sistema centralnog grijanja (m ²)	2.123.783 (2018)	2.285.425	2.482.132	2.565.751	4.000.000
Potrošnja energije u javnim objektima	Utvrđiti početno stanje	Utvrđiti početno stanje	Utvrđiti početno stanje	Utvrđiti početno stanje	Umanjenje za 30%
Smanjena emisija CO ₂ kao rezultat primjene obnovljivih izvora energije i mjera EE u javnom i privatnom sektoru	0%	Utvrđiti početno stanje	Utvrđiti početno stanje	Utvrđiti početno stanje	5.000 t
Prioritet 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture					
% dužine autocesta/brzih cesta u ukupnoj dužini cesta na TK	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,56%
% dužine magistralnih cesta u ukupnoj dužini cesta na TK	12,59%	12,59%	12,59%	12,59%	15,20%
Promet putnika	593.050	299.031	473.927	582.798	950.000

Na nivou indikatora za Strateški cilj 3., utvrđeno je da su površina zaštićenih područja u odnosu na teritoriju TK, procenat općina/gradova Kantona pokrivenih sistemom monitoringa kvaliteta zraka, procenat općina/gradova u pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda i procenat općina koje primjenjuju odvajanje otpada na mjestu nastanka, ostali na nivou polaznih vrijednosti iz Strategije razvoja, dok je procenat domaćinstava priključenih na kanalizacionu

mrežu ponovo blago porastao. Procenat domaćinstava priključenih na centralni sistem grijanja je također zabilježio blagi porast, dok je ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije u domaćinstvima značajno povećana i u 2023. godini.

Pokazatelji za Prioritet 3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora koji se odnose na procenat uključenosti prostornih podataka u jedinstveni informacioni sistem i integrirani sistem zaštite okoliša i upravljanja prostorom su ostali na nivou polaznih vrijednosti. Stepenn obuhvata stanovništva sistemom javnog vodosnabdijevanja je smanjen u odnosu na polazne vrijednosti, zbog nedostatka praćenja pokazatelja na nivou svih JLS u Kantonu, dok je procenat stanovništva i pravnih lica priključenih na kanalizacione sisteme blago povećan, ali je također evidentan nedostatak praćenja pokazatelja na nivou svih JLS u Kantonu. Procenat JLS koje imaju adekvatne deponije komunalnog otpada te pokrivenost JLS sistemom redovnog monitoringa osnovnih parametara zaštite okoliša je ostala na nivou polaznih vrijednosti.

Kada je u pitanju Prioritet 3.2. Povećanje energijske efikasnosti, ukupna površina prostora grijanih putem sistema centralnog grijanja (m²) je također povećana u 2023. godini, dok je za utvrđivanje potrošnje energije u javnim objektima i emisije CO₂ kao rezultat primjene obnovljivih izvora energije i mjera EE u javnom i privatnom sektoru potrebno utvrditi početno stanje kako bi se u narednom periodu mjerio napredak.

Što se tiče Prioriteta 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture, procenat dužine autocesta/ brzih cesta i magistralnih cesta u ukupnoj dužini cesta na TK je ostao nepromijenjen, dok je promet putnika u 2023. godini značajno porastao, te se približio vrijednosti ovog pokazatelja prije pojave pandemije COVID 19.

1.6.1. Zaštita okoliša

Voda, šumsko bogatstvo, zemljište i mineralna bogatstva čine Tuzlanski kanton relativno bogatim prirodnim resursima, što su i komparativne prednosti ovog Kantona u odnosu na okruženje. Tuzlanski kanton je najznačajniji rudarsko-industrijski basen u BiH. Na geoprostoru Tuzlanskog kantona je locirano preko milijardu tona eksploatacionih rezervi lignita i mrkog uglja te značajne količine kamene soli, kvarcnog pijeska, krečnjaka i magnezita. Od energetskih mineralnih sirovina u TK zastupljeni su: ugalj (više vrsta), pojave nafte, termalne i termomineralne vode.

U kontekstu toga, osnovni razvojni problem u oblasti kvalitete i zaštite zemljišta jesu oštećenja i gubitak zemljišta koji se javljaju usljed eksploatacije mineralnih sirovina te formiranja površinskih kopova u rudarstvu, kao i zagađenje tla koji se javlja zbog neadekvatno odloženog otpada iz privrede i domaćinstava, otpadnih voda iz septičkih jama te neadekvatnog korištenja hemijskih sredstava u poljoprivredi.

Vezano za kvalitet zraka na području Tuzlanskog kantona pojavljuje se niz problema koje rezultiraju nepovoljnim stanjem ove oblasti. Kvalitet zraka u Tuzlanskom kantonu se prati putem pet mjernih stanica, od koje se tri nalaze na području Grada Tuzle, jedna na području Grada Živinica te jedna na području Općine Lukavac. Pored pet stacionarnih mjernih stanica,

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice raspolaže i sa jednom mobilnom stanicom koja služi za mjerenje zagađenja u ostalim općinama TK. Informacije o pojedinim parametrima kvalitete zraka se za dio Kantona prate i izrađuju na dnevnom nivou, ali i u okviru godišnjih izvještaja. Najznačajniji pritisci na kvalitet zraka nastaju sagorijevanjem fosilnih goriva što povećava opasnost od nastanka oštećenja očiju, kože i disajnih puteva. Stanje u oblasti kvaliteta voda je također nepovoljno, imajući u vidu da su višegodišnja praćenja kvaliteta voda pokazala da su svi vodotoci u daleko lošijem stanju u odnosu na zakonski utvrđeni kvalitet. Rijeka Spreča je, nažalost, postala otvoreni kolektor za sve otpadne vode sa područja 12 lokacija.

1.6.2. Komunalna infrastruktura

U oblasti vodosnabdijevanja na području Tuzlanskog kantona osnovni problem predstavlja deficit raspoloživih vodnih resursa za stanovništvo i industriju Tuzlanskog kantona, kao i nedovoljna izgrađenost, zastarjelost postojeće mreže vodosnabdijevanja, te nedovoljni kapaciteti i kvalitet izvorišta i podzemnih vodnih tijela.

Na osnovu podataka dobivenih od javnih komunalnih preduzeća sa područja TK, ukupan procenat stanovništva obuhvaćenog sistemom javnog vodosnabdijevanja iznosi 69,59%, dok ukupan procenat stanovništva priključenih na kanalizacione sisteme u ovim JLS iznosi 40%, a broj stanovnika obuhvaćenih organizovanim odvozom otpada je 65%. Kada je u pitanju tretman otpadnih voda iz naselja, samo gradovi Gradačac, Srebrenik i Živinice imaju funkcionalne sisteme za prečišćavanje otpadnih voda.

Procenat domaćinstava priključenih na centralni sistem grijanja je također zabilježio blagi porast u 2023. godini i iznos 54,53%. ukupna površina prostora grijanih putem sistema centralnog grijanja (m²) je također povećana u 2023. godini i sada iznosi 2.565.751 m². Sistem toplovodnih mreža, odnosno sistem grijanja, na području TK i dalje nije dovoljno razvijen u većini jedinica lokalne samouprave, iako se Kanton nalazi u povoljnijoj situaciji u odnosu na druge kantone kada je riječ o potencijalu izvora toplotne energije imajući u vidu postojeću Termoelektranu Tuzla.

1.6.3. Saobraćajna infrastruktura

Saobraćajnu infrastrukturu na području Kantona čine cestovna mreža u dužini od 1.993 km, željeznička mreža dužine 187 km, te Međunarodni aerodrom Tuzla. Udio saobraćajnica višeg ranga u ukupnoj dužini cestovne mreže se na Tuzlanskom kantonu nije mijenjao u posmatranom periodu. Željeznički saobraćaj je zastupljen isključivo kada je riječ o teretnom prevozu, jer postojeće stanje ne ispunjava uslove za razvoj putničkog željezničkog saobraćaja.

Za razliku od željezničkog saobraćaja, razvoj zračnog saobraćaja na području TK je u proteklim godinama bio u uzlaznoj putanji. Pojavom pandemije COVID 19 zaustavljen je rast ovog servisa, ali je 2022. godina bila godina oporavka kada je prevezeno 466.596 putnika, dok je u 2023. godini zabilježeno 582.445 putnika i ukupno 3.951 aerodromskih operacija.

Područje Tuzlanskog kantona posjeduje nezadovoljavajuću cestovnu mrežu koju najvećim dijelom odnosno 61,56% čine lokalne ceste, potom 16,75% regionalne ceste te 12,59% magistralne ceste. JU Direkcija regionalnih cesta TK upravlja sa 318,2 km regionalnih cesta od

čega su 307,25 km ceste sa asfaltnim zastorom, a 10,95 km ceste sa makadamskim zastorom. Stanje cestovne infrastrukture nije na zadovoljavajućem nivou, te se ističe kao jedna od najvećih prepreka za progresivniji i intenzivniji privredni razvoj Tuzlanskog kantona. U 2023. godini nije izgrađen nijedan kilometar brze ceste ili autoceste na području Tuzlanskog kantona, dok je stanje mreže magistralnih cesta, kao i gustina mreže magistralnih cesta, izrazito loša ili nepovoljna.

Na području Tuzlanskog kantona ukupan broj registrovanih vozila u 2023. godini iznosi 149.965 vozila, što predstavlja oko 20,26% od ukupnog broja registrovanih vozila u Federaciji Bosne i Hercegovine, a oko 12,15% registrovanih vozila je u Bosni i Hercegovini.

Tabela 31. Pregled broja prevezenih putnika i robe u periodu 2016-2023. godine

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
CESTOVNI PRIJEVOZ ROBE								
Pređeni kilometri vozila, u hilj.	146.154	158.496	153.867	164.466	154.808	180.064	182.103	188.310
Prevezeno tona robe, u hilj.	2.420	2.383	2.415	2.386	2.119	2.193	2.139	2.400
Tonski kilometri, u hilj.	1.257.861	1.377.829	1.427.363	1.487.097	1.239.330	1.518.679	1.548.701	1.590.672
CESTOVNI PRIJEVOZ PUTNIKA								
Pređeni kilometri vozila, u hilj.	15.285	17.039	18.400	16.565	8.201	9.270	13.136	12.748
Prevezeni putnici, u hilj.	3.180	2.466	1.845	1.280	697	1.270	1.461	1.155
Putnički kilometri, u hilj.	289.769	289.766	332.548	325.822	130.617	132.709	249.649	214.488
GRADSKO - PRIGRADSKI PRIJEVOZ								
Pređeni kilometri ukupno, u hilj.	6.854	6.176	7.882	7.044	3.757	5.063	5.500	6.210
Autobusi	6.854	6.176	7.882	7.044	3.757	5.063	5.500	6.210
Prevezeni putnici, u hilj.	6.034	4.927	5.121	5.486	2.939	3.803	4.028	3.835
Autobusi	6.034	4.927	5.121	5.486	2.939	3.803	4.028	3.835

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku (Tuzlanski kanton u brojkama)

Prema statističkim podacima u toku 2023. godine, na području Tuzlanskog kantona prevezeno je ukupno 2.420 hiljada tona robe, što je u odnosu na količinu prevezene robe iz 2022. godine više za 261 hiljada tona robe. Gradsko-prigradskim prevozom, na području Tuzlanskog kantona u 2023. godini, prevezeno je oko 3,83 miliona putnika, što je za cca 193.000 manje u odnosu na broj prevezenih putnika iz 2022. godine.

2. STEPEN PROVEDBE STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona 2021-2027. godina predstavlja ključni strateški dokument kojim se definišu javne politike i integralno usmjerava razvoj Kantona, te predstavlja osnovu za izradu detaljnih planova i programa u pojedinim sektorima, kreira osnovu za praćenje napretka te potiče na saradnju i dogovor u planiranju različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Implementacija Strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH i Uredbom o izradi strateških dokumenata u FBiH. S tim u vezi, Odjeljenje za razvoj u okviru Ministarstva privrede koordinira na godišnjem nivou izradu Akcionog plana Strategija razvoja Tuzlanskog kantona po principu 1+2, koji predstavlja osnova i za izradu Smjernica za trogodišnje planiranje u Tuzlanskom kantonu.

Stvarni rezultati razvoja koji proizlaze iz implementacije strategije razvoja, mogu biti vidljivi i mjerljivi jedino ukoliko se sistemski provodi praćenje i vrednovanje realizacije strategije. Da bi se postiglo povezivanje razvojnih politika na širem nivou i povezivanje politika ministarstava sa provedbom mjera Strategije, Odjeljenje za razvoj u okviru Ministarstva privrede, vrši pripremu Izvještaja o razvoju Tuzlanskog kantona koji se sastoji od dva dijela koja zajednički čine jednu cjelinu i omogućuju praćenje razvojnih trendova i stepen provedbe strategije.

U skladu sa navedenim, u nastavku je prezentiran stepen provedbe strateških ciljeva, prioriteta i definiranih mjera u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona u 2023. godini.

2.1. Struktura Strategije razvoja Tuzlanskog kantona

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina sastoji se od dva ključna dijela: strateške platforme i programskog okvira. Stratešku platformu čine izvod iz socio-ekonomske analize, SWOT analiza ili pregled unutrašnjih i vanjskih faktora razvoja, strateški pravci ili fokusi razvoja koje nadograđuje vizija razvoja. Iz tako postavljenih osnova izvedeni su strateški ciljevi sa svojim pokazateljima uticaja, prioriteta po svakom strateškom cilju kao i veze sa planskim dokumentima na višim nivoima djelovanja.

Sa ciljem unapređenja cjelokupnog socijalnog i ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona, što bi se u konačnici trebalo reflektirati i na pokazateljima uticaja u tri velika razvojna sektora (privreda, društvo, zaštita okoliša i infrastruktura), Strategijom razvoja definisana su tri strateška cilja. U skladu sa dostupnim finansijskim i ljudskim resursima u Tuzlanskom kantonu, ali i širim strateškim okvirom u Bosni i Hercegovini, regiji i EU, za svaki od strateških ciljeva definisani su prioriteta koji oslikavaju sektore kroz koje se planira postići željeni stepen promjena u okruženju. Ukupno 12 prioritetnih ciljeva obuhvataju ključne sektorske prioritete koji imaju najveći međusektorski uticaj na razvoj, a samim time i pokazatelje uticaja. Očekivani rezultati prioritetnih ciljeva su u direktnoj vezi sa pokazateljima uticaja na nivou strateških ciljeva i doprinose realizaciji ciljnih vrijednosti do 2027. godine.

Pregled strateških ciljeva i prioriteta ciljeva definiranih Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina prezentiran je u Tabeli 32.

Tabela 32. Pregled strateških i prioriteta ciljeva za period 2021-2027. godina

Strateški ciljevi	Prioritetni ciljevi
Strateški cilj 1: Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju	1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije
	1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
	1.3. Razvoj i promocija održivog turizma Tuzlanskog kantona
	1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava
Strateški cilj 2: Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane	2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke
	2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite
	2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva
	2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti
	2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća
Strateški cilj 3: Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj	3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora
	3.2. Povećanje energetske efikasnosti
	3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture

Programski okvir se sastoji od prikaza mjera koje su planirane u posmatranom periodu, od indikativnog i finansijskog okvira za realizaciju mjera, te institucionalnog i organizacijskog okvira za provedbu strategije kao i plana za praćenje, izvještavanje, evaluaciju i reviziju strategije. Mjere predstavljaju skup srodnih projekata i aktivnosti koje doprinose definiranim prioritetima i strateškim ciljevima.

Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godine definisano je ukupno 48 mjera, čija implementacija treba doprinijeti ostvarenju gore navedenih prioriteta i strateških ciljeva. Akcionim planom za provedbu Strategije razvoja Tuzlanskog kantona se na godišnjem nivou definišu aktivnosti i projekti sa potrebnim finansijskim sredstvima i očekivanim izvorima finansiranja, čijom implementacijom će se doprinositi implementaciji navedenih strateških mjera.

Dodatno, kako bi se doprinijelo uspješnoj implementaciji Strategije razvoja Tuzlanskog kantona i definisanih strateških ciljeva, potrebno nastaviti implementirati aktivnosti na implementaciji sedam strateških projekata kao intervencija najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva te 10 ključnih strateških projekata, koji predstavljaju intervencije od velikog značaja i koje se implementiraju u mjerama kojima se realiziraju prioriteti i strateški ciljevi. Značaj ovih projekata leži u činjenici da rezultati njihove implemetacije trebaju doprinijeti pozitivnom uticaju na poboljšanje kvaliteta života građana te da omoguće održivi rast i razvoj na području Tuzlanskog kantona.

U Tabeli 33. prikazani su strateški projekti i ključni strateški projekti iz Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina.

Tabela 33. Strateški projekti u Tuzlanskom kantonu

Oznaka	Naziv projekta	Ukupna vrijednost (u KM)	Strateška mjera
SP_1	Izgradnja autoceste/brze ceste Tuzla-Brčko-Orašje, kao dijela autoceste/brze ceste Sarajevo-Tuzla-Beograd	800.000.000	3.3.1. Izgraditi mrežu autocesta/brzih cesta na području Tuzlanskog kantona
SP_2	Izgradnja brze ceste Zvornik-Tuzla-Doboj	800.000.000	3.3.1. Izgraditi mrežu autocesta/brzih cesta na području Tuzlanskog kantona
SP_3	Izgradnja dionice magistralne ceste M-18 Šiški Brod – Kladanj	616.000.000	3.3.1. Izgraditi mrežu autocesta/brzih cesta na području Tuzlanskog kantona
SP_4	Izgradnja Kampusa Univerziteta u Tuzli	30.000.000	2.1.5. Unapređenje prostornih kapaciteta Univerziteta u Tuzli
SP_5	Zaštita akumulacije jezera Modrac – I Faza	17.000.000	3.1.4. Izgradnja nove i modernizacija postojeće vodne infrastrukture
SP_6	Uspostava Centra urgentne medicine pri JZU UKC Tuzli	40.000.000	2.2.1. Jačanje materijalno-tehničkih i ljudskih kapaciteta zdravstvenih ustanova
SP_7	Formiranje Naučno-Tehnoloških parkova u Tuzli i Živinicama	700.000	1.1.3. Razvoj poslovne infrastrukture na području Tuzlanskog kantona
KSP_1	Inovativnim umom do ICT pametnih škola (Pametne škole 2)	3.629.640	3.2.1. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energijske efikasnosti u javnim objektima
KSP_2	Osnivanje javnih predškolskih ustanova u Kalesiji, Sapni, Teočaku i Čeliću	2.000.000	2.1.1. Izgradnja i proširivanje kapaciteta javnih predškolskih ustanova
KSP_3	Izrada prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2026-2046. godina	750.000	3.1.1. Izrada planske dokumentacije i informacionih sistema za efikasno korištenje prostora i za zaštitu okoliša
KSP_4	Uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema (GIS-a) na području TK	700.000	3.1.1. Izrada planske dokumentacije i informacionih sistema za efikasno korištenje prostora i za zaštitu okoliša
KSP_5	Izgradnja sistema daljinskog grijanja u Gradu Živinicama	10.000.000	3.2.3. Proširenje mreže snabdijevanja toplotnom energijom u daljinskom sistemu grijanja
KSP_6	Business Start Up Fond Tuzlanskog kantona	2.475.000	1.1.2. Unapređenje poslovanja privrednih subjekata na području Tuzlanskog kantona
KSP_7	Jačanje administrativnih kapaciteta u cilju provedbe projekata po modelu javno-privatnog partnerstvo	500.000	1.1.4. Podrška novim investicijama putem primjene modela javno-privatnog partnerstva
KSP_8	Opremanje općinskih i gradskih struktura civilne zaštite	1.050.000	2.5.1. Jačanje kapaciteta općina i gradova za pružanje odgovora na prirodne i druge nesreće te ublažavanje i otklanjanje direktnih posljedica prirodnih i drugih nesreća
KSP_9	Izrada i implementacija Strategije o uključivanju i podršci djece sa posebnim potrebama u osnovnim i srednjim školama	700.000	2.1.2. Poboľjšati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja
KSP_10	Planinarska transversala „Put Srebreničke povelje“	390.000	1.3.2. Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicije u turizmu

Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Tuzlanskog kantona obuhvata finansijski okvir prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama te strateškim projektima i obuhvata ukupan iznos sredstava od 812.372.360 KM, i prezentiran je u Tabeli 34.

Tabela 34. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja TK za period 2021-2027. godina

Budžetska sredstva	Kreditna sredstva	Sredstva EU	Ostale donacije
394.762,70	28.908,00	122.122,30	266.579,40
48,59%	3,56%	15,03%	32,81%

U Tabeli 35. prezentiran je pregled planiranih sredstava po strateškim ciljevima u okviru za cjelokupan planski period 2021-2027., te pregled planiranih sredstava po strateškim ciljevima u okviru Akcionog plana za planski period 2023-2025.

Tabela 35. Pregled planiranih sredstava po strateškim ciljevima u SRTK 2021-2027. i AP 2023-2025.

Naziv strateškog cilja/prioriteta	Indikativni finansijski okvir Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina				Planirana sredstva u periodu 2023-2025. godina						
	Udio u	Ukupno	Budžet	Ostali izvori (u KM)	2023.	2024.	2025.	Ukupno 2023-2025.	Budžetska sredstva	Kreditna sredstva	Ostala sredstva
Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju					43.810.677	45.094.858	50.431.071	139.336.605	64.994.773	0	74.341.832
1.1. Konkurentan poslovni sektor na na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije	43,90%	356.603.870	170.583.720	186.020.150	17.572.851	17.823.851	17.837.851	53.234.552	16.480.800	0	36.753.752
1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva					22.972.454	23.861.860	29.058.390	75.892.704	39.260.624	0	36.632.080
1.3. Razvoj i promocija održivog turizma Tuzlanskog kantona					1.685.672	1.957.747	2.083.430	5.726.849	4.826.849	0	900.000
1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava					1.579.700	1.451.400	1.451.400	4.482.500	4.426.500	0	56.000
Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane					104.168.520	105.030.345	102.860.405	312.059.270	303.423.770	0	8.635.500
2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke	28,41%	230.783.630	169.456.630	61.327.000	6.258.581	4.799.422	2.580.022	13.638.025	13.138.025	0	500.000
2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite					3.483.877	3.950.174	3.951.954	11.386.005	6.105.005	0	5.281.000
2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva					47.494.830	50.152.096	50.199.826	147.846.752	146.655.452	0	1.191.300
2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti					2.679.185	2.855.571	2.855.571	8.390.327	8.390.327	0	0
2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća					44.252.047	43.273.082	43.273.032	130.798.161	129.134.961	0	1.663.200
Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj					22.048.442	20.028.218	17.905.912	59.982.573	31.145.430	0	28.837.143
3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora	27,69%	224.984.860	54.722.340	170.262.520	7.092.865	6.331.637	5.813.676	19.238.178	19.238.178	0	0
3.2. Povećanje energijske efikasnosti					3.150.000	3.150.000	2.850.000	9.150.000	8.550.000	0	600.000
3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture					11.805.577	10.546.581	9.242.236	31.594.395	3.357.252	0	28.237.143
UKUPNO	100,00%	812.372.360	394.762.690	417.609.670	170.027.639	170.153.421	171.197.388	511.378.448	399.563.973	0	111.814.475
		100,00%	48,59%	51,41%							

2.2. Pregled Akcionog plana za period 2023-2025. godina

Akcioni plan se izrađuje svake godine za sljedeće trogodišnje plansko razdoblje po principu "1+2". Akcioni plan 2023-2025. godina izrađen je na osnovu Strategije razvoja Tuzlanskog kantona 2021-2027. godina, Akcionog plana sa finansijskim okvirom za 2021-2024. godinu, Izvještaja o razvoju za 2022. godinu te na osnovu prikupljenih podataka od strane nosilaca uključenih u proces implementacije strategije. Realizacija planiranih prioriteta, mjera i strateških projekata planirana je da bude finansirana kombinacijom budžetskih sredstava, sredstvima viših nivoa vlasti te vanbudžetskim i donatorskim sredstvima.

Akcionim planom za realizaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2023-2025. godine obuhvaćena su sredstva u ukupnom iznosu od blizu 511,3 miliona KM, od čega je preko 399,4 miliona KM planirano budžetskih sredstava i preko 111,8 miliona KM iz sredstava vanjskih izvora, koji primarno obuhvataju sredstva domaćih i međunarodnih donatora, te budžetska sredstva drugih nivoa vlasti. Ukupno je po 170 miliona KM planirano u 2023. i 2024. godini, dok je preko 171 miliona KM planirano u 2025. godini. Shodno navedenom, a uzimajući u obzir omjer realizacije budžetskih sredstava i sredstava vanjskih izvora, prosječan godišnji iznos planiranih budžetskih sredstava iznosi 133 miliona KM.

Tabela 36. Pregled broja planiranih aktivnosti i projekata po strateškim ciljevima i prioritetima

Strateški cilj / Prioritetni cilj	Ukupno aktivnosti	Aktivnosti JLS	Strateški projekti
Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju	75	11	2
Prioritet 1.1. Konkurentan poslovni sektor na na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije	24	4	2
Prioritet 1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	13	3	
Prioritet 1.3. Razvoj i promocija održivog turizma Tuzlanskog kantona	17	3	
Prioritet 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava	21	1	
Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane	115	12	3
Prioritet 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke	45	3	2
Prioritet 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite	20	2	
Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva	37	4	
Prioritet 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti	7	2	
Prioritet 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	6	1	1
Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj	51	7	2
Prioritet 3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora	15	3	1
Prioritet 3.2. Povećanje energetske efikasnosti	4	3	1
Prioritet 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture	32	1	
UKUPNO	241	30	7

Akcioni plan za period 2023-2025. godina sa finansijskim okvirom za implementaciju Strategije razvoja je Vlada Tuzlanskog kantona usvojila dana 15.03.2022. godine, kao prilog Smjernicama za trogodišnje planiranje rada Tuzlanskog kantona za isti period. U Akcionom planu 2023-2025. godina obuhvaćeno je provođenje ukupno 12 prioriteta sa 48 mjera. Ukupan broj

planiranih aktivnosti iznosi 241, u koje nisu uračunati projekti JLS te strateški projekti i ključni strateški projekti. U Tabeli 37. je vidljivo da je najviše aktivnosti planirano u okviru Strateškog cilja 2 (115), a zatim Strateškog cilja 1 (75), dok je najmanje aktivnosti planirano u okviru Strateškog cilja 3 (51). Planirane su aktivnosti u okviru 7 strateških i ključni strateških projekata, te aktivnosti jedinica lokalne samouprave u okviru 30 mjera iz Strategije razvoja.

Za realizaciju strateških ciljeva u 2023-2025. godini procijenjena su potrebna finansijska sredstva na nivou od preko 511 miliona KM, od čega je najveći iznos sredstava, preko 312 miliona KM, planirano u okviru Strateškog cilja 2. Ukupan iznos planiranih finansijskih sredstava u okviru Akcionog plana prezentiran je u Tabeli 37.

Tabela 37. Finansijska sredstva (u KM) potrebna za realizaciju strateških ciljeva u 2023-2025. godini

Strateški cilj	2023.	2024.	2025.	Ukupno 2023-2025.	Budžetska sredstva	Kreditna sredstva	Ostala sredstva
					Ukupni iznosi za 2023-2025.		
SC 1	43.810.676	45.094.857	50.431.070	139.336.605	64.994.773	0,00	74.341.832
SC 2	104.168.520	105.030.345	102.860.405	312.059.270	303.423.770	0,00	8.635.500
SC 3	22.048.442	20.028.218	17.905.912	59.982.572	31.145.430	0,00	28.837.142
Ukupno	170.027.639	170.153.421	171.197.388	511.378.448	399.563.973	0,00	111.814.475

2.3. Provedba Akcionog plana u 2023. godini

Pregledom dobivenih podataka o implementaciji razvojnih aktivnosti i projekata u 2023. godini, evidentno je da su se poduzimale aktivnosti u velikom dijelu planiranih 241 razvojnih projekata i aktivnosti. Od ukupnog broja, 66 projekata i aktivnosti (27,39%) je u toku realizacije odnosno kontinuirano se provodi, završeno je 100 aktivnosti i projekata (41,49%), odgođeno je njih 75 (31,12%), a zamijenjenih i otkazanih projekata nije bilo u 2023. godini, kao i prethodnih godina.

U okviru Strateškog cilja 1. je u 2023. godini rađeno na implementaciji ukupno 75 aktivnosti. Od toga su završene ukupno 33 aktivnosti, 26 je u toku realizacije, a 16 je odgođeno. U okviru Strateškog cilja 2. su poduzimane aktivnosti u okviru ukupno 115 projekata i aktivnosti. Od toga je završeno ukupno 44 aktivnosti, 35 je u toku realizacije, a 36 aktivnosti je odgođeno. U okviru Strateškog cilja 3. implementirana je ukupno 51 aktivnost. Od toga je završeno ukupno 23 aktivnosti, 5 je u toku realizacije, a 23 aktivnost su u 2023. godini odgođene. Pored toga, realizovane su aktivnosti u okviru 7 strateških i ključni strateških projekata, te su se provodile aktivnosti jedinica lokalne samouprave u okviru 30 mjera iz Strategije razvoja.

Većina projekata za koje je navedeno da imaju status projekata u implementaciji su projekti koji se implementiraju kontinuirano, jer se sredstva za njihovu realizaciju obezbjeđuju na godišnjem nivou, te su ocijenjeni kao aktivnosti od posebnog značaja jer direktno doprinose razvoju Tuzlanskog kantona. Na osnovu analize podataka iz praćenja provedbe, u Tabeli 38. je izdvojen sažetak najznačajnijih rezultata koji su ostvareni u okviru pojedinačnih prioriteta i za koje je procijenjeno da su ostvarili najveći doprinos ostvarenju strateških ciljeva.

Tabela 38. Ostvareni rezultati po strateškim ciljevima i prioritetima u 2023. godini

Strateški cilj/ Prioritetni cilj		Status provođenja aktivnosti	Ostvareni ključni rezultat u 2023. godini
Strateški cilj 1.	1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije	15 završeno, 3 u toku realizacije i 6 odgođeno	Podržana 332 poslovna subjekta (MSP i obrta) u iznosu od 3.816.924 KM, za projekte očuvanja, rasta i razvoja subjekata male privrede, kroz dodjelu grant sredstava za nabavku opreme i alata.
			Objavljena i provedena dva javna poziva za IMPAKT inkubator kroz koji je planirana podrška za najmanje 28 novoosnovanih poslovnih subjekata u iznosu od 73.000 KM.
			Objavljen jedan javni poziv za IMPAKT akcelerator u 2023. godini kroz koji je planirana podrška za najviše 15 poslovnih subjekata u iznosu od 400.000 KM.
			Realizovane 3 obuke za jačanje upravljačkih kapaciteta obrtnika i poduzetnika.
			U okviru projekta EU4DigitalSME uspostavljen prvi Digitalni inovacijskih Hub u Tuzlanskom kantonu – Industrial HUB – kroz konzorcij koji čine Ministarstvo privrede, Industrial Automation i SCE Munchen.
			Po osnovu koncesione naknade iz nadležnosti Ministarstva privrede naplaćeno cca 4,4 miliona KM
			Obezbijeđene dovoljne količine slane vode u Rudniku soli „Tuzla“ za potreba hemijske industrije u Tuzlanskom kantonu.
			Vlada Tuzlanskog kantona sa BBI Bankom d.d. Sarajevo i Ministarstvo privrede sa UniCredit Bank d.d. Mostar nastavili sa plasmanima kreditnih sredstava za subvencioniranje dijela kamatne stope privrednim subjektima.
			Realizovana 3 transfera subvencioniranja kamatnih stopa kroz instrument plasmana beskamatnih sredstava u iznosu od 301.533 KM
			Zaposleno 1.133 osobe koje su se nalazili na evidenciji nezaposlenih sa posebnom rodnom i socijalnom osjetljivošću za koje je izdvojeno 6.287.614 KM od strane Federalnog zavoda za zapošljavanje.
	1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	7 završeno, 2 u toku realizacije i 4 odgođene	Obuku za tržište rada prošlo je 25 osoba
			Programom poticanja zapošljavanja 2023 sufinansirana je 31 osoba.
			Kroz Program posao za sve 2023 zaposlena je 151 osoba sa ukupnim iznosom od 1.132.500 KM, dok je putem Programa sufinansiranja samozapošljavanja 2023 zaposleno 34 osobe sa ukupnim iznosom 255.000 KM putem JU Službe za zapošljavanje
			Za zaštitu i uređenje poljoprivrednog zemljišta izdvojeno 94.514,85 KM
			Za direktne novčane podrške poljoprivrednim proizvođačima u oblasti biljne i animalne proizvodnje u iznosu od 28.454.563,36 KM.
			Za održavanje FSC sertifikata, kao novog modela upravljanja i korištenja šuma realizovano je 153.524 KM.
			Za izradu Šumsko privrednih osnova za ŠPP Sprečko i Konjuh vlastitim sredstvima realizovano je od strane JP Šume TK 382.861,91 KM.
			Za savjetodavne, stručne i ostale usluge podrške razvoju poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede kao i za inspeksijski nadzor uređenje u oblasti poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede i veterinarstva realizovan je ukupan iznos od 1.070.122 KM
			Podrška održivom ruralnom razvoju u iznosu od 7.056.676 KM
Održani su sastanci sa predstavnicima firme „Globe Inside Ancona“, Federalnim ministarstvom turizma i okoliša, te Federalnim ministarstvom trgovine. Strategija razvoja turizma za TK 2024-2029 je usvojena od strane Skupštine TK			
Kao podrška investicijama u privatnom smještaju podržano je 9 privrednih subjekata sa iznosom od 189.812 KM.			
Podržana su tri nova turistička sadržaja. Podržano je 6 neprofitnih subjekata. Ukupno je odobreno projekata u vrijednosti od 205.214,71 KM, a Ministarstvo je isplatilo 143.650,30 KM, što čini 70% odobrenih sredstava.			
			Realizovana su dva ugovora s TV medijima za promociju turističkih potencijala Tuzlanskog kantona. Razvijen je set promotivnih alata, uključujući digitalni marketing i manifestacije, a nabavljeni su suveniri za dodatnu promociju. Za navedene aktivnosti realizovan je ukupan iznos od 158.602 KM

			U 2023 organizovano je 5 radionica na teme: javno-privatno partnerstvo u turizmu, destinacijski menadžment, turizam 365, pisanje projekata za EU fondove, te stres i sagorevanje, suosjećajna komunikacija i timski rad. Ukupan broj direktnih učesnika u svim edukacijama je 127. Realizovan je drugi Turistički forum, čiji je cilj bio okupljanje turističkih radnika i predstavnika javnog i privatnog sektora radi razmjene iskustava i inicijativa za unapređenje poslovanja. Za organizaciju radionica i Turističkog foruma obezbijeđena su sredstva u iznosu od 109.186 KM.
	1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava	5 završeno, 13 u toku realizacije i 3 odgođeno	Riješeno je 100% zahtjeva za refundaciju za novoosnovana privredna društva i obrte, uz izvršene dopune Zakona o porezu na promet nepokretnosti i prava u iznosu od 281.573,30 KM. Budžet je realiziran u potpunosti, a javna sredstva su osigurana u skladu s planiranim budžetom Provedeno je 16 internih revizija, što čini 88,88% od planiranih aktivnosti. Od 22 dobijene preporuke Ureda za reviziju, izvršeno je 8, što predstavlja 36,36%. Za navedene aktivnosti realizovano je 159.984 KM Urađen jedan Strateški plan rada interne revizije za period 2024-2026. godina sa iznosom od 26.556 KM Kantonalni zavod za pružanje pravne pomoći je u 2023.godine provodio aktivnosti na zastupanju građana slabog imovnog stanja sa troškovima u iznosu od 386.476 KM. U prethodnom periodu uspješno uspostavljeno profesionalno tijelo za prevenciju korupcije, a u 2023. godini nastavljeno je jačanje njegovih kapaciteta i resursa. Kontinuirano realizovana izrada Planova integriteta u institucijama u skladu sa Smjernicama Agencije za prevenciju korupcije (APIK), čime je unaprijeđena prevencija korupcije u javnim institucijama. U okviru programa Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja kao temelj za održiv i inkluzivan rast u Bosni i Hercegovini (SDG2BiH) bučeno 12 službenika za pripremu projektnih aplikacija, te pripremljene i odobrene tri projektne aplikacije za razvojne projekte u TK: Ministarstvo privrede – Digitalizacija procesa dodjele poticaja kroz web aplikaciju „ePoticaji“, Ministarstvo obrazovanja i nauke – Uspostava predškolske ustanove u Sapni, Ministarstvo za rad socijalnu politiku i povratak – Dnevni centar za djecu sa poremećajima u ponašanju. Realizovane aktivnosti na izgradnji i rekonstrukciji objekata od značaja za javnu upravu u Tuzlanskom kantonu: Zgrada Vlade Tuzlanskog kantona i Općinski sud u Lukavcu. Izrada i stavljanje u funkciju Registra podataka o nositeljima javnih funkcija i imovini u Tuzlanskom kantonu U skladu sa Zakonom o podršci nedovoljno razvijenim, nerazvijenim i izrazito nerazvijenim jedinicama lokalne samouprave u Tuzlanskom kantonu raspoređena sredstva u ukupnom iznosu od 2.000.000 KM putem Javnog poziva Pripremljene 5 projektnih aplikacija prema EU fondovima, za finansiranje strateških i razvojnih projekata Tuzlanskog kantona. Pripremljen i objavljen Javni poziv za Sufinansiranje razvojnih projekata finansiranih iz EU i/ili drugih međunarodnih fondova.
Strateški cilj 2.	2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke	8 završeno, 12 u toku realizacije i 25 odgođeno	Nastavljen je proces inoviranja 96 nastavnih planova i programa za srednje stručne i tehničke škole koji se provodi u kontinuitetu. Izgradnja predškolske ustanove u Kalesiji i Čeliću. Realizovane su brojne aktivnosti, između ostalih: planirani obuhvat obukama zaposlenika u odgojno - obrazovnim ustanovama, aktivnosti na razvijanju procedura evaluacije odgojno-obrazovnih ustanova/institucija, ostvaren planirani broj općih nadzora po izmijenjenoj metodologiji i revidiranom Instrumentariju, kontinuiran rad na razvijanju Obrazovno-pedagoškog informacionog sistema (OPIS), kao i unapređenju informisanja obrazovne ali i šire javnosti. Realizovane aktivnosti za nabavku projektne dokumentacije za Kampus Univerziteta u Tuzli. Objavljen je Javni poziv za stipendiranje učenika koji upišu deficitarna zanimanja te dodijeljene stipendije u skladu sa istim. Obezbijeđeni besplatni udžbenici za sve učenike osnovnih škola. Podržan prijevoz romskih učenika koji stanuju na udaljenosti preko 2 km od škole, učenicima romske nacionalnosti koji su ostvarili odličan uspjeh dodijeljene stipendije i redovno pohađaju srednju školu. Maturalni poklon za uspješan kraj i novi početak kroz obezbjeđenje jednokratne novčane pomoći maturantima. Povećanje ulaganja u nauku kroz podršku naučno-istraživačkom radu u iznosu od 1 milion KM.

			Pedagoški zavod ostvario je kontakt i saradnju sa vladinim i nevladinim organizacijama na temu prevencije svih oblika nasilja, mentalnih teškoća, bolesti ovisnosti i dr.
2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite	3 završeno, 12 toku realizacije i 5 odgođeno		JZU UKC Tuzla je zaključio Ugovor o sufinansiranju nabavke medicinske opreme sa Ministarstvom zdravstva TK u svrhu sufinansiranja nabavke Linearnog akceleratora. Dogradnja i nadogradnja postojećeg objekta JZU Banja Iliđa Gradačac (nastavak radova), investicije u toku 92.169,75 KM nabavka i ugradnja opreme za lift u DZ Kladanj - 26.150,00 KM - investiciona ulaganja, asfaltiranje vozne površine Područne ambulante Stupari u iznosu od 11.946,00 KM iz investicionih ulaganja, poboljšanje energetske efikasnosti centralnog objekta ustanove u iznosu od 146.240,00 KM iz kapitalnih ulaganja. Realizovane aktivnosti vezane za građevinske radove u okviru infrastrukture JZU Dom zdravlja Živinice u iznosu od 57.946 KM. Ministarstvo zdravstva TK je doznalo sredstva u iznosu od 51.129,00 KM za nabavku digitalnog ravnog ekrana (digitalizacija MMG) u prethodnoj godini (2022.g.), a čija je nabavka realizovana početkom 2023. godine. Realizovane aktivnosti vezane nabavku opreme za potrebe JZU Dom zdravlja Lukavac u iznosu od 774.934 KM. U 2023. godini ugovoreno je održavanje softvera za integrisane sisteme radiološke (PACS) i laboratorijske dijagnostike (LIS) integrisan u IZIS. Tokom 2023. godine nastavlja se nabavka računarske opreme za uspostavljanje informacionog sistema i formiranje elektronske baze podataka. Obezbeđen i transfer sredstava u svrhu pokretanja procedure za uređenje akušerske klinike na JZU UKC Tuzla. Planirane tri specijalizacije iz pedijatrije, neurologije i urologije za 2023. godinu dodijeljene su nakon provedenih konkursnih procedura i odabrani ljekari krenuli su sa obavljanjem specijalizacija na UKC-u Tuzla. U drugoj polovini 2023. godine doktori koji su bili na specijalizacijama iz opće hirurgije i transfuzijske medicine završili su specijalizacije i položili specijalističke ispite. Time je UKC, kao i odjeljenje hirurgije i odsjek za transfuziju dodatno kadrovski ojačana. U toku 2023. godine, a nakon dobivenih svih potrebnih saglasnosti u radni odnos neodređeno vrijeme primljena su tri doktora opće medicine i tri doktora specijaliste - spec. pedijatrije, spec. ginekologije i akušerstva i spec. interne medicine Planirano je i opremanje sale na Klinici za ortopediju i traumatologiji procjenjene vrijednosti od 500.000,00 KM, za istu su odobrena sredstva u Budžetu Federacije za 2023. godinu. Angažman doktora deficitarnih specijalizacija, kao i drugog kvalitetnog medicinskog osoblja sa drugih ustanova, pružene su usluge iz oblasti specijaliste dermatovenerologije u prosjeku oko 30.000,00 KM, spec otorinolaringologije u prosjeku od 30.000,00 KM i specijaliste ortopedije po Odluci Vlade U toku 2023. godine nabavljeno je dosta nove potrebne opreme za potrebe svih bolničkih odjeljenja i službi. Ukupna vrijednost novonabavljene opreme u toku 2023. godine iznosi 922.540,00 KM. Od toga je dijagnostička i druga medicinska oprema u iznosu od 766.304,00 KM, računarska oprema u iznosu od 16.017,00 KM i ostala oprema u iznosu od 140.219,00 KM.
2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva	28 završeno, 4 u toku realizacije i 5 odgođeno		Programom raspodjele sredstava za materijalno zbrinjavanje lica u stanju socijalne potrebe utvrđena je raspodjela sredstava iz budžeta Tuzlanskog kantona za 2023. godinu sa budžetske pozicije 23020009-materijalno zbrinjavanje lica u stanju socijalne potrebe u ukupnom iznosu od 387.000,00 Podržana su 41 projekta, sa kojim je obuhvaćeno preko 1.500 korisnik. U 2023. godini pravo kroz Program raspodjele sredstava jednokratnih novčanih pomoći licima u stanju socijalne potrebe je ostvarilo 3.426 osoba i navedena pomoć iznosila je do 270,00 KM i do 449,00 KM za porodicu, a ukupno za ove namjene u 2023. godini je utrošeno 766.772,00 KM Pravo na subvencioniranje troškova prijevoza djece, učenika i studenata u 2023. godini ostvarilo je ukupno 726 korisnika, u ukupnom iznosu od 1.023.186,00 KM JU Centar za autizam "Meho Sadiković" u Tuzli je zvanično počeo sa radom. Program raspodjele sredstava prevencije ovisnosti o drogama, prevencije, intervencije i resocijalizacije maloljetničke delinkvencije za 2023. godinu - Ukupan iznos za ove namjene je 20.000 KM, Učešće je uzelo 11 organizacija i udruženja koja su realizirala 11 projekta od čega je korist imalo 230 lica. Sporazum o saradnji između Ministarstva i Udruženja građana Vive žene" na relizaciji projekta „Unapređenje dostupnosti i kvaliteta institucionalne zaštite-kroz jačanje kapaciteta profesionalaca za rodno osjetljiv i pristup orijentisan na žrtvu koji se realizira do 31.12.2024. godine, Program prevencije, intervencije i resocijalizacije maloljetničkog prijestupništva u TK ukupno izdvojeno 20.000 KM i podržano 6 organizacija i 200 porodica U Tuzlanskom kantonu u 2023. godini uvedena su dodatna prava Subvencija troškova prijevoza, Novčana pomoć licima sa smetnjama u fizičkom ili psihičkom razvoju i Novčana pomoć za djecu oboljelu od celijakije, TBC, leukemije, karcinoma i šećerne bolesti. Obezbijedena jednokratna pomoć penzionerima u Tuzlanskom kantonu. Nastavljena realizacija mjera vezanih za isplate naknade zaposlenim i nezaposlenim porodicama. Na ime realizacije svih prava koja su budžetom TK planirana na poziciji zaštite porodice sa djecom isplaćena su sredstva u iznosu od 42.084.875,81 KM

			Subvencioniranje kamata na kredite za stambeno zbrinjavanje mladih, ostvarilo 90% aplikanata koji ispunjavaju uslove u ukupnom iznosu od 174.500,00 KM. Subvencioniranje troškova mladima za smještaj i boravak djece u predškolskim ustanovama ostvarilo 100% aplikanata koji ispunjavaju uslove u ukupnom iznosu 93.754,00 KM. Finansiranje i sufinansiranje projekata omladinskih udruženja i projekte udruženja i fondacija za projekte namijenjene mladima ostavilo 100% aplikanata koji ispunjavaju uslove u iznosu od 102,180,00 KM. Sprovedena procedura kontrole i efekata projekata za mlade kroz pregled dostavljenih izvještaja o namjenskom utrošku dodijeljenih sredstva Realizovan projekat promocije mladih kroz medijsku promociju u iznosu od 5,791,50 KM. U 2023. godini realizovan IMPAKT inkubator poslovnih ideja za malde na području 11 lokalnih zajednica Tuzlanskog kantona Kroz projekat zapošljavanja i samozapošljavanja realizovano je zapošljavanje 37 lica i samozapošljavanje 68 lica, što ukupno čini 105 novouposlenih lica iz boračke kategorije. Projekat zapošljavanja djece poginulih boraca/šehida realizovano je zapošljavanje 19 lica i samozapošljavanje 15 lica, što ukupno čini 34 novouposlenih lica iz kategorije porodica poginulih boraca/šehida. Po Projektu obavljanja pripravnничkog staža bez zasnivanja radnog odnosa za pripadnike iz reda boračke populacije, pravo je ostvarilo 74 lica. Ukupan broj lica koja su ostvarili pravo na stipendiju je 1.615, od čega 899 učenika po 900,00 KM i 716 studenata po 1.350,00 KM. Pravo na jednokratne novčane pomoći ostvarilo je 1.524 lica, naknadu u slučaju smrti 249, i nepredviđena izdvajanja 61 lice, što ukupno čini 1834 lica. Jednokratno novčano primanje ostvarilo je 414 dobitnika najvećih ratnih priznanja u TK. Po javnom pozivu pravo na učešće u sufinansiranju sportskih takmičenja/manifestacija ostvarila su 3 invalidska sportska saveza/kluba, za izgradnju spomenika i rekonstrukciju 6 JLS. Sredstva dodijeljena za obilježavanje 5 značajnih datuma i ličnosti, izgrađeno je 25 jedinstvenih spomen obilježja.
	2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti	4 završeno, 2 u toku realizacije i 1 odgođena	Omogućeno je odvijanje kulturnih, privrednih i sportskih manifestacija na području cijelog Tuzlanskog kantona te su poboljšani uslovi za rad sportskih klubova i udruženja i jačanje vrhunskog sporta na području TK sa iznosom od 3.976.581 KM Javni poziv za sufinansiranje programa/projekata sportskih organizacija u oblasti tjelesne kulture i sporta za 2023. godinu- podržano 100% prijava koje su ispunjavale uslove javnog poziva u ukupnom iznosu od 700,000,00 KM. Javni poziv za dodjelu sportskih stipendija za 2023. godinu- pravo na stipendiju za sportiste i trenere ostvarilo 100% aplikanata koji su ispunili uslove javnog poziva i sportisti – učenici i nastavnici treneri koji su osvojili prva mjesta na Malim olimpijskim igrama TK u ukupnom iznosu od 109,400,00 KM. Javni poziv za sufinansiranje projekata rekonstrukcije i opremanja sportskih objekata za 2023. godinu - podržano je 100% aplikanata koji su ostvarili uslove u ukupnom iznosu od 469,631,48 KM. Sufinansirani stručni poslovi Sportskog saveza Tuzlanskog kantona u iznosu od 60,000,00 KM i stručni poslovi Sportskog saveza osoba sa invaliditetom Tuzlanskog kantona u iznosu od 24,000,00 KM. Implementirano 58 pojedinačnih odluka za dodjelu sredstava sportskim organizacijama u ukupnom iznosu od 177.670,00 KM za implementaciju projekata iz oblasti sporta. Sufinansiran Školski sportski savez TK za organizaciju školskih sportskih takmičenja u iznosu od oko 9,000,00 KM. Putem javnog poziva dodijeljena sredstva i za finansiranje 20 projekata neprofitnih organizacija iz oblasti sporta čiji su rezultati doprinijeli afirmaciji i razvoju amaterskog, rekreativnog i vrhunskog sporta u gradu Tuzli Uspostavljen Registar fizičkih lica u oblasti sporta, obrađeno 100% zahtjeva za upis u Registar i tražena dopuna zahtjeva od fizičkih lica čije prijave nisu bile uredne i potpune Planirana budžetska sredstva za Podršku u oblasti kulture u 2023. godini iznosila su 400.000,00 KM, od kojih je utrošen iznos od 394,263,53 KM od čega za rad Savjeta za kulturu 531,42 KM, za podršku projekata u oblasti kulture 170.500,00 KM i za sufinansiranje izgradnje Doma kulture u Općini Sapna 200.000,00 KM. Realizirana manifestacija "Dani evropskog naslijeđa".
	2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	1 završena i 5 u toku realizacije	Jednokratna novčana pomoć općini Čelić, Kalesija, Lukavac, Sapna i Teočak za hitne intervencije u iznosu od 900.000,00 KM Troškovi provođenja hitnih mjera zaštite i spašavanja na području opština Sapna i Teočak u iznosu od 175.566,69 KM Kantonalna uprava civilne zaštite je provela postupke javnih nabavki za općine i gradove s ciljem opremanja struktura civilne zaštite. Općinama i gradovima je nabavljeno opreme u vrijednosti od 527.991,75 KM. Dodjela sredstava po javnom pozivu za opremanje struktura civilne zaštite (Kladanj, Teočak i Gračanica). u iznosu od 302.400,00 KM. Započete aktivnosti za obezbjeđenje uslova za izgradnju Policijske uprave Živinice. U okviru Operativnih aktivnosti Uprave izrađeni su i realizovani operativni planovi, preduzete planirane preventivne i operativne radnje, o čemu su redovno sačinjene Informacije o stanju sigurnosti. Realizovane su procedure postupka zapošljavanja 40 mladih inspektora, 2 državna službenika i 5 namještenika. Sprovedena obuka na Policijskoj akademiji, kojom je obuhvaćeno 160 kadeta za čin „policajac“ i 40 kadeta za čin „mladi inspektor“. Realizovani su i kursevi u organizaciji međunarodnih organizacija. Usvojen Zakon o plaćama i naknadama policijskih službenika TK-a.

Strateški cilj 3.	3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora	10 završeno, 3 u toku realizacije i 2 odgođeno	Izrađeni Kantonalni plan zaštite okoliša TK 2021-2027. i Kantonalni plan upravljanja otpadom 2021-2027.
			Dodijeljena sredstva za osam javnih preduzeća za nabavku vozila za zbrinjavanje komunalnog otpada.
			Putem javne nabavke izvršena je nabavka 2 analizatora za praćenje kvaliteta zraka.
			Projekat Sanacije brane Modrac, IV faza je putem Federalnog ministarstva kandidovan kod IBRD-a kroz Program integrisanog razvoja koridora rijeke Save i Drine (SDIP), te je odobravanje sredstava u toku.
	3.2. Povećanje energijske efikasnosti	4 završene	3 podržane JLS u izgradnji i rekonstrukciji općinskih/gradskih i mjesnih vodovodnih sistema u iznosu od 3.736.551 KM, dok je za kanalizacione sisteme izdvojeno 283.621 KM i za izradu tehničke dokumentacije, izgradnji i rekonstrukciji objekata za zaštitu od poplava u iznosu od 1.066.325 KM.
			Urađene mjere energijske efikasnosti na 9 javnih objekata u TK. Za projekte korištenja energije iz obnovljivih izvora energije dodijeljena sredstva za 6 privrednih društava u TK
			Za produženje implementacije projekta "PAMETNE ŠKOLE 2" dobrena dodatna sredstva u iznosu od blizu 300.000,00 KM od EU, te je nabavljeno i instalirano devet fotonaponskih elektrana u devet škola u TK.
			Dodijeljena sredstva za 100 fizičkih lica za zamjenu kotlova na ugalj kotlovima na pelet i toplotnim pumpama
			Dodijeljena sredstva za 2 općine/grada za projekte proširenja mreže toplifikacije
	3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture	9 završeno, 2 u toku realizacije i 21 odgođeno	U Gračanici je realizovan projekat Toplifikacija III faza, uz ulaganje od 650.000 KM, čime je izgrađen toplovod od 200 m i stvoreni uslovi za priključak 118 domaćinstava. Do 2023. godine, na daljinsko grijanje je uključeno 875 domaćinstava i 125 privrednih subjekata. Izvršeni priključci za 5 kolektivnih i 52 individualna stambena objekta.
			Za redovno održavanje regionalnih cesta u 2023. godini utrošeno 3.846.950.26 KM. Za održavanje prohodnosti cesta u zimskom periodu (zimska služba) u 2022. godine utrošeno 1.686.873.38 KM. Održavanje i postavljanje saobraćajne signalizacije i opreme 583.925.74 KM.
			Izrada projektne dokumentacije koja je ugovorena u 2022. godine a realizovana u 2023.godini 19.773.00 KM. Izrada projektne dokumentacije koja je planirana i ugovorena u 2023.godini 69.378.66 KM. Završetak nerealizovanih radova iz plana za 2022. godinu, prenos radova u 2023. godinu 1.755.653.54 KM. Investiciona ulaganja u lokalne i nekategorisane ceste prema Odluci Vlade TK, prenos radova u 2023. godinu 309.346.17 KM.
			Izgradnja, rekonstrukcija, sanacija i rehabilitacija puteva i putnih objekata u 2023. godini 5.382.428.25 KM.
			U 2023. godini Aerodrom Tuzla je ostvario dobit od poslovanja u iznosu 2.352.377 KM što u odnosu na plan 2022. godinu čini povećanje od 10%. Ostvareni su ukupni prihodi u visini od 9.544.221 KM i veći su za 29% u odnosu na plan, a u odnosu na realizaciju za isti period prethodne godine veći su za 17%. Prihodi iz ugovora sa kupcima ostvareni su u iznosu od 3.077.191 KM čine 32 % ukupnih prihoda. U odnosu na isti period predhodne godine, ovi prihodi su veći za 26%, a u odnosu na plan su povećani za 10%. Ostali prihodi i dobici u iznosu od 6.467.030 KM su povećani za 14% u odnosu na 2022. godinu, a u odnosu na plan ostvareno je povećanje od 41%, i čine 68% ukupnih prihoda,
			Za realizaciju projekta obezbijedena sredstva iz Budžeta Tuzlanskog kantona u iznosu od 1.000.000 KM. U septembru 2023. godine pokrenut postupak javne nabavke izrade idejnog projekta sistema svjetlosnog obilježavanja centralne linije PSS na Međunarodnom aerodromu Tuzla. Izabrani projektant dostavio je idejni projekat. Idejni projekat dostavljen je Direkciji za civilno zrakoplovstvo na odobrenje i davanje saglasnosti. Zatražene korekcije, izvršene ispravke, te Direkcija za civilno zrakoplovstvo dala saglasnost na idejni projekat sistema svjetlosnog obilježavanja centralne linije PSS na Međunarodnom aerodromu Tuzla.
			U periodu od 01.01.2023.godine do 31.12.2023. godine, ukupno je preveženo 582.798 putnika što je čini povećanje od 23% u odnosu na 2022. godinu, a u odnosu na plan čini smanjenje od 3%.
			U 2023. godini obavljeno je 5 cargo leta i preveženo 14,90 tona robe.

2.4. Pregled finansijskih ulaganja u 2023. godini

U Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona, ukupno planirana sredstva za realizaciju iste iznosila su 812.371.360 KM, za ukupno 12 prioriteta i 48 mjera u svim sektorima, dok je Akcionim planom za period 2023-2025. godina planiran iznos u visini od 170.027.639 KM za 2023. godinu. Analizom dobivenih informacija od resornih ministarstava uočeno je da pored dostavljenih informacija o realizovanim projektima postoje i dodatne aktivnosti sa značajnim sredstvima koja su realizovana u 2023. godini, a koje su obuhvaćena kroz godišnje izvještaje o radu, koji su razmatrani i usvojeni od strane Vlade Tuzlanskog kantona ili drugih nadležnih tijela. Iznosi planiranih i realizovanih finansijskih sredstava za implementaciju Strategije razvoja, razvrstani po pojedinačnim strateškim ciljevima, prezentirani su u Tabeli 39.

Tabela 39. Vrijednost realizovanih sredstava po Strateškim ciljevima u 2023. godini

Strateški cilj	Ukupno planirana sredstva u 2023. godini	Ukupno realizovana sredstva u 2023. godini	% realizacije
Strateški cilj 1: Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju	43.810.676	59.219.549	135,17%
Strateški cilj 2: Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane	104.168.520	174.733.729	167,58%
Strateški cilj 3: Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj	22.048.442	20.373.433	92,40%
UKUPNO	170.027.639	254.326.710	149,49%

Prema prikupljenim izvještajima o implementaciji strateških aktivnosti i projekata, uključujući godišnje izvještaje resornih ministarstava, ukupna vrijednost uloženih sredstava iznosi 254.326.710 KM, što je 149,49% u odnosu na planirani iznos sredstava za 2023. godinu. Ovaj procenat realizacije značajno premašuje onaj iz 2022. godine, kada je iznosio 90,2% u odnosu na planirana sredstva. Realizovana sredstva su za 65,1 miliona KM veća u odnosu na 2022. godinu, kada su iznosila 189.212.654 KM. Navedeni podaci jasno ukazuju na kontinuirani rast izdvajanja za implementaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona, što se u najvećoj mjeri može povezati sa uspješnim unapređenjem sistema razvojnog planiranja, ali i sa rastućim poreskim prihodima koji omogućavaju veće planiranje i izdvajanje budžetskih sredstava.

Analizom podataka dobivenih od jedinica lokalne samouprave sa područja Tuzlanskog kantona utvrđeno je da su i lokalne zajednice svojim aktivnostima realizirale više od 33,3 miliona KM u aktivnosti i projekte koji doprinose uspješnoj implementaciji Strategije razvoja Tuzlanskog kantona. Najviše sredstava za aktivnosti i projekte JLS u 2023. godini ostvareno je u okviru Strateškog cilja 3 na projekte i aktivnosti infrastrukturnog razvoja i zaštite okoliša, preko 13,8 miliona, zatim slijedi Strateški cilj 2 koji je fokusiran na društveni razvoj, preko 9,9 miliona KM, dok je za ekonomski razvoj u okviru Strateškog cilja 1. realizirano preko 9,5 miliona KM.

Indikativni finansijski izvještaj pokazuje da su budžetska sredstva i dalje najveći izvor finansiranja, sa iznosom od 188,6 miliona KM, što je za 40,1 milion KM više nego u 2022. godini. Kreditna sredstva u 2023. godini nisu realizirana. Bitno je istaći da sredstva iz drugih izvora u 2023. godini iznose 65,7 milion KM, što predstavlja povećanje od čak 34,2 miliona KM ili preko 200% u odnosu na prethodnu godinu. Važno je napomenuti da značajan doprinos javnim finansijama dolazi upravo iz privlačenja sredstava iz drugih izvora, koji omogućava realizaciju strateških projekata koji ne bi bili mogući samo putem budžeta. Ova sredstva doprinose jačanju

konkurentnosti Kantona dok istovremeno omogućavaju implementaciju važnih infrastrukturnih, socijalnih i ekoloških inicijativa. Stoga privlačenje sredstava iz drugih izvora ima ključnu ulogu u osiguravanju dugoročne finansijske stabilnosti, ali i održivog razvoja Tuzlanskog kantona.

Tabela 40. Struktura finansiranja po strateškim ciljevima i izvorima finansiranja u 2023. godini

Strateški cilj	Ukupno planirana sredstva	Ukupno realizovana sredstva	Budžetska sredstva	Kreditna sredstva	Ostala sredstva	Ostala sredstva (Naziv)
Strateški cilj 1: Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju	43.810.676	59.219.549	19.481.318	0	39.738.230	FZZZ, SZZTK, Namjenska sredstva, Vlada FBiH, IMPAKT, JLS, Sredstva EU, TZ TK, GIZ, UNDP
Strateški cilj 2: Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane	104.168.520	174.733.729	158.982.411	0	15.751.318	SZZTK, Namjenska sredstva, Vlada FBiH, IMPAKT, KUCZ, ZZOTK
Strateški cilj 3: Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj	22.048.442	20.373.433	10.122.189	0	10.251.244	EU, UNDP, Vlada FBiH, JLS, JU i JP s područja TK
UKUPNO	170.027.639	254.326.710	188.585.918	0	65.740.791	

Kao i prethodne godine, najviše realizovanih sredstava u 2023. godini ostvareno je u okviru Strateškog cilja 2 koji je fokusiran na društveni razvoj, sa ukupno 174.733.729 KM, što predstavlja značajno veći iznos realizacije od planiranog iznosa (167,58%). Od navedenog iznosa, 158.982.411 je izdvojeno iz Budžeta, dok je 15.751.318 KM osigurano iz drugih izvora, kroz realizaciju različitih projekata u društvenom sektoru. Ovaj iznos je za 55.571.998 veći u odnosu na sredstva izdvojena za društveni razvoj u 2022. godini.

Slijedi Strateški cilj 1, koji je realizovao ukupno 59.219.549 KM, od čega je 19.481.318 KM izdvojeno iz Budžeta, dok je 39.738.230 KM realizovano iz drugih izvora. Ovaj iznos predstavlja 135,17% realizacije planiranog iznosa za 2023. godinu, a ukupno je za čak 5.704.393 KM veći od iznosa realizovanih sredstava u okviru ovog cilja u 2022. godini. Strateški cilj 1, koji se fokusira na ekonomski razvoj Kantona, bilježi značajan udio sredstava iz drugih izvora, te su sredstva iz drugih izvora za više nego duplo veća od iznosa budžetskih sredstava koji se izdvajaju za ovu namjenu, što ukazuje na sve veću diverzifikaciju izvora finansiranja u okviru aktivnosti i projekata koji se fokusiraju na privredni i ekonomski razvoj Kantona.

U okviru Strateškog cilja 3 realizovano je ukupno 20.373.433 KM, što predstavlja 92,40% planiranih sredstava. Od toga, iznos od 10.122.189 KM izdvojen je iz Budžeta, a 10.251.244 KM iz drugih izvora. Ukupan iznos je za 3.837.666 KM veći u odnosu na sredstva izdvojena u 2022. godini za ove namjene. S obzirom na to da je Strateški cilj 3. usmjeren na infrastrukturni razvoj i zaštitu okoliša, te da je i ove godine zabilježen manji procenat realizacije od planiranog iznosa, potrebno je u narednom periodu povećati fokus na ostvarivanje ciljeva u ovoj oblasti, kako bi se osigurala potpuna realizacija strateških prioriteta i unaprijedio razvoj javne infrastrukture i ekoloških standarda u Tuzlanskom kantonu.

3. IMPLEMENTACIJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA (SDG) KROZ PROVEDBU STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA

Provođenje Agende 2030 u Bosni i Hercegovini vrši se kroz implementaciju Okvira za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH (SDG ciljevi) koji utvrđuje i konkretne podciljeve, kao i indikatore putem kojih će se napredak mjeriti. Nakon usvajanja na vladama entiteta i Brčko Distrikta, te na Vijeću ministara Bosne i Hercegovine u prvoj polovini 2021. godine, Okvir je postao i zvanični dokument na osnovu kojeg počinje proces usklađivanja razvojnih i sektorskih strategija na svim nivoima vlasti, kao i planiranje budžeta za njihovo sprovođenje. Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina sa Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja prezentirana je u Tabeli 41.

Tabela 41. Povezanost SRTK 2021-2027. sa Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH	Strategija razvoja Tuzlanskog kantona 2021-2027
Razvojni pravac: Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom	Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane
AKCELERATOR 1: Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor	PRIORITET: 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava
AKCELERATOR 2: Vladavina prava, sigurnost i osnovna prava	PRIORITET: 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava
AKCELERATOR 3: Otpornost na katastrofe	PRIORITET: 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća
Razvojni pravac: Pametni rast	Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj
AKCELERATOR 1: Jačanje povoljnog okruženja za poduzetništvo i inovacije za proizvodnju dobara visoke dodane vrijednosti za izvoz	PRIORITET: 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije PRIORITET: 1.3. Razvoj i promocija održivog turizma Tuzlanskog kantona
AKCELERATOR 2: Povećanje investicija u infrastrukturu	PRIORITET: 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture PRIORITET: 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti
AKCELERATOR 3: Unapređenje pristupa i kvaliteta obrazovanja i obuke	PRIORITET: 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke
AKCELERATOR 4: Zeleni rast i čista energija	PRIORITET: 3.2. Povećanje energijske efikasnosti
AKCELERATOR 5: Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem	PRIORITET: 1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva PRIORITET: 3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora
Razvojni pravac: Društvo jednakih mogućnosti	Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane
AKCELERATOR 1: Unapređenje politika socijalne zaštite	PRIORITET: 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva
AKCELERATOR 2: Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije	PRIORITET: 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva PRIORITET: 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije
AKCELERATOR 3: Efikasna zdravstvena zaštita za sve	PRIORITET: 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite
AKCELERATOR 4: Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema	PRIORITET: 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke
AKCELERATOR 5: Finansijska inkluzija	-

U Bosni i Hercegovini su utvrđena tri pravca održivog razvoja – dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti, kao i dvije horizontalne teme – ulaganje u ljudski kapital i princip “niko ne smije biti isključen”. Navedeni pravci održivog razvoja, kao i horizontalne teme, na odgovarajući način su reflektovane kroz proces izrade Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, te kao takva ona doprinosi ostvarenju sva tri odabrana pravca održivog razvoja. Shodno tome, Strategija razvoja Tuzlanskog kantona usklađena je sa SDG ciljevima, a provođenje Strategije ujedno predstavlja i provođenje Okvira za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

U sektoru ekonomskog razvoja, Strategija doprinosi povoljnom okruženju za poduzetništvo i inovacije, povećanju investicija u infrastrukturu, uključivanju u globalne lance vrijednosti, pametnom upravljanju prirodnim resursima, jačanju infrastrukture i konkurentnosti poljoprivrede, te održivom razvoju turizma. U sektoru društvenog razvoja, Strategija prije svega utiče na unapređenje obrazovanja i obuke, kvalitet predškolskog obrazovanja, unapređenje uslova za kulturno i umjetničko obrazovanje, politika i jačanje socijalne zaštite, osnaživanje porodice, podrške djeci i mladima (kroz vezu sa Strategijom za mlade), te uopšte podsticanje razvoja civilnog sektora kao važnog faktora društvenog razvoja. U sektoru zdravstvene zaštite akcenat je stavljen na postizanje što veće efikasnosti i unapređenja dostupnosti i kvaliteta zdravstvenih usluga. U sektoru koji se bavi zaštitom životne sredine, Strategija se fokusira na unapređenje upravljanja rizicima od katastrofa, jačanje kontrole i praćenja kvaliteta eko sistema, kao i na deminiranje kontaminiranih područja. U sektoru zaštite okoliša i infrastrukture, Strategija je fokusirana na jačanje kontrole i praćenja kvaliteta eko sistema, energetske efikasnost, te razvoj komunalne i saobraćajne infrastrukture.

Analizom ostvarenih rezultata po strateškim ciljevima i prioritetima u 2023. godini utvrđeno je da su isti doprinijeli implemetaciji svih razvojnih pravaca iz Okvira za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, što je prezentirano u nastavku.

3.1. Razvojni pravac: Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom

Ovaj razvojni pravac usmjeren je na podršku vertikalnoj i horizontalnoj integraciji kroz usklađivanje razvojnih i sektorskih strategija s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom od ključnog su značaja za održivi razvoj u Bosni i Hercegovini u budućnosti. Trenutno su dobra uprava i upravljanje javnim sektorom suočeni s velikim brojem izazova i prepreka, koje su rezultat društveno-ekonomskog konteksta. Za njihovo rješavanje, vlasti na svim nivoima bi trebale primijeniti akcelerateore i pokretače navedene u ovome razvojnom pravcu. U okviru razvojnog pravca Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom u 2023. godini kroz implementaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina realizovane su mjere iz dva strateška prioriteta.

3.1.1. Akcelerator: Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor

Ovaj SDG akcelerator je fokusiran na stvaranje jakih institucija, koje osiguravaju kvalitetne usluge građanima. U izvještajnom periodu doprinos ovom akceleratoru ostvaren je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 1.4. *Djelotvorna,*

otvorena i odgovorna javna uprava u okviru kojeg je nastavljena saradnja ministarstava sa Uredom za reviziju FBiH postupajući po preporukama te su pripremljeni programi mjera za otklanjanje propusta i provedene su interne kontrole kod budžetskih korisnika. Istovremeno, intenzivirana su stručna usavršavanja i obuke državnih službenika i namještenika u svim oblastima za koje su isti pokazali interesovanje. Realizovane su sve aktivnosti vezane za razvojno i investicijsko planiranje za period 2024-2026. godine. Raspoređena su sredstva u iznosu 2 miliona KM nedovoljno razvijenim, nerazvijenim i izrazito nerazvijenim jedinicama lokalne samouprave. Realizovana je obuka 12 službenika za pripremu razvojnih projekata, te su pripremljene 3 aplikacije u okviru SDG2BiH Programa i dodatnih 5 prema EU fondovima.

3.1.2. Akcelerator: Vladavina prava, sigurnost i osnovna prava

Primjena ovog akceleratora treba dovesti do poboljšanja ukupne uprave i upravljanja javnim sektorom. Doprinos ovom SDG akceleratoru ostvaren je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 1.4. *Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava*, a koje se odnose na pružanje pravne pomoći licima slabog imovinskog stanja od strane Kantonalnog zavoda za pružanje pravne pomoći, realizovano je potpisivanje Protokola o načinu regulisanja obaveza između aktera u cilju izgradnje nove zgrade za potrebe Općinskog suda u Lukavcu te su nastavljene aktivnosti na jačanju kapaciteta Ureda za borbu protiv korupcije. Također, na osnovu izvještaja o broju izvršenih krivičnih djela i njihovih počinioca, odnosno broja prekršaja, može se vidjeti da se stopa kriminaliteta u Tuzlanskom kantonu smanjila u odnosu na godinu ranije.

3.1.3. Akcelerator: Otpornost na katastrofe

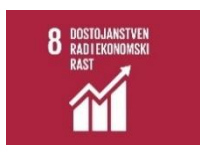

Ovaj SDG akcelerator podrazumijeva suzbijanje prijetnji koje proističu iz pandemija, (namjernog ili slučajnog) korištenja razvijenog biološkog, hemijskog, radiološkog i nuklearnog oružja, (zlo)upotrebe umjetne inteligencije i sl. U izvještajnom periodu doprinos primjeni ovog akceleratora ostvaren je realizacijom aktivnosti iz strateškog prioriteta 2.5. *Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća* pružanjem novčane pomoći jedinicama lokalne samouprave za hitne intervencije te kroz opremanje struktura civilne zaštite općina i gradova (oprema, vozila i alati za spašavanje).

3.2. Razvojni pravac: Pametni rast

Pametni rast ima za cilj osigurati pretvaranje inovativnih i produktivnih ideja u proizvode i usluge koje mogu stvoriti visokoplaćena radna mjesta i ubrzati ekonomski rast te, u isto vrijeme, očuvati prirodni kapital i smanjiti društvene nejednakosti. Održavanje makroekonomske stabilnosti, jačanje tržišta i unapređenje upravljanja ekonomijom (i u javnom i u privatnom sektoru) preduvjeti su za ekspanziju poduzetništva, kompanija sa snažnim rastom, inovacija koje efikasno koriste resurse, digitalizacije i ekonomskih aktivnosti zasnovanih na znanju. U okviru razvojnog pravca Pametni rast u 2023. godini kroz implementaciju Strategije razvoja TK 2021-2027 realizovane su mjere iz osam strateških prioriteta.

3.2.1. Akcelerator: Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije

U fokusu ovog SDG akceleratora je digitalizacija ekonomije kroz povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru. U izvještajnom periodu realizovane su aktivnosti iz strateškog

prioriteta 1.1. *Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije* na osnovu kojih je pružena finansijska podrška postojećim MSP i obrtima (332 korisnika) kroz sufinansiranje nabavke nove opreme i alata. Nastavljeno je subvencioniranje kamatnih stopa privrednim subjektima kroz instrument plasmana beskamatnih sredstava. Objavljena su dva javna poziva za IMPAKT Inkubator kroz koji je planirana podrška za najmanje 28 novoosnovanih poslovnih subjekata, te jedan javni poziv za IMPAKT Akcelerator u 2023. godini kroz koji je planirana podrška za najviše 15 poslovnih subjekata. U okviru projekta EU4DigitalSME uspostavljen prvi Digitalni inovacijskih Hub u Tuzlanskom kantonu „Industrial HUB“ kroz konzorcij koji čine Ministarstvo privrede, Industrial Automation i SCE Munchen.

3.2.2. Akcelerator: Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem

Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem daje naglasak na održivi turizam, jačanje

kontrole i praćenja kvaliteta ekosistema, razvoj sistema cirkularne ekonomije, zaštitu i obnovu prirodnog kapitala, upravljanje rizicima od katastrofa, te deminiranje još uvijek kontaminiranih područja. Primjena ovog SDG akceleratora ostvarena je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 1.2. *Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva* koje se odnose na novčane poticaje za zaštitu i uređenje poljoprivrednog zemljišta, za podršku poljoprivrednim proizvođačima u oblasti biljne i animalne proizvodnje za 7.144 korisnika u iznosu od 28,45 miliona KM te podršku održivom ruralnom razvoju. Također, kroz realizaciju aktivnosti iz prioriteta 1.3. *Razvoj i promocija održivog turizma Tuzlanskog kantona* u izvještajnom periodu podržano je cca 80 projekata kroz privredne subjekte, udruženja, nevladine organizacije i sl. u oblasti turizma i ugostiteljstva. Usvojena je Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2024-2029. U okviru provedbe strateškog prioriteta 3.1. *Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora* izrađen je Kantonalni plan zaštite okoliša i Kantonalni plan upravljanja otpadom za period 2021-2027. te su podržane lokalne samouprave u izgradnji i rekonstrukciji vodovodnih, kanalizacionih sistema i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, uz izradu tehničke dokumentacije za zaštitu od poplava.

3.2.3. Akcelerator: Unapređenje pristupa i kvaliteta obrazovanja i obuke

Ovaj SDG akcelerator ima za cilj unapređenje pristupa i kvaliteta svih oblika obrazovanja kroz kurikularnu reformu i kontinuirani razvoj kapaciteta nastavnika, modernizaciju škola i školskih ustanova. Primjena ovog SDG akceleratora ostvarena je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 2.1. *Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke*. U izvještajnom periodu nastavljen je proces

inoviranja NPP za srednje stručne i tehničke škole i provođenje obuka zaposlenika u odgojno -

obrazovnim ustanovama. Istovremeno izvršeno je vrednovanje rada škola po izmijenjenoj metodologiji i revidiranom Instrumentariju i nastavljen je kontinuiran rad na razvijanju obrazovno-pedagoškog informacionog sistema (OPIS). Vlada Tuzlanskog kantona stipendirala je učenike koji su upisali deficitarna zanimanja te je u saradnji sa Pedagoškim zavodom i nevladinim organizacijama pokrenut dijalog na temu prevencije svih oblika nasilja, mentalnih teškoća, bolesti ovisnosti i sl. Treba napomenuti da je nastavljena izgradnja predškolske ustanove u Kalesiji i Čeliću.

3.2.4. Akcelerator: Zeleni rast i čista energija

Ovaj SDG akcelerator usmjeren je na sljedeće pokretače: dekarbonizacija energetskega sektora, smanjenje energetskega siromaštva, decentralizacija

elektroenergetskog sistema, te razvoj potrebnih „zelenih” vještina i poslova. Doprinos ovom SDG akceleratoru ostvaren je kroz realizaciju aktivnosti iz prioriteta 3.2. Povećanje energetske efikasnosti u okviru kojeg su urađene mjere energetske efikasnosti na 9 javnih objekata i 6 privrednih društava, kao i za 2 JLS za projekte proširenja mreže toplifikacije. U izvještajnom periodu instalirano je 9 solarnih fotonaponskih elektrana kroz projekat „Pametne škole 2“ u 9 školskih objekata.

3.2.5. Akcelerator: Povećanje investicija u infrastrukturu

Ovaj SDG akcelerator je posebno usmjeren na modernizaciju digitalne i transportne infrastrukture. Primjena ovog SDG akceleratora ostvarena je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 3.3. *Modernizacija saobraćajne infrastrukture* koje se odnose na redovno održavanje regionalnih, lokalnih i nekategorisanih cesta kao i saobraćajne signalizacije i opreme. Aerodrom Tuzla nastavio je sa unaprijeđenjem svojih usluga te je u izvještajnom periodu ostvario prihod veći za 29% u odnosu na plan. U okviru ovog akceleratora realizovane su aktivnosti iz strateškog prioriteta 2.4. *Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti* gdje su podržani projekti rekonstrukcije sportskih objekata podržani sa 469.631,48 KM, te je realizovano sufinansiranje izgradnje Doma kulture u Sapni u iznosu od 200.000,00 KM. Također, infrastrukturni projekti JLS podržani su sa 2.000.000,00 KM kroz program finansiranja projekata nerazvijenih jedinica lokalne samouprave.

3.3. Razvojni pravac: Društvo jednakih mogućnosti

Društvo jednakih mogućnosti kao razvojni pravac postoji kako bi se potaklo ispunjenje principa „Niko ne smije biti isključen“. Ovaj pravac je usko povezan s reformom uprave i bržim rastom prihoda i zapošljavanja, te se fokusira na unapređenje sistema socijalne i zdravstvene zaštite u zemlji, kako bi se na bolji način zaštitili oni koji su suočeni s najvećim rizikom od siromaštva i ranjivosti (npr. starije osobe, osobe s invaliditetom, stanovnici udaljenih ruralnih područja, migranti, etničke manjine i određene grupe žena i djece) s ciljem jačanja socijalne kohezije. U okviru razvojnog pravca Društvo jednakih mogućnosti u 2022. godini kroz implementaciju Strategije razvoja TK 2021-2027. realizovane su mjere iz četiri strateška prioriteta.

3.3.1. Akcelerator: Unaprjeđenje politike socijalne zaštite

Ovaj SDG akcelerator odnosi se na ciljano i bolje usmjeravanje javnih rashoda za socijalnu zaštitu, jačanje infrastrukture i kompetencija pružalaca usluga kroz uvođenje novih modela te unaprjeđenje sistema identifikacije i praćenja ranjivih porodica i porodica u riziku. Primjena ovog SDG akceleratora ostvarena je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 2.3. *Unaprjeđenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva* u okviru kojeg je ostvarena potpuna realizacija zakonom propisanih prava. U Tuzlanskom kantonu, kada je riječ o subvencijama i novčanoj pomoći uvedena su nova prava, uključujući subvenciju troškova prevoza, novčanu pomoć licima sa smetnjama u fizičkom ili psihičkom razvoju, kao i novčanu pomoć za djecu oboljelu od celijakije, tuberkuloze, leukemije, karcinoma i šećerne bolesti. Na osnovu realizacije svih prava koja su planirana budžetom TK na poziciji zaštite porodice sa djecom, isplaćena su sredstva u ukupnom iznosu od 42.084.875,81 KM, što predstavlja povećanje od skoro 40% u odnosu na 2022. godinu, kada su isplaćena sredstva u iznosu od 26.366.075,43 KM. Ukupno je obuhvaćeno 19.600 korisnika, a obrađeno je 15.888 zahtjeva. Implementacija mjera iz Zakona o mladima FBiH je realizovana sa 90% uspjeha. Prosječan broj korisnika egzistencijalne novčane naknade bio je 3.801, ukupno 1.834 lica ostvarilo je pravo na novčanu pomoć, a 414 dobitnika ratnih priznanja dobilo je jednokratna novčana primanja.

3.3.2. Akcelerator: Efikasna zdravstvena zaštita za sve

Ovaj SDG akcelerator podrazumijeva ispunjavanje osnovnih međunarodno dogovorenih standarda ljudskih prava *Pravo na zdravlje*. Doprinos ovom akceleratoru ostvaren je kroz realizaciju aktivnosti iz prioriteta 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite koje se odnose na nabavku medicinske opreme u vrijednosti od 922.540 KM, uz značajnu finansijsku podršku Ministarstva zdravstva Tuzlanskog kantona. Donijeti su preventivni programi, kao i krizni planovi za postupanje u vanrednim situacijama i zdravstvenim krizama. Nastavljene su aktivnosti koje omogućavaju sigurnu i efikasnu razmjenu informacija unutar digitaliziranog zdravstvenog sistema, čime se poboljšava dostupnost i kvalitet zdravstvene zaštite, kroz nabavku opreme za uspostavljanje informacionog sistema i formiranje elektronske baze podataka, što je omogućilo dalji razvoj i optimizaciju zdravstvenih usluga. Ove aktivnosti predstavljaju značajan korak ka modernizaciji zdravstvenog sistema u Tuzlanskom kantonu, poboljšanju kvaliteta zdravstvene zaštite i efikasnijem upravljanju resursima u zdravstvenim ustanovama.

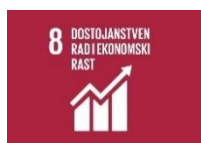
3.3.3. Akcelerator: Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema

Ovaj SDG akcelerator treba osigurati jednak pristup obrazovanju i podršku za djecu i mlade s poteškoćama u razvoju, djecu i mlade koji dolaze iz ekonomski i socijalno ugroženih kategorija, odnosno promovirati potrebu standardiziranog pristupa, kako bi sva djeca i mladi imali iste mogućnosti i šanse.

S tim u vezi, doprinos ovom akceleratoru ostvaren je kroz realizaciju strateškog prioriteta 2.1. *Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke*. U okviru ovog prioriteta realizovane su aktivnosti podrške prijevoza učenika koji stanuju na udaljenosti preko 2 km od škole, zatim su dodijeljene stipendije učenicima romske nacionalnosti koji su ostvarili odličan uspjeh i stipendiranje učenika romske nacionalnosti koji redovno pohađaju srednju školu. Objavljen je Javni poziv za stipendiranje učenika koji upišu deficitarna zanimanja, a stipendije su dodijeljene svim učenicima koji su ispunili uslove, u skladu sa brojem stipendija definisanim Javnim pozivom.

3.3.4. Akcelerator: Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije

Ovaj SDG akcelerator uključuje razvijanje sistema identifikacije, pripreme za rad (doškovanje i prekvalifikacija), zapošljavanje, podršku i praćenje ranjivih kategorija, saradnju s poslodavcem i sl. Primjena ovog akceleratora ostvarena je kroz realizaciju aktivnosti iz strateškog prioriteta 1.1. *Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije*. U izvještajnoj godini izdvojeno je preko 12 miliona KM za zapošljavanje osoba koje su se nalazile na evidenciji nezaposlenih JU Služba za zapošljavanje TK, preko različitih program sufinansiranja zapošljavanja 2023, poput: Zapošljavanje pripravnika, Mladi sa iskustvom, Zapošljavanje žena, Prilika za sve, Zapošljavanje demobilisanih boraca, Periodično/sezonsko zapošljavanje, Nova mogućnost, Javni radovi i pomoć potrebnima, Tražim poslodavca, te je omogućeno zapošljavanje 1.133 nezaposlene osobe sa evidencije nezaposlenih na području Tuzlanskog kantona, sa posebnom rodnom i socijalnom osjetljivošću. Istovremeno kroz Program poticaja zapošljavanja u 2023. godini zaposleno je 22 osobe starosne dobi do 30 godina, 16 osoba koje su članovi porodice u kojoj niko ne radi i 10 visoko-obrazovanih osoba bez radnog iskustva u struci, a 80 osoba je prošlo obuku stručnog osposobljavanja. Treba istaći da je u izvještajnom periodu pokrenuto 300 privrednih subjekata (obrta ili privrednih društva - d.o.o). Realizovan je i IMPAKT inkubator poslovnih ideja za mlade na području 11 lokalnih zajednica na području Tuzlanskog kantona.

4. PREPORUKE ZA REALIZACIJU I UNAPREĐENJE PROVEDBE STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA

Na temelju provedene analize razvojnih pokazatelja i implementacije Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, definiran je set preporuka koji bi trebao unaprijediti njezinu provedbu, temeljen na aktuelnim ekonomskim, demografskim i infrastrukturnim trendovima, s ciljem jačanja održivog rasta i razvoja Kantona.

Negativni prirodni priraštaj i migracijski tokovi predstavljaju ključne izazove za demografsku stabilnost Kantona. Stoga, za adresiranje demografskog pada, nužno je razviti sveobuhvatne strategije koje će se fokusirati na privlačenje i zadržavanje mladih, poboljšanje uvjeta za porodice, te poticanje povratka stanovništva. Ove strategije mogu uključivati stvaranje povoljnijih uvjeta za zapošljavanje, stanovanje, kao i pružanje sistemske socijalne podrške. Također, treba implementirati mjere koje će poboljšati kvalitetu života starije populacije.

Kao privredno najpotentniji Kanton, ključni aspekt razvoja je ekonomsko osnaživanje, koje obuhvaća poticanje rasta male privrede, poboljšanje poslovnog okruženja i stvaranje programa koji će podržati inovacije i razvoj poduzetništva. To se može postići razvojem kurikuluma, jačanjem veza između obrazovnih institucija i privrede, te poticanjem mladih na daljnje obrazovanje i specijalizacije. Preporučuje se podrška malim i srednjim preduzećima, kao i poticanje investicija u industrijske i tehnološke sektore. Također, nužno je usmjeriti napore na smanjenje negativnih migracijskih tokova kroz stvaranje povoljnijeg poslovnog okruženja koje bi privuklo mlade talente i stručnjake. Razvijanje obrazovnih i profesionalnih programa koji odgovaraju potrebama tržišta rada može pomoći u zadržavanju mladih.

Preporučuje se diverzifikacija izvozne ponude Tuzlanskog kantona, s naglaskom na istraživanje novih tržišta, naročito u sektoru visokih tehnologija i ekoloških proizvoda. Unaprjeđenje logističkih i transportnih kapaciteta također je ključno za efikasniji izvoz i uvoz, a to uključuje razvoj savremenih distributivnih centara i logističkih čvorišta, te implementacija projekata vezanih za unapređenje saobraćajne infrastrukture.

Poljoprivredni sektor također ima značajan potencijal, te se preporučuje daljnja valorizacija obradivog zemljišta i optimizacija korištenja neobrađenih površina. Uvođenje modernih poljoprivrednih tehnologija, kao i povećanje subvencija za poljoprivrednu proizvodnju, moglo bi dovesti do većih prinosa i veće samoodrživosti u ovom sektoru. Također, razvoj ruralnog turizma može doprinijeti diverzifikaciji prihoda i smanjenju migracija iz ruralnih područja. U kontekstu rasta turističkog sektora, preporučuje se daljnje ulaganje u turističku infrastrukturu, razvoj ekoturizma i promociju kulturnih i prirodnih resursa Kantona.

Pandemija COVID-19 je ukazala na ranjivost zdravstvenog sistema, ali i na njegovu fleksibilnost. Stoga je nužno nastaviti raditi na poboljšanju kvalitete i dostupnosti zdravstvenih usluga. Također, važno je osigurati adekvatnu socijalnu zaštitu i podršku ranjivim skupinama, uključujući maloljetnike i osobe s posebnim potrebama. Potrebno je ulagati u infrastrukturu i opremu zdravstvenih ustanova kako bi se poboljšala zdravstvena zaštita, a usluge učinile dostupnijima i učinkovitijima.

Infrastrukturni razvoj, uključujući poboljšanje saobraćajne i komunalne infrastrukture, ključan je za ekonomski i socijalni razvoj Kantona. Ovdje je nužno modernizirati postojeće infrastrukture i izgradnja novih objekata s naglaskom na održivost i ekološke standarde. U pogledu zaštite okoliša, potrebno je smanjiti zagađenje zraka i vode te unaprijediti upravljanje otpadom. Važno je razviti i implementirati mjere za smanjenje emisije štetnih plinova i osigurati učinkovito upravljanje otpadom kroz reciklažu i smanjenje količine otpada. Saobraćajna infrastruktura, uključujući cestovni i željeznički saobraćaj, zahtijeva dodatna ulaganja, naročito u izgradnju i modernizaciju puteva. Također, razvoj zračnog prometa trebao bi biti prioritet, kako bi se poboljšala povezanost s međunarodnim tržištima. Tuzlanski kanton treba nastaviti s implementacijom održivih praksi u industriji, poljoprivredi i urbanom razvoju uz snažniju primjenu ekoloških standarda, s posebnim naglaskom na prevenciju zagađenja tla i voda, te veću integraciju obnovljivih izvora energije, naročito u domaćinstvima i industriji.

Za sinergijski pristup u svim područjima razvoja, ključno je razvijati i održavati partnerske odnose između vlasti, privatnog sektora i građana, kako bi se osigurala koordinacija i zajedničko djelovanje u ostvarivanju strateških ciljeva. To uključuje jačanje dijaloga, transparentnost u donošenju odluka i uključivanje građana u procese planiranja i implementacije projekata.

Potrebno je nastaviti sa jačanjem kapaciteta Tuzlanskog kantona kroz provedbu aktivnosti u okviru Programa „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja kao temelj za održiv i inkluzivan rast u Bosni i Hercegovini“ (SDG2BiH), kojeg finansira Vlada Švedske i implementira UNDP u partnerstvu sa UNICEF-om i UNWOMEN u BiH, uz koordinaciju ureda Rezidentne koordinatorice UN-a. Posebno značajan aspekt navedenog programa ogleda se kroz primjenu modela za upravljanje kvalitetom na lokalnom nivou, procjenu digitalne spremnosti javne uprave i izradu mape digitalne transformacije institucije, realizaciju obuke za uposlene u javnoj upravi, te osnaživanje kanala digitalne komunikacije između javne uprave i građana.

Za uspješnu implementaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona, ključno je redovno praćenje i evaluacija napretka. To podrazumijeva jasno definiranje indikatora uspjeha, praćenje troškova i izvora financiranja, te usmjeravanje sredstava prema prioritetnim područjima. Strategija razvoja Tuzlanskog kantona definira javne politike i smjernice razvoja Kantona i jedinica lokalne samouprave, te je potrebno unaprijediti rad Vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Daljnje jačanje kapaciteta Odjeljenja za razvoj u okviru Ministarstva privrede također je ključno za učinkovito i funkcionalno upravljanje razvojem. Unapređenje institucionalnog okvira za osnaživanje funkcije razvojnog planiranja i upravljanja u svim organima uprave treba biti prioritet, kako bi se ojačali kapaciteti pojedinih ministarstava i uprava za realizaciju razvojnih projekata i aktivnosti. Dodatno, nužno je jačati saradnju s zakonodavnim vlastima kako bi se uskladili procesi rada s zakonskim okvirom za razvojno planiranje u Federaciji BiH i intenzivirala implementacija Strategije razvoja Tuzlanskog kantona te Okvira za implementaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH.